

การสำรวจทุนทางสังคมของชุมชนในชนบท : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสามพระยา ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

โดย

นางสาวทิพย์วรรณ ทองสง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การสำรวจทุนทางสังคมของชุมชนในชนบท : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสามพระยา ตำบลสามพระยา
อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

โดย

นางสาวทิพย์วรรณ ทองสง

มหาวิทาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**A SURVEY OF SOCIAL CAPITAL IN RURAL COMMUNITY : A CASE STUDY OF BAN
SAMPRAYA, TAMBON SAMPRAYA, AMPHOE CHA - AM PHETCHABURI PROVINCE**

By

Tipavan Tongsong

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARTS

Program of Public and Private Management

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2009

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ การสำรวจทุนทางสังคมของชุมชนในชนบท : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสามพระยา ตำบลสามพระยา อำเภอลำปาง จังหวัดเพชรบุรี ” เสนอโดย นางสาวทิพย์วรรณ ทองสง เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตั้งกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม รัตนโชติ

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.กฤษฎา พัชรานิช)

...../...../.....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.นพดล เหลืองภิรมย์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม รัตนโชติ)

...../...../.....

50601608 : สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

คำสำคัญ : ทูททางสังคม/ด้านความผูกพัน/ด้านการเชื่อมโยง/ด้านการเกี่ยวพัน

ทิพย์วรรณ ทองสง : การสำรวจทุนทางสังคมของชุมชนในชนบท : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสามพระยา ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ.ดร.สุธรรม รัตนโชติ. 89 หน้า.

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทุนทางสังคมในชุมชน 2) เพื่อศึกษาระดับทุนทางสังคมของบุคคล 3) เพื่อเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมที่แตกต่างไปตามเพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ ผู้นำ สมาชิกกลุ่ม ระยะทางของบ้านไปสู่ใจกลางชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 4) เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางสังคม โดยมีประชากรจำนวน 130 คน และได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากแบบสอบถามทุนทางสังคมตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการวิจัยนี้ พบว่าในระดับชุมชนประชาชนมีการพึ่งพาอาศัยกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทั้งในครอบครัวและสังคม มีการรวมกลุ่มกันทำงาน โดยในระยะ 2 ปีที่ผ่านมามีคนแต่งงานและออญาไม่เกิน 2 คน และยิ่งกว่านั้นประชาชนมีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจำนวนมาก ระดับทุนทางสังคมของบุคคลส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง แต่อย่างไรก็ตามระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันมีค่ามากที่สุด รองลงมาคือด้านการเกี่ยวพัน รองลงมาอีกคือด้านการเชื่อมโยง ในการทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับทุนทางสังคมแตกต่างไปตาม เพศ อาชีพ รายได้ ผู้นำ สมาชิกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญที่ $\alpha = 0.05$ เนื่องจากการศึกษาระดับทุนทางสังคมของบุคคล พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง จึงควรจะให้พัฒนาชุมชนโดยเน้นการพัฒนาทุนทางสังคม ด้านความผูกพัน การเชื่อมโยง และการเกี่ยวพัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรจะให้ชุมชนได้มีโอกาสไปดูงานหรือทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนอื่นให้บ่อยขึ้น ซึ่งจะเกิดความสนิทสนมคุ้นเคยและขอความช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ และจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างไปตามเพศ อาชีพ รายได้ การเป็นผู้นำ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม จึงควรจะได้นำมาพิจารณาและหาทางแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งการยกระดับทุนทางสังคมสำหรับผู้หญิง ผู้มีรายได้น้อย ประชาชนทั่วไป และผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2552

ลายมือชื่อนักศึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

50601608 : MASTER OF ARTS

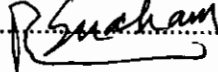
KEY WORDS : SOCIAL CAPITAL/SOCIAL BONDING/BRIDGING/LINKING

TIPAVAN TONGSONG : A SURVEY OF SOCIAL CAPITAL IN RURAL COMMUNITY : A CASE STUDY OF BAN SAMPRAYA, TAMBON SAMPRAYA, AMPHOE CHA – AM, PHETCHABURI PROVINCE. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. SUDHAM RATTANACHOT, Ph.D. 89 pp.

The research had 4 objectives. These were 1) to study the social capital at community level, 2) to study the social capital at individual level in social bonding, bridging and linking, 3) to compare the differences of levels of individual social capital in sex, education, occupation, family income, being leader – subordinate, group's member, home – city center distance, and time living in community and 4) to propose guidelines in developing the community. The research had collected data by questionnaires through 130 population. The results of the research were as followings. Firstly, at community level, people still had many groups in working together that made community being economically productive and having peace and order. Secondly, at individual level, levels of social capital were in "moderate". However, to compare among social bonding, bridging, and linking, the social bonding was found higher than bridging and linking, respectively. Thirdly, by testing hypotheses, it was found that these were significant differences in levels of social capital in sex, occupation, family income, being leader – subordinate and groups member, at $\alpha = 0.05$. since, every aspect of social capital was found in 'moderate. Therefore, every aspect bonding, bridging, and linking, had to be improved for being in "high" And it was found that individual social capital significantly differenced on the differences of sex, occupation, family income, being leader, and being member of groups. Therefore, the individual social capital of these groups should be improved, especially, uplifting the individual social capital in female, low-income group, non leaders, and non group members.

Program of Public and Private Management Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2009

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุธรรม รัตนโชติ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้คำชี้แนะ คำปรึกษา ให้ความกระจ่างและตรวจทานแก้ไขงานวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.กฤษฎา พัชรานิช และอาจารย์ ดร.นพดล เหลืองภิรมย์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง และรับเป็นกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลสามพระยา และผู้ใหญ่บ้านผู้นำชุมชน รวมถึงชาวบ้านตำบลสามพระยาที่กรุณาให้ข้อมูลเป็นอย่างดีและร่วมทำกิจกรรมจนบรรลุวัตถุประสงค์ของงานวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณ นายณัฐรัตน์ มณีโชติฉัตรฤดี และพี่-น้องมากมายที่ ช่วยเหลือยามทำงาน ช่วยให้ผู้วิจัยยืนหยัดได้ในแบบฉบับของตนเอง ขอขอบคุณอย่างลึกซึ้งกับอุปสรรคทุกอย่างที่ทำให้เข้มแข็งขึ้น

สุดท้ายนี้ขอกราบแทบเท้าสำนักในบุญคุณของ คุณพ่อธงชัย ทองสง คุณแม่จ้ออัน ทองสง นายโสภณ ทองสง และนางพิกุล ทองสง ที่ให้โอกาส ให้คำตักเตือน สนับสนุนลูกและน้องมาโดยตลอด เป็นกำลังใจอันสำคัญยิ่งในการทำงาน และผู้วิจัยขอมอบความสำเร็จนี้ให้กับ นายสาخن ทองสง พี่ชายสุดที่รักที่เสียชีวิตไปแล้วที่เป็นแรงผลักดันยามท้อแท้ และเป็นค้ำชีวิตของผู้วิจัย

ทิพย์วรรณ ทองสง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ณ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	3
สมมติฐานการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
ประโยชน์การวิจัย.....	4
นิยามเชิงปฏิบัติ.....	4
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
แนวคิดทฤษฎีทางสังคม.....	5
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.....	25
แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน.....	27
แนวคิดประชาสังคม.....	29
แนวคิดการเมืองภาคประชาชน.....	34
เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	42
ระเบียบวิธีวิจัย.....	42
ประชากรเป้าหมายและกลุ่มตัวอย่าง.....	43
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	44
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	45
การวิเคราะห์ทางสถิติ.....	45

บทที่	หน้า
4 ผลการวิจัย.....	46
ส่วนที่ 1 ทูนทางสังคมของชุมชน.....	46
ส่วนที่ 2 สถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม.....	47
ส่วนที่ 3 ระดับทุนทางสังคมของบุคคล	50
ส่วนที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม	54
ส่วนที่ 5 ตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม	70
5 สรุปผล/อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	71
สรุปผลการวิเคราะห์ทุนทางสังคมของชุมชน	71
สรุปผลการวิเคราะห์ระดับทุนทางสังคมของบุคคล	71
สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน	72
อภิปรายผลการวิจัย	73
ข้อเสนอแนะ	74
บรรณานุกรม.....	77
ภาคผนวก.....	80
ประวัติผู้วิจัย.....	89

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ลักษณะประชากร เศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง.....	47
2	ระดับทุนทางสังคมของบุคคลแบ่งตามด้านทุนทางสังคมของบุคคล	50
3	ระดับทุนทางสังคมของบุคคลตามสถานภาพประชากรเศรษฐกิจและสังคม.....	52
4	เพศกับระดับทุนทางสังคม	55
5	การศึกษากับระดับทุนทางสังคม	57
6	อาชีพกับระดับทุนทางสังคม	59
7	รายได้กับระดับทุนทางสังคม	61
8	ผู้นำกับระดับทุนทางสังคม.....	63
9	สมาชิกกลุ่มกับระดับทุนทางสังคม	65
10	ระยะทางกับระดับทุนทางสังคม.....	67
11	ระยะเวลากับระดับทุนทางสังคม.....	69

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับตั้งแต่มนุษย์ได้รู้จักกับคำว่า “ทุน” คำว่าทุนก็ถูกใช้ในความหมายที่แตกต่างกันไป คำว่าทุนอาจจะถูกมองไปในเชิงมูลค่าที่เกี่ยวกับวัตถุดิบทางการเงินทอง หรืออาจจะถูกมองไปในเชิงคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ความดีงาม แต่คงจะเป็นเพราะความเคยชินที่คนส่วนใหญ่มีความคุ้นเคยกับคำว่าทุนไปในเชิงเศรษฐศาสตร์ ทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่าทุนเท่าที่ผ่าน จึงดูเหมือนจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัตถุดิบของทรัพย์สินเงินทอง วัตถุดิบ แรงงานหรือสิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยในการผลิต จนกระทั่งในเวลาต่อมา มีการนำคำว่า ทุนทางสังคมออกมาใช้ โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างในกระบวนการผลิต แต่ไม่ต้องการให้เป็นเรื่องของวัตถุดิบของทรัพย์สินเงินทอง ทุนทางสังคมเป็นทุนประเภทหนึ่ง ที่มาจากความร่วมมือร่วมใจของคนทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างคน หรือสถาบันขึ้น โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจกัน ความเอื้ออาทรต่อกัน ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทุนทางสังคมเป็นเสมือนสมบัติสาธารณะที่สมาชิกทุกคนในชุมชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ตลอดเวลา ที่สำคัญทุนทางสังคมเป็นสิ่งที่ยิ่งใช้จะยิ่งมีเพิ่มมากขึ้น ที่มาของคำว่า ทุนทางสังคมในประเทศที่พัฒนาแล้ว ส่วนหนึ่งเป็นการรื้อหาความเป็นชุมชนที่ได้สูญหายไป และอีกส่วนหนึ่งเป็นความพยายามที่จะเชื่อมโยงทุนทางสังคมกับความเข้มแข็งในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมา ประเด็นทุนทางสังคมได้ถูกเชื่อมโยงไปสู่เรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจ และการพัฒนาที่ยั่งยืน ทุนทางสังคมเกิดขึ้นจากการเห็นคุณค่าในการสร้างวิถีชีวิตที่ดีของคนในสังคมและช่วยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองการปกครองของประเทศมาตั้งแต่ในอดีต ดังนั้นคุณลักษณะของทุนทางสังคมมีความหลากหลายและมีความเป็นพลวัตสูง ขึ้นอยู่กับสภาพโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

สำหรับคำว่า “ทุนทางสังคม” ในประเทศไทย เพิ่งจะมีมาเมื่อไม่นาน แต่ถ้าพิจารณาจากปรากฏการณ์จะเห็นได้ว่า สิ่งที่ถูกเรียกว่า “ทุนทางสังคม” ได้ปรากฏให้เห็นในสังคมไทยมาช้านานแล้ว โดยอยู่ในรูปของความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ความเห็นอกเห็นใจ ความเอื้ออาทรกัน หรือ

ความมีน้ำใจต่อกัน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในเชิงพัฒนาการขององค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ ทูทางสังคมของไทยได้มีวิวัฒนาการมาจากแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน แนวคิดที่เกี่ยวกับหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา แนวคิดการพัฒนาในเชิงพุทธ หรือแม้กระทั่งแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง คำว่าทูทางสังคมของไทยเริ่มมีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น หลังจากที่มีการดำเนินงานของโครงการกองทุนเพื่อสังคม และภายใต้โครงการดังกล่าว คำว่าทูทางสังคมได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางครอบคลุมทุนประเภทต่าง ๆ อาทิ ทุนมนุษย์ ทุนวัฒนธรรม ทุนทางปัญญา ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ การมีอยู่ของทูทางสังคมในชุมชนอาจจะดูได้จากสถิติตัวเลขที่แสดงถึงความมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือสิ่งแวดล้อม หรือการเติบโตเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม มีความเชื่อว่าทูทางสังคมสามารถก่อให้เกิดพลังเพื่อใช้ขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งได้

เมื่อกล่าวถึงทูทางสังคม สิ่งหนึ่งที่เหมือนกันระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ได้แก่ การมีอยู่และการสูญหายไปของทูทางสังคม ทูทางสังคมจะมีลักษณะที่เป็นทั้งแนวคิดที่มีอยู่เดิมหรือเป็นการเรียนรู้จากสิ่งใหม่บนพื้นฐานความเอื้ออาทร การไว้วางใจซึ่งกันและกัน การพึ่งพาอาศัยกัน และเป็นทั้งวิธีการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในรูปของการเพิ่มผลผลิตในการพัฒนาต่าง ๆ

เนื่องจากทูทางสังคม สามารถเกิดได้ในทุกระดับ (ระดับปัจเจก ครอบครัว เครือญาติ กลุ่มองค์กร สถาบัน ชุมชน หรือเครือข่าย) และแม้ว่าทูทางสังคมจะเริ่มจากปัจเจกภายในแต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธปัจจัยภายนอก ที่สำคัญทูทางสังคมเป็นกระบวนการเปลี่ยนระบบคิดและวิถีปฏิบัติของบุคคลหรือกลุ่มคนบนหลักแห่งศีลธรรม โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การจัดสรรและกระจายทรัพยากรในหมู่สมาชิกอย่างเป็นธรรมอันจะนำไปสู่การสร้างพลังในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนให้ถูกลงไปได้ดียิ่งขึ้น

ผลการพัฒนาตามแนวทางในอดีต ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องพัฒนาเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐาน การแข่งขันเพื่อสร้างความมั่งคั่งในด้านรายได้ ทำให้คนไทยและสังคมไทย มีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้นก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมของคนในสังคม การหย่อนยานทางศีลธรรม จริยธรรม ขาดระเบียบวินัย ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ดั้งเดิมเริ่มจางหายไป พร้อมกับการเสื่อมโทรมของสถาบันครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรมท้องถิ่น สภาพแวดล้อม ชุมชนสูญเสียความเป็นปึกแผ่น พึ่งพิงภายนอกสูง ไม่สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนได้และวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชนถูกทำลายตลอดจนภูมิปัญญาของท้องถิ่นสูญหายหรือถูกทอดทิ้ง ขาดรากฐานของการพัฒนาตนเองเพราะการพัฒนาที่ริเริ่มโดยภาครัฐที่ให้ความสำคัญระบบทุนนิยมโดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเดียว มองคุณค่าของเงินเป็นสำคัญ ไม่เล็งเห็นความสำคัญของสังคมและชุมชน เมื่อ

การพัฒนาที่เน้นด้านเศรษฐกิจอย่างเดียวเกิดวิกฤติเศรษฐกิจตกต่ำ จึงทำให้ส่งผลกระทบต่อภาพรวมเกิดอาการทรุดและพังทลายของสังคม ทางรอดของสังคมไทยจึงควรเป็นการสร้างความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองและเน้นเศรษฐกิจชุมชนในขณะที่การเงินเกิดความปั่นป่วนกองทุนของชาวบ้านกลับเพิ่มขึ้นเรื่อยๆช่วยให้ชาวบ้านในชุมชนได้ออมทรัพย์และนำไปลงทุนและแบ่งผลประโยชน์โดยให้สวัสดิการ เช่น การศึกษา การเจ็บป่วย การตาย นอกจากนี้ชาวบ้านได้รู้จักจัดการกองทุนของหมู่บ้านตนเอง ทำให้เกิดความเอื้ออาทรต่อกันและไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ในสังคมไทยของเรามีทุนทางสังคมอยู่มาก เพียงแต่ว่าทุนทางสังคมเหล่านั้นไม่ได้โอกาสพัฒนาปรับเปลี่ยนพัฒนาให้ก้าวหน้าตามการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเท่านั้น เมื่อไม่มีการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาทุนทางสังคมก็เริ่มจางหายและลดลงเรื่อย ๆ ทุนทางสังคมของไทยมีความหมายมากในสังคมปัจจุบัน สามารถจะรับรองผลกระทบจากการผันผวนทางเศรษฐกิจได้ในระดับหนึ่ง ทำให้ครอบครัว เครือญาติ ชุมชนดำรงชีวิตอยู่ได้ เหล่านี้ คือ ทุนทางสังคมที่สำคัญอันไม่อาจมองข้ามไปได้ แต่เมื่อระบบทุนนิยมได้เข้ามาบีบคั้นชุมชนมากขึ้น ทำให้ชุมชนและชาวบ้านปรับตัวไม่ทัน ทำให้เกิดปัญหาหนี้สิน ยิ่งความเจริญได้หลั่งไหลเข้ามาในชุมชน ก็ยิ่งทำให้ชาวบ้านต้องพึ่งพาภูมิปัญญาตะวันตกมากขึ้น ทำให้ระบบการคิดของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ทุนทางสังคมที่เคยมีอยู่เดิมเริ่มลดน้อยถอยลง

จากสถานการณ์ดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจและต้องการสำรวจทุนทางสังคมของชุมชนในชนบท โดยเฉพาะทุนทางสังคมในชุมชนรวมถึงระดับทุนทางสังคมของบุคคลในชุมชน และเปรียบเทียบทุนทางสังคมตาม เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ ผู้นำ สมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาของบ้านไปสู่ใจกลางชุมชน และ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาทุนทางสังคมในชุมชนบ้านสามพระยา ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
2. ศึกษาระดับทุนทางสังคมของบุคคลในชุมชนบ้านสามพระยา ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
3. เพื่อเปรียบเทียบทุนทางสังคมตาม เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ ผู้นำ สมาชิกกลุ่ม ระยะเวลาของบ้านไปสู่ใจกลางชุมชนและระยะเวลา ที่อยู่ในชุมชน
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางสังคม

สมมติฐานในการวิจัย

- สมมติฐานที่ 1 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามเพศ
- สมมติฐานที่ 2 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา
- สมมติฐานที่ 3 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามอาชีพ
- สมมติฐานที่ 4 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามรายได้
- สมมติฐานที่ 5 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามผู้นำ
- สมมติฐานที่ 6 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามสมาชิกของกลุ่ม
- สมมติฐานที่ 7 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามที่ตั้งของบ้านเรือน
- สมมติฐานที่ 8 ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่ศึกษาวิจัย พื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนชนบท บ้านสามพระยา ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นหมู่บ้านที่ปรากฏการณ์ ตามประเด็นที่ผู้วิจัยมุ่งศึกษาและมีกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เป็นหมู่บ้านที่มีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดจนรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาชุมชน เพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ในการประกอบอาชีพช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สามารถพัฒนาชุมชนของตนเองได้

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรทั้งสิ้น 130 ครัวเรือน

ประโยชน์ของการวิจัย

- 1. ได้แนวทางในการวิเคราะห์ทุนทางสังคม ที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนชนบท
- 2. เข้าใจถึงระดับของทุนทางสังคมที่ส่งผลให้เกิดทุนทางสังคมและดำรงอยู่ได้
- 3. เป็นแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชนชนบท

นิยามเชิงปฏิบัติ

ทุนทางสังคมของชุมชน หมายถึง ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนซึ่งวัดได้จากจำนวนกลุ่มที่ทำงานร่วมกัน จำนวนกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จำนวนกิจกรรมทางสังคม จำนวนกิจกรรมทางศาสนา สถิติเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย สถิติเกี่ยวกับยาเสพติด

ทุนทางสังคมของบุคคล หมายถึง ระดับทุนทางสังคมของบุคคล ประกอบไปด้วย ความผูกพัน การเชื่อมโยง และการเกี่ยวพัน วัดได้จาก Rating Scale ของลักษณะดังกล่าวของตัวเองซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ 5 = มากที่สุด, 4 = มาก, 3 = ปานกลาง, 2 = น้อย, 1 = น้อยที่สุด

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มาประกอบการศึกษา ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ

1. แนวคิดทุนทางสังคม
2. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
3. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน
4. แนวคิดประชาสังคม
5. แนวคิดการเมืองภาคประชาชน
6. เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทุนทางสังคม

แนวคิดทุนทางสังคมในต่างประเทศ

สำหรับเหตุผลที่จำเป็นต้องแยกการนำเสนอทั้งแนวคิด “ทุนทางสังคม” ของต่างประเทศ และในประเทศ ประการแรก ต้องการนำเสนอให้เห็นภาพและเข้าใจที่มาของแนวคิดทุนทางสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดที่รับมาจากต่างประเทศ เพราะก่อนหน้านี้ในแวดวงวิชาการไทยไม่มีการใช้คำนี้ในการอธิบายปัจจัยเอื้อทางสังคมและวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชนอันส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน ประการที่สอง ต้องการให้เห็นภาพและเข้าใจทุนทางสังคม ตามความหมายของ นักคิด นักพัฒนา นักวิชาการไทย ที่พยายามอธิบายและประยุกต์แนวคิดให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมไทยแม้บางองค์ประกอบของทุนทางสังคมจะแตกต่างจากแนวคิดต่างประเทศพอสมควร หากแต่เป็นเรื่องของฐานคิด และมุมมองของแต่ละสังคมในระยะสิบกว่าปีที่ผ่านมา นี้ แวดวงวิชาการได้มีการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทุนทางสังคมอย่างกว้างขวาง หากสืบสาวลงไปยังรากฐานของความคิดนี้ ผู้ที่ได้ศึกษาและอภิปรายอย่างเป็นระบบคนแรก คือ Pierre Bourdieu (1986) ซึ่งนิยามทุนทางสังคมว่า เป็นการรวมของทรัพยากร (สถาบัน องค์กร และบุคคล) ทั้งที่เป็นจริงและมีศักยภาพซึ่งเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่มั่นคง มีความสัมพันธ์และยอมรับซึ่งกันและกัน จากนั้นนักคิดที่ได้รับการอ้างอิงกันมากในการศึกษาทุนนิยมคือ Coleman (1990) ซึ่งนิยามทุนทางสังคมโดยใช้เกณฑ์หน้าที่ (By Function) ว่าเป็น “ความหลากหลายของหน่วยทางสังคมซึ่งมี

ซึ่งมีองค์ประกอบรวม 2 ประการ คือ มิตีด้านโครงสร้างสังคม และมิตีด้านการเอื้อหรือหนุนเสริมให้เกิดการกระทำโดยผู้กระทำทั้งจากตัวบุคคลและจากองค์กร” อย่างไรก็ตามคำนิยามของ Coleman จะมีความคลุมเครือระหว่างสิ่งที่เป็นองค์ประกอบของทุนทางสังคมกับกลไกที่ทำให้เกิดทุนทางสังคม โดย Coleman ระบุว่า ทุนทางสังคมมีลักษณะคล้ายกับทุนในรูปแบบอื่น ๆ ทุนทางสังคมสร้างผลผลิตภาพ สร้างโอกาสในการทำงาน ให้บรรลุเป้าประสงค์ซึ่งไม่สามารถบรรลุได้หากขาดทุนทางสังคม เช่น กลุ่มที่มีสมาชิกมีความซื่อสัตย์และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ย่อมมีโอกาสทำงานบรรลุความสำเร็จมากกว่ากลุ่มที่ขาดสิ่งเหล่านี้ ขณะที่ Nan Lin (2001) ระบุว่า ทุนทางสังคมเป็นการลงทุนด้านความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งผู้ลงทุนคาดหวังว่าจะได้รับผลตอบแทนไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง การนำแนวคิดทุนทางสังคมไปสู่การวิจัยอย่างเป็นรูปธรรมและศึกษาถึงผลลัพธ์ของมัน ซึ่งต่อมาได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวางและกลายเป็นแนวทางให้กับองค์กรระดับนานาชาติไปเผยแพร่คือ งานวิจัยของ Robert Putnam ในงานชื่อ Making Democratic Work : Civic Traditions in Modern Italy ซึ่งได้ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1993 Putnam (1993) ได้นิยามทุนทางสังคมว่าเป็นลักษณะเด่นขององค์กรทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ(Trust) บรรทัดฐาน (Norms) และเครือข่าย (Networks) ซึ่งสามารถปรับปรุงประสิทธิภาพของสังคม โดยการส่งเสริม เกื้อหนุน การร่วมมือในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน

Putnam (2000) ได้แสดงให้เห็นว่า ความเชื่อถือศรัทธาเป็นกลไกในการเกื้อหนุนให้ระบบการช่วยเหลือซึ่งกันและกันทางการเงินของชาวบ้านดำเนินไปอย่างราบรื่น โดยยกตัวอย่างระบบการหมุนเงิน (หรือที่เรียกว่า แชร่ในประเทศไทย) ระบบนี้เป็นเครือข่ายทางการเงินแบบไม่เป็นทางการของประชาชนในหลายประเทศ ซึ่งทำให้สมาชิกที่อยู่ในระบบสามารถนำเงินไปใช้ประโยชน์ด้านต่าง ๆ โดยไม่ต้องพึ่งสถาบันการเงินที่เป็นทางการ ความเชื่อถือศรัทธาจึงเปรียบเสมือนทรัพยากรด้านศีลธรรม และเป็นทรัพยากรที่ยังใช้มากก็ยิ่งเพิ่ม แต่หากไม่ใช้ก็จะลดลงลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นกับองค์ประกอบด้านบรรทัดฐาน และเครือข่ายทางสังคมเช่นเดียวกัน

บรรทัดฐาน เป็นความคาดหวังร่วมของบุคคลหรือสมาชิกกลุ่มต่อพฤติกรรมที่พึงแสดงออกมาว่าเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมและพึงปรารถนาหรือไม่เพียงไร บรรทัดฐานคล้ายกับกฎหรือระเบียบที่ไม่เป็นทางการซึ่งบุคคลในครอบครัว กลุ่ม ชุมชน หรือสังคมยึดถือร่วมกัน บรรทัดฐานจะได้รับการปลูกฝังและดำรงอยู่โดยการทำเป็นแบบอย่างและโดยการกล่อมเกลาทางสังคม ทั้งโดยผ่านสถาบันการศึกษาและไม่ผ่านสถาบันการศึกษา รวมทั้งการแทรกแซงทางสังคม

บรรทัดฐานที่มีความสำคัญในการทำให้เกิดความเชื่อถือ ไว้วางใจกัน คือ บรรทัดฐานของการพึ่งพาช่วยเหลือกันและกัน ระบบเอาแรง หรือลงแขกในสังคมไทย เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นบรรทัดฐานนี้เป็นอย่างดี เมื่อชาวนาผู้หนึ่งจะต้องไปช่วยเพื่อนบ้านยามที่เขาปักดำและเก็บเกี่ยวข้าวเช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนแรงงานแบบพึ่งพาซึ่งกันและกัน หากชาวนาผู้ใดละเมิดบรรทัดฐานนี้ เขาย่อมได้รับการแทรกแซงทางสังคม ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เช่น การไม่คบหาสมาคมด้วย เป็นต้น

เครือข่ายทางสังคม โดยเฉพาะองค์กรอาสาสมัคร เป็นรูปแบบสำคัญอย่างหนึ่งของทุนทางสังคมเพราะกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานขององค์กรจะส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับบรรทัดฐานของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารและการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเชื่อสัจย์และพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล

จะเห็นได้ว่าแนวคิดทุนทางสังคมของ Putnam จะพิจารณาองค์ประกอบด้านความเชื่อถือไว้วางใจกัน บรรทัดฐาน และเครือข่ายทางสังคม เป็นองค์ประกอบที่มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบโดยยากที่จะจำแนกได้ว่าองค์ประกอบใดเกิดก่อนเกิดหลัง แม้ข้อเสนอของ Putnam จะได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง แต่ในแวดวงวิชาการการศึกษาทุนทางสังคมมีความหลากหลายในเชิงแนวคิดและแนวทางการศึกษา โดยมีมุมมองหลักในการศึกษา 2 มุมมอง

มุมมองแรก เป็นการศึกษาที่เน้นการใช้ทางสังคมโดยตัวบุคคล คำกล่าวของมุมมองนี้อาทิ ปัจเจกบุคคลเข้าถึงและใช้ทรัพยากรที่อยู่ในเครือข่ายสังคม เพื่อได้รับผลตอบแทนในการกระทำอย่างไร ดังนั้นในระดับความสัมพันธ์ ทุนทางสังคมมีลักษณะคล้ายกับทุนมนุษย์ ด้วยเหตุที่ว่าการลงทุนเช่นนั้น สามารถดำเนินการโดยตัวบุคคลซึ่งคาดหวังผลที่จะได้รับกลับมาในรูปแบบผลประโยชน์หรือกำไรแก่บุคคลนั้น ถึงกระนั้นผลรวมของสิ่งตอบแทนที่บุคคลแต่ละคนได้รับจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมด้วยเช่นกัน ดังนั้น จุดเน้นในการวิเคราะห์ของมุมมองนี้จึงประกอบด้วย 1. วิธีการที่บุคคลลงทุนในความสัมพันธ์ของสังคม 2. วิธีการที่บุคคลใช้ในการนำทรัพยากรที่อยู่ในเครือข่ายความสัมพันธ์มาใช้เพื่อให้ได้ผลตอบแทน ตัวอย่างของการศึกษาในเรื่องนี้

มุมมองที่สอง เน้นการศึกษาทุนทางสังคมระดับกลุ่ม ซึ่งการศึกษาจะเน้นในเรื่อง 1. วิธีการและกระบวนการที่กลุ่มพัฒนาและรักษาทุนทางสังคมในฐานะที่เป็นทรัพย์สินรวมของกลุ่ม 2. กระบวนการที่ทรัพย์สินร่วมดังกล่าวสร้างและขยายโอกาสให้กับสมาชิกกลุ่ม มุมมองนี้สะท้อนในงานของ Putnam อย่างชัดเจนในเรื่อง *Making Democratic Work Civic Traditions in Modern Italy* ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า ความแน่นแฟ้นของความสัมพันธ์ภายในเครือข่ายสามารถรักษาและก่อให้เกิดความสำเร็จของกลุ่ม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงวิธีการและกระบวนการที่เป็นบรรทัดฐาน ความ

ไว้วางใจ การแทรกแซงทางสังคม และอำนาจหน้าที่ ของกลุ่มองค์ประกอบสำคัญในการผลิตและการดำรงรักษาทรัพย์สินร่วมของกลุ่ม

แม้ว่ามุมมองในการศึกษาทั้งสองมุมมองจะเน้นหน่วยในการวิเคราะห์ต่างกัน แต่ทั้งสองมุมมองยอมรับร่วมกันว่าปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในเครือข่ายสังคมเป็นพลังในการทำให้ทุนทางสังคมดำรงรักษาและสร้างความสำเร็จให้กับกลุ่มได้

เนื่องจากทุนทางสังคมมีรากฐานความคิดมาจากนักคิดหลายสาขาทั้งนักสังคมวิทยา อย่าง Portes (1993) ซึ่งได้นำแนวคิดมาจากงานของ Emile Derkheim, Karl Marx และ Bourdieu (1986) นักเศรษฐศาสตร์อย่าง Woolcock (1998) ที่ได้อ้างอิงงานของ Marshall และ Hicks รวมทั้งคนอื่น ๆ อีกหลายคน อย่างไรก็ตาม Putnam (1995), Woolcock (1998) และ Jane Jacobs (1961) ก็ได้เป็นผู้นำเอาเรื่องทุนทางสังคมมาอธิบายการเปลี่ยนแปลงของสังคมในยุคนั้น โดยการพัฒนาค่านิยมและประเพณีที่เหมาะสมกับยุคสมัย และได้มีการนำเผยแพร่อย่างกว้างขวางในงานของ Coalman (1990), Putnam และคณะ (1993) และ Portes (1998) โดยทั้งสามท่านได้ให้คำนิยามหรือความหมายของทุนทางสังคมไว้ดังนี้ (Islan et al.2006 : 9)

Bourdieu (1998) ให้นิยามทุนทางสังคมว่า เป็นการรวมตัวของทรัพยากร (สถาบัน องค์การและบุคคล) ทั้งที่มีอยู่แล้วและมีศักยภาพ มาเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายที่มั่นคง มีความผูกพันและยอมรับซึ่งกันและกัน

Coalman (1990) ทุนทางสังคม มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ มิติด้านโครงสร้างสังคม และแรงหนุนเสริมให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลซึ่งอยู่ภายในโครงสร้างนั้น ซึ่งคำนิยามดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของทุนทางสังคมและกลไกที่ทำให้เกิดทุนทางสังคมและทุนทางสังคมมีลักษณะคล้ายทุนรูปแบบอื่น ๆ คือสามารถสร้างผลิตภาพและโอกาสในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้

Portes (1998) พูดยุถึงทุนทางสังคมว่า หมายถึง ความสามารถของกลุ่มบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกในเครือข่ายหรือนอกเครือข่ายในการควบคุมทรัพยากรที่หายาก

Lochner et al. (1999) ทุนทางสังคม มีองค์ประกอบของลักษณะ 4 ประการ คือ ความไว้วางใจหรือ การต่างตอบแทนในสังคม (social trust/ reciprocity) ความเป็นไปได้ในการรวมกลุ่ม (collective efficacy) การมีส่วนร่วมในองค์กรอาสาสมัคร (Participation in voluntary organizations) และการผนึกกำลังทางสังคมเพื่อผลประโยชน์ร่วมกัน (social integration for mutual benefit)

Durlauf and Fafchamps (2004) มองว่าแนวคิดพื้นฐานของทุนทางสังคมมี 3 ด้าน คือ

1. ทุนทางสังคมต้องก่อให้เกิดผลกระทบในทางบวกต่อมวลสมาชิกของกลุ่ม

2. ผลกระทบในทางบวกเหล่านี้เกิดจากการร่วมกันทำ มีความไว้วางใจกัน มีบรรทัดฐานทางสังคม และระบบคุณค่า ซึ่งส่งผลต่อความคาดหวังและพฤติกรรม

3. กระทำร่วมกัน/ การมีส่วนร่วมดังกล่าวเกิดจากรูปแบบที่ไม่เป็นทางการที่อยู่บนพื้นฐานของเครือข่ายทางสังคม และสมาคม(Social Network and Association)

(Bourdieu 1985, guoted in Portes 1998 : 1-24 ; Siisilinen 2002) เป็นบุคคลแรกที่วิเคราะห์ทุนทางสังคมอย่างเป็นระบบ Bourdieu ได้พัฒนาแนวคิดทุนทางสังคมตั้งแต่ทศวรรษ 1970 และ 1980 โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดเรื่องชนชั้น โดยแบ่งทุนออกเป็น 3 ประเภท คือ ทุนเศรษฐกิจ ได้แก่ เงิน ทรัพย์สิน (Marx หมายถึง ทุนที่สร้างผลผลิต) ทุนวัฒนธรรม เช่น สินค้าทางวัฒนธรรม รวมถึงความรู้ทางศิลปะ และประกาศนียบัตรการศึกษา และทุนทางสังคม นิยามทุนทางสังคมในทัศนะของ Bourdieu มีสาระสำคัญคือ

1. ทุนทางสังคมเป็นแหล่งรวมความสัมพันธ์ของสมาชิกกลุ่ม และเครือข่ายทางสังคม สมาคมอาสาสมัครต่าง ๆ ความเป็นสมาชิกกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเครือข่ายทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากสมาชิกของกลุ่มเป็นทุนทางสังคม เพราะเป็นแหล่งรวมของการคบค้าสมาคมของสมาชิก ดังนั้น ทุนทางสังคมในทัศนะของ Bourdieu จึงเป็น Collective Phenomenon ความเป็นสมาชิกกลุ่มสามารถสร้างทุนทางสังคมที่ส่งผลต่อทุนประเภทอื่น ๆ หลายด้าน และการจัดรูปแบบองค์กรระบบราชการเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนทุนทางสังคมเชิงปริมาณ (จำนวนสมาชิกในองค์กร) ให้เป็นเชิงคุณภาพ (ประสิทธิภาพขององค์กร) การสร้างองค์กรลักษณะนี้ก่อให้เกิดสมานฉันท์ (Solidarity) ขึ้นระหว่างบุคคลในองค์กร ซึ่งก่อให้เกิดความเป็นสถาบัน (Institutionalize) การสร้างสมาคมอาสาสมัครต่าง ๆ จึงเป็นทั้งกลยุทธ์ระดับปัจเจก และส่วนรวมในการลงทุนเพื่อให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน ซึ่งก็คืนการสะสมทุนทางสังคมนั้นเอง ทั้งนี้ทุนทางสังคมสามารถส่งต่อไปยังบุคคลอื่น โดยเฉพาะผู้นำในสมาคมนั้น ๆ และการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมขึ้นอยู่กับความรู้สึกทางอัตวิสัยของปัจเจกบุคคล ซึ่งประกอบด้วย 1. ขอมรับ(recognitio) 2. ความนับถือ (respect) และ 3. ความเป็นชุมชน (communalit) และส่วนที่เป็นวัตถุวิสัย (objectivism) คือการได้รับการันตีจากองค์กร

2. ทุนทางสังคมมีคุณลักษณะที่เป็นทุนทางสัญลักษณ์ (Symbolic capital) ทุนทางสังคมอยู่บนพื้นฐานของการรับรู้และการตระหนัก (Cognition and Recognition) จึงมี คุณลักษณะทางสัญลักษณ์ (Symbolic characteristic) Bourdieu ได้นำแนวคิดทุนทางสัญลักษณ์ และทุนที่ถูกต้องทางกฎหมายมาศึกษาคู่กัน และเสนอแนวคิดที่ว่าทุนทางสัญลักษณ์เป็นตัวกำหนดรูปแบบและการใช้

ทุนประเภทต่าง ๆ ให้ได้รับการยอมรับและถูกต้องตามกฎหมาย โดยทุนทางสังคมจะแปรตามสถานภาพทางสังคม

James S. Coleman นักสังคมวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก เป็นนักวิชาการที่ได้รับการยอมรับว่ามีผลอย่างมากทำให้แนวคิด ทุนทางสังคม แพร่ขยายเกิดการถกเถียงในแวดวงวิชาการสมัยใหม่ งานบุกเบิกทางความคิดเกี่ยวกับ ทุนทางสังคมคืองาน Achievement and Growth in Public and Catholic Schools (1985) Coleman อธิบายว่าค่านิยมคุณธรรม หรือ คุณธรรมวิถนะ (civic virtue) หรือ ในความหมายทุนทางสังคม เป็นผลจากความเชื่อ ความผูกพันร่วมกันในกลุ่ม กลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ในงานชิ้นบุกเบิก Coleman เน้นไปที่ความเป็นคาทอลิกของกลุ่มว่าส่งผลให้เกิดทุนทางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จของบุคคลในการดำเนินชีวิตในสังคมงานชิ้นต่อมา คือ Social capital in the creation of Human capital (1988) Coleman ได้วิเคราะห์ทุนทางสังคมอย่างละเอียดทั้งในระดับแนวคิด และนำไปสู่การอธิบายอย่างเป็นรูปธรรม ได้ข้อสรุปว่า อิทธิพลของทุนทางสังคมภายในครอบครัว ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ และลูก รวมทั้งทุนทางสังคมภายนอกครอบครัว ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองนักเรียนด้วยกันเอง จากการที่พ่อแม่เข้าร่วมกิจกรรมกับสถาบันต่าง ๆ ของสังคม ทุนทางสังคมเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการสร้างทุนมนุษย์ (Human capital) ของบุตร ซึ่งวัดจากผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา Coleman ให้ความหมายทุนทางสังคมว่า ตามหน้าที่แล้ว ทุนทางสังคมประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มเชิงโครงสร้างที่สามารถช่วยมนุษย์ให้กระทำกิจกรรมบางอย่างได้โดยทุนทางสังคมก็เหมือนกับทุนอื่น ๆ ที่ก่อให้เกิดการผลิตได้ และทุนทางสังคมต่างจากทุนอื่น ๆ ตรงที่ฝังตัวอยู่ในความสัมพันธ์ระหว่าง คนกับงาน องค์กรกับองค์กร เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลในวงการธุรกิจ โดยทุนทางสังคมจะดำรงอยู่ภายใต้ 1. ความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น กล่าวคือ มีพันธะผูกพัน ความภาคหวัง ไว้เนื้อเชื่อใจกัน มีช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร บรรทัดฐานของสังคม และการลงโทษที่ได้ผล 2. โครงสร้างทางสังคม ที่มีความใกล้ชิดของเครือข่าย และมีองค์กรภายใต้โครงสร้างสังคมที่เหมาะสม งานของ Coleman ได้รับการนับถือและเกิดความสนใจว่า คนที่คือในฐานะ ด้วยวิถีชีวิตในสังคมสามารถใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นทุนทางสังคมเพื่อใช้ชดเชยทุนเศรษฐกิจ และทุนวัฒนธรรมที่ต่างของคนได้ (Coleman 1988: 103-104)

Coleman (1988) ที่รวมเอาการรวมกลุ่มในแนวตั้ง (vertical associations) ไว้ด้วย ทั้งสองแนวคิดมีความเหมือนกัน 2 ประการ คือ 1. มีมิติในด้านโครงสร้างทางสังคม 2. เอื้ออำนวยให้มีกิจกรรมที่แน่นอนของผู้กระทำ (certain actions of actors) ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลหรือนิติบุคคล ภายในโครงสร้างสังคมดังกล่าวการรวมกลุ่มในแนวตั้ง จึงมีลักษณะของความสัมพันธ์ในเชิงลำดับชั้น (Hierarchical relationships) และมีความไม่เท่าเทียมกันในการกระจายอำนาจระหว่างสมาชิก

ของกลุ่ม และสามารถส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบต่อกระบวนการพัฒนา แนวคิดตามความหมายกว้างจึงรวมเอาความสัมพันธ์ทั้งในภาคเอกชน เช่น ความสัมพันธ์ภายในองค์กร/บริษัท และภาครัฐ เช่น ระหว่างรัฐและเอกชน ภายใต้วัตถุประสงค์ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย

อย่างไรก็ตาม ผลประโยชน์ร่วมกันของการรวมกลุ่มอาจไม่เฉพาะเจาะจงแต่เพียงผลกระทบในด้านบวกต่อสังคมแต่เพียงอย่างเดียว การรวมกลุ่มที่ก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกันในด้านลบ เช่น การรวมกลุ่มที่ก่อให้เกิดกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่มีพฤติกรรมในการแสวงหาค่าเช่าส่วนเกินในเชิงเศรษฐกิจ (rent-seeking behavior) ในรูปแบบหรือลักษณะของมาเฟีย (Mafia) ในประเทศอิตาลีคอนโด หรือ ยาคุซะ (Yakusa) ในประเทศญี่ปุ่นอาจเป็นตัวอย่างที่ดีของผลกระทบในด้านลบต่อกระบวนการพัฒนาของการรวมกลุ่มโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการรวมกลุ่มในแนวตั้งตามที่

Coleman ได้ขยายความขึ้นมา นอกจากแนวคิดการรวมกลุ่มในแนวตั้งและแนวนอน ทูตทางสังคมอาจพิจารณาได้จากแนวคิด Macro institutions ซึ่งจะเป็นการใช้หน่วยสังเกต (observation unit) ที่กว้างที่สุด รวมเอาสภาพแวดล้อมทางสังคมและการเมือง ที่มีผลต่อการกำหนดโครงสร้างทางสังคม และทำให้เกิดการพัฒนาบรรทัดฐานขึ้นมาโครงสร้างทางสถาบันและความสัมพันธ์ เช่น กฎเกณฑ์ทางกฎหมาย กระบวนการยุติธรรม ระบบการปกครอง จะเป็นตัวอย่างที่ดีของสภาพแวดล้อมที่มีส่วนในการกำหนดโครงสร้างทางสังคมและพัฒนาขึ้นมาเป็นบรรทัดฐานร่วมกัน รูปแบบ (Form) ของทุนทางสังคม หรือการเข้ามามีส่วนร่วม อาจแบ่งแยกออกเป็น 2

ลักษณะสำคัญ คือ 1. ลักษณะเชิงโครงสร้าง (structure) หมายถึง บทบาทของเครือข่ายทางสังคมที่ส่งเสริม/สนับสนุน โดย กฎ ระเบียบ และจารีต ที่ขจัดปัญหาการกระทำในลักษณะกิจกรรมร่วมกันในสังคมจากการให้ / แบ่งปัน ข้อมูลข่าวสาร ทุนทางสังคมในรูปแบบนี้จึงมีลักษณะที่เป็นวัตถุประสงค์ (objective) และสามารถสังเกตการณ์เกิดขึ้น / ลดลง ได้อย่างชัดเจน 2. ลักษณะเชิงวิธีการคิด (cognitive) หมายถึง บรรทัดฐาน คุณค่า (values) ความไว้วางใจ (trust) ทศนคติ (attitudes) และความเชื่อ (belief) ซึ่งมักจะเป็นสิ่งที่จับต้องยาก และไม่เป็นตัวคน (non-material) และมีลักษณะที่เป็นอัตวิสัย (subjective) ทำให้การสังเกตและวัดการมีอยู่ หรือเสื่อมสลายได้ยาก

Coleman (1990) ทุนทางสังคม มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ มิติด้านโครงสร้างสังคม และแรงหนุนเสริมให้เกิดการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งของบุคคลซึ่งอยู่ภายในโครงสร้างนั้น ซึ่งคำนิยามดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องกับระหว่างองค์ประกอบของทุนทางสังคมและกลไกที่ทำให้เกิดทุนทางสังคมและทุนทางสังคมมีลักษณะคล้ายทุนรูปแบบอื่น ๆ คือสามารถสร้างผลิตภาพและโอกาสในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้

ผลของทุนทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาจะเนื่องมาจากมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นผ่านรูปแบบทั้ง 2 ข้างต้น ในลักษณะที่มีปรากฏการณ์ของผลกระทบเกิดขึ้นอย่างถาวร มิใช่

เกิดขึ้นชั่วคราวซึ่งชั่วคราวปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจึงจะเป็นทุนได้ด้วยลักษณะดังกล่าว นอกจากนี้แล้ว อาจจะมีรูปแบบอื่น ๆ อีก เช่น ทางสังคมในลักษณะความผูกพัน (Bonding social capital) ที่แสดง การมีส่วนร่วมของกลุ่มคนที่มีความเหมือนกันในเชิงประชากร เช่น เป็นสมาชิกครอบครัวเดียวกัน เป็นเพื่อนบ้าน เป็นกลุ่มเพื่อนสนิท หรือ เป็นเพื่อนที่ทำงานเดียวกัน ซึ่งจะตรงกันข้ามกับทุนทาง สังคมที่เกิดจากการเชื่อมโยงกันโดยมีสายสัมพันธ์ (Bridging social capital) ที่เป็นการมีส่วนร่วม ที่ไม่มีคุณลักษณะที่เหมือนกันในเชิงประชากร ในขณะที่อีกรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมคือทุน ทางสังคมในลักษณะความสัมพันธ์ตามหน้าที่ (Linking social capital) ที่แสดงการมีส่วนร่วมตาม ตำแหน่งหน้าที่ที่มีอยู่ในสังคมหรือองค์กร เช่น ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา หรือ ระหว่างองค์กรของรัฐที่ทำหน้าที่ดูแลควบคุม (ธนาคารกลาง) กับเอกชน (ธนาคารพาณิชย์) โดยมิ การแบ่งปันอำนาจระหว่างกัน (แต่ไม่จำเป็นต้องเท่าเทียมกัน) และน่าจะเป็นความสัมพันธ์เชิง อุปถัมภ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์ (provider) และผู้รับการอุปถัมภ์ (client) ซึ่งมีลักษณะของการรวมกลุ่ม ในแนวตั้งมากกว่าใน 2 แบบแรกที่จะมีลักษณะของการรวมกลุ่มในแนวนอนมากกว่า ทุนทาง สังคม ในรูปแบบนี้จึงมิใช่เกิดจากการปรากฏการณ์ของสถาบัน หากแต่เป็นความสัมพันธ์เชิง อุปถัมภ์ภายในโครงสร้างสถาบันที่มีอยู่มากกว่า การเข้าถึงทุนทางสังคมในรูปแบบนี้ในประเทศ ก่าถึงพัฒนาจึงแสดงถึงความกินคืออยู่ดี (well-being) เพราะการรู้จักนายธนาคารอาจได้รับการ อุปถัมภ์ในเรื่องอัตราดอกเบี้ยหรือวงเงินกู้ที่มีสิทธิพิเศษเหนือกว่าผู้อื่น ตัวกลางหรือผู้ที่สามารถ เอื้ออำนวยให้มีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในรูปแบบนี้ได้จะเป็นแหล่งที่มาของทุนทางสังคม อย่างไรก็ตาม การขาดการควบคุมความรับผิดชอบ (accountability) จะมีส่วนทำให้ทุนทางสังคม ประเภทนี้กลายเป็นกลไกของการอุปถัมภ์ที่ก่อให้เกิดการเดินพรรคเดินพวกได้โดยง่าย

Robert D. Putnam เป็นผู้นำคนสำคัญอีกคนของแนวคิดทุนทางสังคมปัจจุบัน งานที่ สำคัญของเขาคือ Making Democracy : Civic Traditions in Modern Italy (1993) Bowling Alone : The Collapse and Revival of America Community (2000) The Distribution of Social Capital in America (1998) ฯลฯ Putnam มองว่า ทุนทางสังคมก็คือลักษณะสำคัญ 3 ด้านของชีวิตทางสังคม คือ เครือข่าย บรรทัดฐานทางสังคม และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จึง ทำให้สมาชิกของกลุ่มสามารถปฏิบัติร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์บางอย่างได้ (Putnam 1993) ในงานศึกษาการทำงานของรัฐบาลภูมิภาค (regional government) ประเทศอิตาลี Putnam อธิบาย ว่า แนวคิดเรื่องทุนทางสังคม อาจถือเป็นวาทกรรมย่อยอันใหม่ในชุด วาทกรรม “ประชาสังคม” (civic society) Putnam สรุปผลการศึกษาที่สำคัญว่า แม้รัฐบาลภูมิภาคเหล่านี้มีรูปแบบองค์กร แบบเดียวกัน แต่ความเข้มแข็งและการพัฒนาต่างกันมาก บางแห่งประสบความสำเร็จ ในขณะที่ บางแห่งมีการฉ้อราษฎร์บังหลวง เฉื่อยชา และไม่มีประสิทธิภาพ นโยบายและโครงการของรัฐจะ

ประสบความสำเร็จในพื้นที่ที่มีทุนทางสังคมมากกว่า สิ่งที่ Putnam เรียกว่า ทุนทางสังคม ก็คือ ค่านิยมความไว้วางใจและการเกื้อกูลกัน (Norm of trust and reciprocity) และเครือข่ายชุมชน (Civic engagement) ของแต่ละชุมชน ซึ่งมีผลให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า ความเป็นประชาสังคม (civic matter) ที่สมาชิกมีการติดต่อสื่อสารกันในแนวราบ ขณะเดียวกันวัฒนธรรมของชุมชนก็มีความสัมพันธ์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะค่านิยมที่เสริมความเข้มแข็งของประชาสังคม ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของรัฐบาลภูมิภาคแตกต่างกันไม่ใช่ความมั่งคั่งทางการเงินของรัฐบาล หรือ การเติบโตทางเศรษฐกิจของแต่ละภูมิภาค แต่เป็นเพราะการมีส่วนร่วมของพลเมือง หรือมีประชาสังคมที่เข้มแข็ง หรือการที่แต่ละชุมชนมีทุนทางสังคมนั้นเอง ซึ่งปรากฏในรูปแบบของการไปเลือกตั้ง การอ่านหนังสือพิมพ์ การเป็นสมาชิกของโบสถ์และชมรมต่าง ๆ เป็นต้น

Putnam (2000) มองว่า เศรษฐกิจแบบทุนนิยมและเทคโนโลยีแบบใหม่ โดยเฉพาะ การสื่อสารโทรคมนาคม และระบบตลาดมีส่วนสำคัญที่ทำให้ค่านิยม หรือคุณธรรมวัฒนธรรมของอเมริกันเสื่อมถอยลงและเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้การวางใจกันในสังคมลดต่ำลง การอาสาสมัครทำงานให้ส่วนรวมลดต่ำลง ซึ่งก็คือทำให้ทุนทางสังคมลดต่ำลง และประชาสังคมอ่อนแอลงด้วย ผ่านปรากฏการณ์ทางสังคมเล็ก ๆ คือ ธุรกิจโฮมโบว์ลิ่ง ที่คนมาเล่นเป็นกลุ่มน้อยลง ซึ่งแสดงว่าความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มบุคคลลดน้อยลงในสังคมอเมริกัน การลดลงของทุนทางสังคมยังส่งผลกระทบต่อให้บุคคล ไม่มีโอกาสหรือไม่มีเครือข่ายที่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ ดังตัวอย่างของคนค้าที่อาศัยอยู่ย่านเสื่อมโทรมที่มีทุนทางสังคมต่ำ เด็กผู้หญิงมักจะตั้งท้องตั้งแต่อายุยังน้อย ส่วนเด็กผู้ชายมักจะก่ออาชญากรรมเป็นประจำ (Putnam 2000) งานศึกษาของ Putnam ถูกวิพากษ์วิจารณ์ทั้งแนวคิดและวิธีวิทยาที่ใช้ศึกษาว่ามีทักษะที่คับแคบและลดส่วน โดยเลือกเพียงบางประเด็นของความสัมพันธ์ทางสังคมมาศึกษา เช่น เลือกเฉพาะตัวแปรเรื่องค่านิยมในเรื่องความไว้วางใจและการเกื้อกูลกัน แล้วทำให้มีลักษณะทั่วไปเพื่อให้สามารถวัดออกมาได้ ซึ่งทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นการลดส่วนแนวคิดทุนทางสังคมเหลือเพียงตัวชี้วัดไม่กี่ตัว กระทั่งการศึกษาทุนทางสังคมในเรื่องประชาธิปไตย เรื่องจิตสำนึกทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง ก็ลดทอนลงเหลือแค่จำนวนของผู้ที่อ่านหนังสือพิมพ์ จำนวนของสมาชิกในสมาคมต่างๆ และการมีส่วนร่วมในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง แม้ Putnam จะได้ขยายตัวชี้วัดในเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มเติมมากขึ้นในงานศึกษาเรื่อง Bowling Alone: American Declining Social Capital เช่น การเขียนการ์ดเชิญ การเชิญเพื่อนมารับประทานอาหารและสังสรรค์ที่บ้านก็ตาม นอกจากนั้นการที่ Putnam เลือกสมาคมอาสาสมัครต่าง ๆ เพื่อเป็นตัวแทนการศึกษา ก็ถูกวิพากษ์ว่าละเลยสมาคม องค์กรอาสาสมัครร่วมสมัย โดยเฉพาะกลุ่มที่เคลื่อนไหวทางสังคมนรูปแบบใหม่ (new social movement) ขณะที่นิยามทุนทางสังคมของ Coleman กิน

ความหมายกว้างกว่า เพราะได้รวมเอาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่หลากหลายเข้าไปด้วย อีกทั้งคำนึงถึงบริบทที่จำเพาะของแต่ละสังคม ขณะเดียวกัน Bourdieu ก็เห็นเช่นเดียวกันว่า แม้ผลลัพธ์ของทุนทางสังคมจะมีความชัดเจนในระดับปัจเจก แต่ไม่สามารถลดส่วนการวัดเป็นชุดคุณลักษณะของปัจเจกได้ เพราะทุนทางสังคมเกิดขึ้นในบริบทเฉพาะคั้งนั้น จึงไม่สามารถ วัดทุนทางสังคมโดยวิธีการสำรวจแบบระยะยาว (Longitudinal Survey) เหมือนกับการสำรวจสังคมทั่วไป แต่ควรศึกษาทุนทางสังคมในเชิงคุณภาพจะมีความเหมาะสมกว่า

แต่ทัศนะของนักวิจัยเชิงปริมาณกลับมองว่า แม้แนวคิดทุนทางสังคมของ Putnam จะแคบแต่ก็ทำให้สามารถใช้ในการวัดได้ ทดสอบได้ และใช้ในการปฏิบัติงานวิจัยได้ โดยทุนทางสังคมเป็นตัวแปรอิสระ ในขณะที่แนวคิดของ Coleman จะต้องเข้าใจบริบทและลักษณะจำเพาะทำให้นำไปใช้ในลักษณะการศึกษาทั่วไปได้ยากโดยเฉพาะการศึกษาเชิงประจักษ์ แนวคิดทุนทางสังคมของ Coleman ไม่ได้อธิบายว่าปัจจัยใดเป็นเหตุ ปัจจัยใดเป็นผล แต่กล่าวโดยรวมว่าทุนทางสังคมประกอบด้วยกลไกที่ไม่เป็นทางการที่หนุนเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเท่านั้น

Putnam เป็นนักรัฐศาสตร์ชาวสหรัฐอเมริกา ให้ความหมายของทุนทางสังคมว่า หมายถึง ลักษณะขององค์กรหรือสถาบันทางสังคม เช่น ความไว้วางใจ บรรทัดฐาน เครือข่าย ที่ทำให้เกิดความร่วมมือกันและนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพ

Putnam ได้แบ่งทุนทางสังคมตามระยะความใกล้ชิด หรือ ระยะห่างของสถานการณ์ เป็น 3 ประเภท (Woolcock 1998; Putnam 2000) ดังนี้

1. ทุนทางสังคมที่เป็นกาวเชื่อมบุคคล (Bonding social capital) เป็นทุนทางสังคมที่เชื่อมโยงบุคคลในครอบครัว เพื่อนสนิท เครือญาติและเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกัน บุคคลเหล่านี้อยู่ภายใต้สังคมแวดล้อมเดียวกัน หรือที่คนไทยนิยมเรียกว่าเป็น “คนใน” จะมีความเหมือนกันในกลุ่มและเกิดเอกลักษณ์เฉพาะที่มีขอบเขตแคบ

2. ทุนทางสังคมที่เป็นสะพานเชื่อมบุคคล (Bridging social capital) เป็นทุนทางสังคมที่เชื่อมโยงระหว่างบุคคลในระยะห่างกว่าประเภทแรก เช่น คนรู้จัก เพื่อนร่วมงาน เป็นทุนทางสังคมที่ทำให้เกิดการรวมคนที่แตกต่างกันเข้ามา เกิดเอกลักษณ์และการแลกเปลี่ยน ที่มีขอบเขตกว้างกว่าประเภทแรก

3. ทุนทางสังคมที่เชื่อมร้อยบุคคลต่างกลุ่ม (Linking social capital) ทุนทางสังคมที่เชื่อมระหว่างบุคคลที่อยู่ภายใต้สภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ต่างระดับกัน เช่น เจ้าของที่ดินกับผู้เช่าที่ดิน เป็นความสัมพันธ์ในแนวคิดที่แตกต่างจากความสัมพันธ์ในแนวราบ (ทุนทางสังคมแบบที่ 1 และ 2)

โดย Putnam มีความเห็นในความแตกต่างขององค์ประกอบของทุนทางสังคมทั้ง 3 ประเภท ว่า แบบแรกนั้น เป็นสิ่งที่จะช่วยให้บุคคลมีสิ่งต่าง ๆ เพียงพอที่จะดำเนินชีวิตไปได้ (getting by) แต่แบบที่สองนั้น จะช่วยให้ก้าวไปข้างหน้าได้ (getting ahead) และแบบที่สามนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่จะช่วยให้สังคมสามารถใช้ทรัพยากร (เช่น เงินทุน ความชำนาญ ความคิด) ที่หลากหลายในกิจกรรมต่าง ๆ ได้

แม้นิยามของทุนทางสังคมมีหลากหลาย แต่ก็สามารถแยกออกได้เป็น 2 หมวดใหญ่คือนิยามในมิติเชิงโครงสร้าง (structural dimension) (Bourdieu 1983; Coleman 1988; Fountain 1998; Nahapiet & Ghoshal 1998; Woolcock 1998; World Bank 1999) และนิยามในมิติเชิงเนื้อหา (content dimension) (Cohen & Prusak 2001; Fukuyama 1999; Hanifan 1916; Putnam 2000) ในมิติเชิงโครงสร้าง หมายถึง หน่วยพื้นฐานของเครือข่ายเช่น รูปแบบของการเชื่อมโยงและองค์กรด้านสังคมของชุมชน ส่วนนิยามในมิติเชิงเนื้อหาหมายถึงรูปแบบของจารีตแนวทางปฏิบัติ ความเชื่อใจไว้วางใจ ความเข้าใจร่วมกัน และตัวแปรอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่ให้คนในชุมชนรวมกัน

เครือข่าย (Networks) เป็นส่วนที่สำคัญของทุนทางสังคม เป็น ความสัมพันธ์เกี่ยวข้องของคนที่เพิ่มขึ้นต่อเนื่องเมื่อมีการติดต่อกันระหว่างคนในครอบครัว ในสถานที่ทำงาน บ้านใกล้เรือนเคียง สมาคมต่าง ๆ ในท้องถิ่นหรือที่พบปะอื่น ๆ เครือข่ายมีรูปแบบ ทั้งที่เป็นทางการ (formal) และอย่างไม่เป็นทางการ (informal) รูปแบบของเครือข่ายที่ต่างกัน อธิบายถึงทุนทางสังคมที่ต่างกัน ได้แก่

1. Bonding social capital มีความใกล้ชิดของบุคคลมาก และมีความเชื่อมโยง (bond) ที่เหนียวแน่น เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวและเครือญาติ และสมาชิกที่เป็นชนเผ่าเดียวกัน

2. Bridging social capital ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลห่างขึ้นกว่าแบบแรก และระดับความเชื่อมโยงก็อ่อนลงแต่กลุ่มคนที่มาเกี่ยวข้องหลากหลายขึ้น เช่น เพื่อนร่วมธุรกิจ เพื่อนต่างเผ่าพันธุ์ เพื่อนของเพื่อน เป็นต้น

3. Linking social capital อธิบายถึงความเกี่ยวข้องกันกับบุคคลที่อยู่ในตำแหน่ง และความสัมพันธ์จะอยู่ในรูปแบบลำดับชั้น (hierarchy) ที่มีความแตกต่างของอำนาจ เช่น การติดต่อเพื่อขอการสนับสนุนจากภาครัฐ ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานราชการ

Putnam (2000) แยกให้เห็นความแตกต่างระหว่าง bonding และ bridging ไว้ดังนี้ bonding เชื่อมโยงทุนทางสังคมภายในชุมชนที่คนรู้จักกันมาก่อนแล้ว ในขณะที่ bridging เป็นความสัมพันธ์ของคนที่ไม่เคยรู้จักกันมาก่อน ดังนั้น bonding จึงเหมาะสมในการสร้างความ

ช่วยเหลือต่างตอบแทนในชุมชน ส่วน bridging เหมาะสมในการเชื่อมโยงกับแหล่งทุนภายนอก และเพื่อการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสาร

ทุนทางสังคมที่เครือข่าย (Networks) มีความเหนียวแน่นมากก็จะยิ่งทำให้สมาชิกสามารถประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของส่วนรวมที่เผชิญอยู่ได้มาก ที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าเครือข่ายก่อให้เกิดให้เกิดบรรทัดฐานของการช่วยเหลือต่างตอบแทน โดยสร้างความคาดหวังที่จะได้รับผลตอบแทนร่วมกันในภายภาคหน้า ดังนี้

- ก่อให้เกิดความร่วมมือและการติดต่อสื่อสาร ทำให้เกิดช่องทางการไหลของข้อมูลข่าวสารที่สามารถตรวจสอบและเชื่อถือได้ของคนและกลุ่มในสังคมนั้น
- สามารถนำความร่วมมือที่ได้รับความสำเร็จที่ผ่านมาในอดีต มาเป็นแบบอย่างเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาที่คล้ายกันในอนาคต
- ช่วยเพิ่ม โอกาสที่จะต่อต้านคนหรือกลุ่มคนที่ฉวยโอกาสที่มุ่งหวังเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

Bank, Krishna, and Shrader 1999; Carroll 2001 ได้ให้คำนิยาม ทุนทางสังคม คือ การที่บุคคลสามารถได้ประโยชน์จากการเป็นสมาชิกของสังคม หรือ เครือข่ายสังคม ผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมหรือโครงสร้างทางสังคม ทุนทางสังคมอาจแบ่งคร่าว ๆ ในลักษณะเชิงโครงสร้างได้เป็น 2 ประเภท

1. ทุนทางสังคมประเภทการรับรู้ (Cognitive social capital) มีลักษณะค่อนข้างเป็นนามธรรม มองเห็นและประเมินได้ยาก เพราะอยู่ภายในจิตใจของเรา ทุนทางสังคมประเภทนี้เกี่ยวข้องกับเรื่องของความรู้สึกนึกคิด จิตใจ คำนิยาม ความเชื่อ ทศนคติ เช่น ความเชื่อถือไว้วางใจกัน คุณค่าร่วมกัน (Share values) ความเกื้อกูลกัน (Reciprocity) ทุนทางสังคมประเภทการรับรู้จะเปลี่ยนแปลงอย่างจงใจ หรือตามเจตนาได้ยาก เนื่องจากเป็นสิ่งที่สะสมมานานจากบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม (cultural norm) (Putnam เรียกว่า civic tradition)

2. ทุนทางสังคมประเภทโครงสร้างลักษณะ (Structural social capital) มีลักษณะที่มองเห็นและประเมินได้ง่ายกว่า เข้าใจได้ง่ายกว่าประเภทแรก เนื่องจากเกี่ยวข้องกับบทบาทพฤติกรรม การกระทำหรือความสัมพันธ์ที่เราสร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของเครือข่าย สหายสัมพันธ์อุปถัมภ์ หรือจะเป็นเครือข่ายองค์กรทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมทั้งสถาบันในรูปของกฎของการเล่นเกม (Rule of the game) เช่น กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย รัฐธรรมนูญ ทุนทางสังคมโครงสร้างลักษณะอาจ เปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายที่กำหนดขึ้น อย่างไรก็ตาม ทุนทางสังคมทั้งสองประเภทต่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออกอีกทั้งในหลายๆครั้งยังส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันด้วย ตัวอย่างเช่น ความไว้เนื้อเชื่อใจกันระหว่าง

คนในชุมชน (ทุนทางสังคมการรับรู้) เอื้อให้เกิดการรวมกลุ่มองค์กรหรือชมรม (ทุนทางสังคมโครงสร้างลักษณะ) นอกจากนี้ถ้ากลุ่ม องค์กร หรือชมรมสามารถพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องจนสร้างความเข้มแข็งขึ้นมาเรื่อยๆและชาวบ้านเห็นคุณค่าจากการรวมกลุ่มทำกิจกรรมพัฒนาร่วมกันว่าสามารถช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ ชาวบ้านก็มีแนวโน้มที่จะเชื่อถือไว้วางใจกันมากขึ้นกระทั่งเกิดเป็นแบบแผนการเชื่อถือไว้วางใจกัน (Norm of trust) หรือบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม (cultural norm)

ทุนทางสังคมตามแนวคิดสำนักธนาคารโลก (World Bank) ระดับล่างสุด คือ การเป็นสมาชิกครอบครัว เครือญาติ หรือกลุ่มสังคม ในระดับกลาง คือ ความสัมพันธ์ของบุคคลกับชุมชนและระดับบน คือ สถาบัน หรือ นโยบายของรัฐ หรือประชาสังคมที่เชื่อมโยงสมาชิกไว้ด้วยกัน ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและเชื่อมโยงสมาชิกครอบครัว เพื่อน หรือกลุ่มบ้าน คือ ความสัมพันธ์ที่เรียกว่า bonding ส่วนความสัมพันธ์ที่หลวมกว่านี้ที่เชื่อมโยงสมาชิกกลุ่มประชาสังคม หรือเพื่อนร่วมงานไว้ด้วยกัน เรียกว่า bridging ทั้ง 2 แบบเป็นความสัมพันธ์แนวราบระหว่างคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมและมีอำนาจทางการเมืองระดับเดียวกัน ส่วนความสัมพันธ์แนวตั้งระหว่างผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสังคมการเมืองค้อยกับผู้ที่สูงกว่าคือความสัมพันธ์ที่เรียกว่า Linking

เราอาจสรุปแนวคิดทุนทางสังคมของนักเศรษฐศาสตร์สำนักธนาคารโลก ได้ว่า ทุนทางสังคม คือ ความสัมพันธ์ทางสังคมในแนวราบและแนวตั้ง ระหว่างบุคคล สถาบัน หรือ องค์กร ทั้งในรูปปัจเจกกลุ่ม และรูปเครือข่าย ทั้งนี้รวมทั้งค่านิยม บรรทัดฐานที่สังคมยึดถือ ซึ่งมีผลต่อวิถีชีวิตและวิถีการผลิตในระดับครอบครัว ชุมชน และประชาสังคม

ความหมายและแนวคิดทุนทางสังคมในประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2549) ได้สรุปความหมายของทุนทางสังคมว่า เกิดจากการรวมตัว การร่วมคิดร่วมทำ บนฐานของความไว้วางใจ เชื่อใจ สายใย ความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทย โดยผ่านองค์ประกอบหลักได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรมและองค์ความรู้ ซึ่งก่อให้เกิดพลังในชุมชนและสังคม เมื่อนำมาใช้ผสมผสานบนพื้นฐานของวัฒนธรรมความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีน้ำใจไมตรี ความร่วมมือ และระบบเครือญาติ จะก่อให้เกิดเป็นพลังในกลุ่มชุมชนและสังคม อันเป็นการสั่งสมทุนทางสังคม มีการปรับเปลี่ยน ค่อยๆ และพัฒนาทุนทางสังคมอยู่ตลอดเวลา

อมร พงศาศิษฐ์ และเบญจมา ขอดคำเนิน แอดดิก (2543:2-3, อ้างถึงใน วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์ 2548:40) ได้ศึกษาทุนทางสังคมในประเทศไทยหลังวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 โดย

นักวิชาการไทยทั้งสองท่าน ให้ความหมายทุนทางสังคมว่าเป็นกาวที่เชื่อมให้คนในสังคมอยู่ร่วมกัน (the glue that hold society together) ซึ่งให้มุมมองที่ครอบคลุม และเป็นองค์รวมกว่า ต่างประเทศ โดยทุนทางสังคมมีอยู่หลายระดับที่สั่งสมมาทั้งทุนของสังคมในระดับประเทศ เช่น ทุนทางเศรษฐกิจ/ทุนที่รัฐบาลสร้างขึ้นมา ค่านิยม ศาสนา ความเชื่อ วิถีปฏิบัติ และวัฒนธรรม ประเพณี ทุนทางสังคมในระดับชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน และสมาชิกชุมชน สร้างขึ้น และทุนทางสังคมในระดับครอบครัว ซึ่งเป็นหัวใจของทุนทางสังคมที่ส่งผลทั้งทางบวก และทางลบต่อสังคม ต่อเด็กและเยาวชนในรูปแบบของความเจริญเติบโตของชุมชน การย้ายถิ่น ปัญหาสังคม ปัญหาเด็กและเยาวชน รวมทั้งปัญหาสุขภาพจิต

ประเวศ วะสี (2540) ได้ให้คำจำกัดความ “ทุนทางสังคม” ที่คล้ายคลึงกัน โดยอธิบายว่า “ทุนทางสังคม” คือการที่คนมารวมกัน เอาความดีมารวมกัน เอาความรู้มารวมกัน แบ่งปันทรัพยากรที่ใช้ร่วมกัน และแบ่งปันประโยชน์ที่ได้มาอย่างเป็นธรรม ภายใต้กรอบและความเข้าใจ ร่วมกันของสมาชิกในชุมชนนั้น ๆ อันจะก่อให้เกิดความไว้วางใจในหมู่คนที่ทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่พลังทางสังคมที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้

อัมมาร สยามวาลา (2543, อ้างถึงใน วรุณี โรมรัตนพันธ์ 2547:318) ยังแสดงความเห็นว่า ในบางหมู่บ้านผู้คนรักใคร่กลมเกลียวกันดี หากจะเริ่มกิจกรรมใด ก็พอจะหาผู้นำที่เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมได้ไม่ยากนัก แต่บางหมู่บ้านก็จะแตกเป็นก๊กเป็นเหล่า มีทุนทางสังคมในระดับต่ำ การจะให้ทำอะไรร่วมกันเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยาก ทำให้เข้าใจว่าสมาชิกของสังคมบางคนอาจมีโอกาส “เข้าถึง” หรือได้ประโยชน์จากทุนทางสังคมแตกต่างจากคนอื่นการที่ทุนทางสังคมมีมากน้อยในระดับใดก็ตาม มิได้หมายความว่า จะเป็นผลดีต่อสังคมนั้นเสมอไป ความเข้มแข็งดังกล่าวอาจถูกนำไปใช้ในเชิงกีดกันคนที่อยู่นอกกลุ่ม/ชุมชนก็ได้ ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ทุนทางสังคมอยู่ในระดับต่ำก็คือ ความแตกต่างภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างในเผ่าพันธุ์ ต่างเชื้อชาติกัน ความแตกต่างกันในฐานะความเป็นอยู่หรือชนชั้นภายในสังคม สังคมไทยมีกลไกอีกประเภทหนึ่งคือระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นทุนทางสังคมอีกอย่างหนึ่ง ที่ประกอบด้วยผู้ให้การอุปถัมภ์ (ลูกพี่) กับผู้ที่ได้รับการอุปถัมภ์ (ลูกน้อง) สืบเนื่องมาจากความไม่สมดุลกันในความไว้วางใจ และความเหลื่อมล้ำในอำนาจ ข้อแตกต่างระหว่างทุนทางสังคมที่แฝงอยู่ในชุมชนที่เข้มแข็งกับทุนทางสังคมที่แฝงอยู่ในระบบอุปถัมภ์ก็คือ ในชุมชนที่เข้มแข็งทุกคนมีอำนาจและความไว้วางใจ ที่ทัดเทียมกัน ส่วนระบบอุปถัมภ์ลูกพี่เป็นผู้มีอำนาจมากกว่าและให้ความไว้วางใจแก่ลูกน้อง

ดังนั้น ทุนทางสังคมได้ถูกยอมรับว่า เป็นสิ่งที่มีอยู่แล้วในสังคมไทย และถูกนำมาใช้ในมิติที่หลากหลาย ซึ่งมีทั้งมิติที่กว้างขวางครอบคลุมในสิ่งที่เป็นรูปธรรม อันได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ และมิติที่เป็นนามธรรม อันได้แก่ วัฒนธรรม ความรู้ สติปัญญา และจิตใจ

ทุนทางสังคมอาจจะมองในมิติของระบบคิดและวิธีปฏิบัติที่เป็นกระบวนการ การมีอยู่ของทุนทางสังคมในชุมชนอาจจะดูได้จากสถิติตัวเลขที่แสดงถึงควมมีคุณภาพที่ดีของประชาชน หรือ การเติบโตเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม มีความเชื่อว่า ทุนทางสังคมสามารถก่อให้เกิดพลัง เพื่อใช้ขับเคลื่อนชุมชนให้สามารถพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งได้

จากแนวคิดสู่เครื่องมือในการพัฒนาดังคม

ในปี พ.ศ. 2542 ธนาคารโลกเริ่มพูดถึงทุนทางสังคมและนำแนวคิดทุนทางสังคมมาใช้ในฐานะรูปแบบของทุนแบบหนึ่งที่เป็นต่อการพัฒนา โดยมุ่งเน้นทุนทางสังคมในรูปของความยึดเหนี่ยวทางสังคม สถาบันทางสังคมและบรรทัดฐาน รวมถึงจารีต ที่มีอยู่ในชุมชนนั้น ๆ ทั้งที่เกิดจากคนภายในชุมชนและจากการพัฒนาขององค์กรภายนอก โดยทุนทางสังคมดังกล่าวทำหน้าที่เชื่อมโยงให้เกิดความสัมพันธ์หรือความร่วมมือระหว่างกันขององค์กร อันจะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการพัฒนาที่ยั่งยืน

สำหรับประเทศไทย แนวคิดทุนทางสังคมได้ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาอย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เมื่อมีการจัดตั้งสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) แนวคิดทุนทางสังคมที่นำมาใช้ในความหมายที่ครอบคลุมและหลากหลายตามแบบมุมมองที่สาม โครงการกองทุนเพื่อสังคมได้พยายามฟื้นฟูทุนทางสังคมที่มีอยู่และเริ่มสูญหายให้มีการนำกลับมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในระดับชุมชน หลังจากนั้น คำว่า “ทุนทางสังคม” ก็ถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่อง

ปัจจัยที่สร้างทุนทางสังคมของสังคมชนบท

จากแนวความคิดทุนทางสังคมดังกล่าว เมื่อนำมาวิเคราะห์สังคมชนบทไทย เราจะพบว่ามิทุนทางสังคมจำนวนมากทั้งในความหมายของมุมมองแรก (ความสัมพันธ์ทางสังคม) และมุมมองที่สอง (วัฒนธรรม) โดยมีปัจจัยที่สร้างทุนทางสังคมหลายปัจจัยด้วยกัน เช่น

1. ภูมิประเทศ ระบบนิเวศวิทยาและทรัพยากรธรรมชาติ จากความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน เช่น ชุมชนที่อยู่ริมทะเลจะนำเกลือไปแลกชุมชนที่ทำนา ชุมชน ที่อยู่ป่าหรือพื้นที่สูงก็นำหน่อไม้ ของป่าไปแลกเปลี่ยนข้าวของเครื่องใช้กับชุมชนอื่น ๆ นำไปสู่การเกิดกลุ่มที่ทำหน้าที่จัดการ และทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนจนกลายเป็นเครือข่ายในขณะเดียวกัน ชุมชนที่อยู่ริมทะเลและชุมชนในป่าก็จะมี ความเชื่อที่แตกต่างกันออกไป โดยมีลักษณะสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและระบบนิเวศวิทยา เช่น มีความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ ป่า ภูเขา ทะเล ดินไม้ เป็นต้น ความเชื่อดังกล่าวเป็นที่มาของจารีตและประเพณีของชุมชนและมีบทบาทสำคัญในการควบคุมการใช้และ

การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยเป็นทั้งบ่อเกิดและตัวคอกย้ำให้คนในสังคมเคารพกฎกติกา
ร่วมกัน

2. ลักษณะการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน การตั้งถิ่นฐานแบบกระจุกตัวอยู่ในละแวกใกล้เคียง
กันทำให้ชุมชนมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่เข้มข้นกว่าชุมชนที่มีการตั้งถิ่นฐานแบบกระจายตัว
เนื่องจากมีโอกาสติดต่อกันสื่อสาร พบปะสังสรรค์และช่วยเหลือซึ่งกันและกันบ่อยกว่า ทำให้มี
โอกาสเกิดความผูกพันกันสูงกว่าและมักนำไปสู่ทุนทางสังคมที่เข้มแข็งกว่า

3. ระบบเครือญาติ เป็นฐานให้เกิดความผูกพัน มีการช่วยเหลือกันและกันในด้านต่าง
ๆ เช่น การช่วยเหลือในการผลิต การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านกำนัน การจัดงานบุญประเพณี เป็นต้น
ทั้งยังอาจเป็นฐานของวัฒนธรรมเฉพาะท้องถิ่นบางอย่าง เช่น ประเพณีการนับถือหรือไหว้บรรพ
บุรุษในสายตระกูลเดียวกัน ในชุมชนที่มีลักษณะความเป็นเครือญาติสูง ที่มียามสกุลเพียงไม่กี่
นามสกุลหรือไม่มีตระกูลชุมชนนั้นก็มักจะมีทุนทางสังคมสูงตามไปด้วย

4. ปัญหาและวิกฤตของชุมชน เมื่อสังคมเกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้น เช่น เกิดการขาดแคลน
แรงงานความอดอยากยากจน หรือภัยธรรมชาติ ชุมชนจะพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวจนนำไปสู่
การเกิดรวมกลุ่มรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งอาจพัฒนาไปเป็นจารีตและวัฒนธรรมต่าง ๆ ได้ เช่น วัฒนธรรม
การตักน้ำที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ไขการขาดแคลนแรงงานในการทำไร่ทำนา หรือธนาคารข้าว ซึ่ง
เป็นโครงการที่ชุมชนสร้างขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาค่าความยากจน โดยเฉพาะการไม่มีข้าวกิน โดย
ชาวบ้านจะรวมตัวกันและนำข้าวที่ผลิตได้มารวมกันเพื่อให้เพื่อนบ้านที่ยากจนสามารถมายืมข้าว
ไปกินได้แทนที่จะไปกู้ยืมจากพ่อค้า โดยคนที่นำข้าวมารวมเป็นต้นทุนของธนาคารนั้นก็ได้รับ
ผลประโยชน์ตอบแทนตามสมควรธนาคารข้าวจึงเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดกลุ่มทางสังคม และทำ
ให้ชุมชนฟื้นฟูวัฒนธรรมการแบ่งปันและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

นอกจากนั้น ทุนทางสังคมยังอาจเอื้อต่อกันเองและเสริมความเข้มแข็งให้กันและกัน
เช่น ศาสนา ความเชื่อและประเพณี เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคม โดย
เป็นต้นเหตุให้สมาชิกในสังคมมีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กลุ่มผู้เฒ่าผู้แก่จะทำหน้าที่ในการ
ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ทำบายศรี ส่วนกลุ่มหนุ่มสาวจะมีหน้าที่เตรียมสถานที่ ทำบั้ง
ไฟ เป็นต้น ด้วยเหตุที่ทุนทางสังคมสามารถมีบทบาทในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน
เช่นนี้จึงไม่น่าแปลกใจที่ธนาคารโลกจะให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ในฐานะรูปแบบของทุนแบบหนึ่ง
ที่จำเป็นต่อการพัฒนา

ความเชื่อมโยงทุนทางสังคมเพื่อปรับสมดุลการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้

1. ทุนทางสังคมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนและนำไปสู่การสร้างสมดุลของการพัฒนาประเทศจะต้องเป็นเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกันระหว่างเศรษฐกิจระดับชุมชนจนถึงเศรษฐกิจระดับมหภาค โดยทุนทางสังคมมีส่วนสำคัญในการหนุนเสริมทุนทางเศรษฐกิจเพื่อไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ต้องการ ดังนี้

(1) การพัฒนาคุณภาพคน ทั้งความรู้คู่คุณธรรมเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งด้านความรู้ ทักษะ และสมรรถนะตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานเป็นการเพิ่มผลิตภาพของกำลังแรงงาน ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตในเชิงปริมาณและคุณภาพ และส่งผลดีต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การพัฒนาทางด้านจิตใจ ให้เป็นคนมีวินัย มีความรักและมุ่งมั่นประโยชน์ขององค์กร มุ่งมั่นทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นจะหนุนเสริมประสิทธิภาพในการผลิต ลดความขัดแย้งภายในองค์กรนำไปสู่ความมั่นคงขององค์กรในระยะยาวขณะที่การสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรมที่เหมาะสมให้กับคนไทยจะมีส่วนลดค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหาสังคม ได้อย่างมากและส่งผลเชิงบวกต่อเศรษฐกิจในภาพรวม เช่น ปัญหาอาชญากรรม ที่แต่ละปีรัฐต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการป้องกันและปราบปรามเป็นจำนวนมาก ในปี 2548 งบประมาณรายจ่ายในแผนงานป้องกันและควบคุมอาชญากรรมมีจำนวนสูงถึง 36,698 ล้านบาท ปัญหาอุบัติเหตุจากรถที่สาเหตุหนึ่งเกิดจากคนไม่เคารพกฎระเบียบสร้างความสูญเสียให้แก่ชีวิตและทรัพย์สิน ในปี 2547 มูลค่าทรัพย์สินที่เสียหายจากอุบัติเหตุจากรถที่สาเหตุหนึ่งเกิดจากคนไม่เคารพกฎระเบียบสร้างความสูญเสียให้แก่ชีวิตและทรัพย์สิน ในปี 2547 มูลค่าทรัพย์สินที่เสียหายจากอุบัติเหตุจากรถทางบกสูงถึง 1,990 ล้านบาท เป็นต้น

(2) การใช้ประโยชน์จากทุนทางสังคม ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าและบริการและเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ การพัฒนาให้สถาบันทางสังคมมีบทบาทเป็นทุนทางสังคมจะเกิดประโยชน์อย่างมาก อาทิ ธุรกิจที่เป็นบริษัทภิบาล มีการบริหารจัดการธุรกิจที่เป็นธรรม โปร่งใสผู้มีอำนาจบริหารและอำนาจในการตัดสินใจมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และผลของการกระทำของตนต่อผู้มีส่วนได้เสียเป็นเครื่องมือตรวจสอบการทำงานขององค์กรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ เช่น การดูแลพนักงานของบริษัทให้มีความมั่นคงทั้งในเรื่องสวัสดิการและการพัฒนาตนเอง เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพ ลดข้อขัดแย้งภายในบริษัทเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับธุรกิจ เนื่องจากเกิดรูปแบบกิจการที่

ได้มาตรฐานสากลอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออกในหลายประเทศได้กำหนดมาตรฐานเรื่องบรรษัทภิบาล เช่น มาตรฐานแรงงาน มาตรฐานเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมไว้ชัดเจนในเงื่อนไขการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

(3) การนำวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น มาเสริมสร้างการค้าและการผลิตสินค้าและบริการ โดยผสมผสานไว้ในการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการทั้งในและนอกประเทศ ขณะที่เกิดกระแสความนิยมวัฒนธรรมตะวันออก ทำให้มีการพัฒนาต่อออกภูมิปัญญาท้องถิ่นและระดับชาติเชื่อมโยงสู่สากล อาทิ ภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทยทั้งการนวดและสปาที่ใช้สมุนไพร นอกจากนี้ การใช้คุณลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ไทย เช่น การอ้มเข้มแจ่มใส ความเอื้ออาทร ความมีน้ำใจไมตรี ซึ่งเป็นหัวใจของการบริการและถือเป็นสมรรถนะ/ ค่านิยมร่วมของประเทศ สามารถใช้เชื่อมโยงกับธุรกิจบริการด้านการโรงแรม ท่องเที่ยว ภัตตาคาร สุขภาพ และเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งในการตัดสินใจของนักลงทุนต่างชาติที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย รวมทั้งนำมาใช้ในการเจรจาต่อรองทางการค้าในเวทีระหว่างประเทศ

2. ทูตทางสังคมกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรวดเร็วเพราะมีการใช้อย่างฟุ่มเฟือย และถูกทำลายอย่างต่อเนื่อง การอนุรักษ์ ฟื้นฟู ให้อยู่คู่ไปต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน การใช้ทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงเป็นเรื่องสำคัญที่นำมาพิจารณาได้ ดังนี้

(1) วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมและภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำมาใช้ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้วิธีพื้นบ้านที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและวิถีชีวิตในท้องถิ่นมาดูแลรักษาให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพเดิมหรือสมบูรณ์ขึ้น เช่น การทำฝายแม้ว สืบชะตาถ่าน้ำ การเคารพผีปูด้า ขณะเดียวกันก็เป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิมให้สืบทอดต่อไป และสามารถนำความรู้สมัยใหม่มาผสมผสานเพื่อให้การอนุรักษ์ ฟื้นฟูทำได้ถูกต้องตามหลักวิชาการสมัยใหม่อย่างสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและสภาพธรรมชาติ

(2) การรวมกลุ่มของคนในชุมชน เป็นเครื่องมือสำคัญในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การดำรงชีวิตของคนในชนบทและธรรมชาติต่างพึ่งพาซึ่งกันและกันมาช้านาน การทำมาหากินของชาวชนบทที่หาของป่า จับสัตว์ เช่น ปลามาเป็นอาหารหรือนำมาขายเพื่อความอยู่ มีผลกระทบถึงความสำคัญและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างรู้คุณค่า จึงเกิดการรวมตัวกันที่จะร่วมคิด ร่วมดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับชุมชนให้อยู่

ในสภาพอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งอาหาร แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้เชิงธรรมชาติที่สำคัญของ ประเทศ รวมทั้งรักษาระบบนิเวศน์ให้สมดุล

(3) สถาบันทางสังคมต่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะภาคธุรกิจเอกชนที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การรณรงค์ รักษาสิ่งแวดล้อม การปลูกป่า การมีกระบวนการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งนำ ประเด็นผลกระทบของกระบวนการผลิตที่มีผลต่อสิ่งแวดล้อมมาเป็นเงื่อนไขสำคัญทางการค้า จึงทำให้การรับผิดชอบต่อสังคมเป็นเงื่อนไขสำคัญทางการค้า จึงทำให้การรับผิดชอบต่อสังคมเป็น หน้าที่ของธุรกิจเอกชนที่ต้องปฏิบัติอย่างจริงจัง ส่วนสถาบันชุมชนและสถาบันศาสนาก็มีบทบาท เช่นกันในการดูแลและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชนหลายแห่งปลูกป่าเพื่อการ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ขณะที่วัดจำนวนมากมีแหล่งเรียนรู้เชิงธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าใน พื้นที่ของวัดและใช้เป็นที่ปฏิบัติธรรมสำหรับผู้มีจิตใจไม่ธรรมดา

3. ทูทางสังคมกับการพัฒนาสังคม

การพัฒนาประเทศแบบทุนนิยมและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งภายในภายนอก

ประเทศส่งผลกระทบต่อสังคมไทย โดยทำให้คุณค่าทางสังคมที่ดั้งเดิมลดน้อยลง เกิดความเสื่อม ถอยทางวัฒนธรรม มีการดำรงชีวิตบนพื้นฐานที่ขาดความเหมาะสมพอควร ตลอดจนสถาบัน ครอบครัวมีแนวโน้มอ่อนแอลง ดังนั้น ทูทางสังคมของไทยทั้งที่เป็นคุณลักษณะของคนไทย เช่น ความมีน้ำใจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ระบบความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติ ระบบคุณค่าที่ดึงมา วัฒนธรรม รวมทั้งบทบาทของสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ไขปัญหา สังคมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ดังนี้

(1) การใช้คุณค่าที่ดีในสังคมไทยบรรเทาปัญหาสังคม ที่สังคมนั้นมีความรุนแรง และซับซ้อนมากขึ้น คนไทยมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนในการใช้ ชีวิตที่มุ่งสู่ความสุขแบบฉาบฉวย มีความว้าเหว่ ขาดที่พึ่งทางใจ ส่งผลให้หันไปใช้ยาเสพติดเป็น ทางออก ขณะที่การบริโภคเน้นวัตถุนิยม เลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ เกิดการใช้จ่ายฟุ่มเฟือย มั่วเมาในอบายมุข ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรมและความรุนแรงรูปแบบต่าง ๆ ส่วนในเรื่องเพศก็ นิยมมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรนำไปสู่การตั้งครรภ์ไม่พึงประสงค์ และการเบี่ยงเบนทางเพศที่ เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์ ดังนั้น การใช้สัมพันธ์ภาพของคนทุกเพศและวัย โดยเฉพาะในระดับ ครอบครัวเป็นแนวทางหลักที่จะสามารถเสริมสร้างความอบอุ่น ความเอื้ออาทร ความรักที่มีต่อกัน และกันให้เป็นภูมิคุ้มกันที่ดีสำหรับทุกคน ลดความรุนแรงและบรรเทาปัญหาสังคมลงได้

(2) การเปิดกว้างและยอมรับซึ่งกันและกันและกันมีส่วนร่วมในการลดความขัดแย้งในสังคม การยอมรับความแตกต่างของวัฒนธรรมที่หลากหลายในสังคมไทย ความเห็นอกเห็นใจ ความ

เอื้อเพื่อเอื้อแก่ เป็นทุนทางสังคมที่เสริมสร้างให้คนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติขณะเดียวกันการกำหนดกติกาของการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นที่ยอมรับมีการยึดถือและปฏิบัติตามยาวนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมในชุมชนเป็นการป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้น เช่น การเสียดสีของชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เป็นต้น

(3) ทุนทางสังคมเสริมสร้างให้ชุมชนสามารถพัฒนาตนเองให้เข้มแข็งได้ สภาพเศรษฐกิจในปัจจุบันให้บางชุมชนต้องพึ่งพาการสนับสนุนจากภายนอกมาก เพราะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ มีการพึ่งพาอาศัยกันน้อยแต่ในชุมชนที่มีระบบความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความผูกพัน มีลักษณะการทำมาหากินที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและระบบนิเวศน์ สามารถสร้างธุรกิจภายในชุมชนโดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์มากที่สุดเกิดการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจและสามารถเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจภายนอกชุมชนได้ เกิดความเข้มแข็งและสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับชุมชนอื่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

สูตรธรรม รัตนโชติ (2550:7) เนื่องจากทุนทางสังคม คือ ลักษณะพิเศษทางสังคมที่เกี่ยวกับความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในสังคม และระหว่างสังคม จึงทำให้สามารถแบ่งทุนทางสังคมออกเป็น 3 ประเภท คือ ทุนทางสังคมประเภทผูกพัน (Bonding social capital) ทุนทางสังคมประเภทสะพาน (Bridging social capital) ทุนทางสังคมประเภทเชื่อมต่อ (Linking social capital)

สรุป ในการวิจัยนี้จะใช้ทุนทางสังคมตามระยะความใกล้ชิด หรือระยะห่างของสถานการณ์ เป็น 3 ประเภท

1. ทุนทางสังคมผูกพัน (Bonding social capital) เป็นความสัมพันธ์เหนียวแน่นที่สุดจนบางครั้งเรียกว่าเป็น “กาวทางสังคม” (social glue) เป็นทุนทางสังคมที่เชื่อมโยงบุคคลในครอบครัว เพื่อนสนิท เครือญาติและเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกัน บุคคลเหล่านี้อยู่ภายใต้สังคมแวดล้อมเดียวกัน หรือที่คนไทยนิยมเรียกว่าเป็น “คนใน” จะมีความเหมือนกันในกลุ่มและเกิดเอกลักษณ์เฉพาะที่มีขอบเขตแคบ

2. ทุนทางสังคมเชื่อมโยง (Bridging social capital) เป็นความสัมพันธ์ที่มีความเหนียวแน่นไม่มาก แต่ช่วยให้การติดต่อมีความคล่องตัว ซึ่งบางครั้งเรียกว่า “น้ำมันหล่อลื่นทางสังคม” (social oil) เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างองค์กร เช่น อาจารย์ ก. จากมหาวิทยาลัยศิลปากรติดต่อกับคนอื่นในองค์กรอื่นอีก เป็นคล้ายสะพานเชื่อมต่อระหว่างองค์กรต่าง ๆ โดยผ่านสมาชิกในองค์กรต่าง ๆ เหล่านั้น และเป็นการสร้างสะพานต่อกันระดับแนวราบ (horizontal level)

3. ทุนทางสังคมเกี่ยวพัน (Linking social capital) ทุนทางสังคมที่เชื่อมต่อระหว่างบุคคลที่มีฐานะทางสังคมเศรษฐกิจหรืออำนาจต่างกัน (differing levels of power or social

status) เช่น เชื่อมต่อระหว่างนักการเมืองกับประชาชน หรือระหว่างบุคคลต่างระดับชั้นทางสังคม (social classes) เหล่านี้ เป็นต้น

2. แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาทโดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

“เศรษฐกิจพอเพียง” หลัก 5 ประการ

คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติแก่ประชาชน โดยยึดหลัก “ทางสายกลาง” ท่ามกลางมรสุมเศรษฐกิจที่ต้องเผชิญอยู่ในปัจจุบัน เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายสรุปได้ 5 ประการ ดังนี้

1. ความพอเพียง คือ รู้จักพอประมาณ พออยู่ พอมี พอกิน พอใช้ ประหยัด และไม่เบียดเบียนผู้อื่น
2. ความมีเหตุผล คือ ตัดสินใจกระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความพอเพียงต้องใช้เหตุผลและพิจารณาด้วยความรอบคอบ
3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดี คือ เตรียมใจให้พร้อมรับผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
4. การมีความรู้ คือ นำความรู้มาใช้ในการวางแผนและดำเนินชีวิต
5. การมีคุณธรรม คือ มีความซื่อสัตย์สุจริต สามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

“เศรษฐกิจพอเพียง” สมดุลแห่งชีวิต

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระราชทานให้คนไทยใช้เป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิต เพื่อให้เกิดสมดุลในชีวิต ในครอบครัว ในโรงเรียน ในประเทศชาติ ในประเทศ โดยตั้งสมมุติฐานว่าทุกสิ่งอนิจจัง ทุกสิ่งเปลี่ยนแปลง ทั้งปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงมาจาก

นอกประเทศกับในประเทศ นอกโรงเรียนกับในโรงเรียน นอกครอบครัวกับในครอบครัว แล้วทรงชี้ว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลกระทบ 4 ด้านด้วยกัน คือ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และทางวัฒนธรรม ผลกระทบทางวัตถุ อาจจะหมายถึง ทางเศรษฐกิจทางการเงินก็ได้ ส่วนผลกระทบทางสังคม ให้นึกถึงความเข้มแข็งของโรงเรียนท่านที่ไม่มีเด็กคิดยาเสพติดเลย หมายถึงโรงเรียนที่มีคุณภาพ สังคมของโรงเรียนเข้มแข็งหรือพูดถึงครอบครัวที่ไม่มีหนี้เลย ก็หมายถึง ว่าสังคมครอบครัวเข้มแข็ง ส่วนผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจน คือ เรื่องความสะอาด ความมีวินัย เช่น การรักษาด้านไม้ การปลูกต้นไม้ให้เด็กได้ร่วมในโรงเรียน ห้องส้วมสะอาด ขณะที่ผลกระทบทางวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมจากนอกประเทศที่จะเข้ามาทำลายวัฒนธรรมไทย จึงต้องรักษาวัฒนธรรมของเราให้เข้มแข็ง

หลักพิจารณาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา
2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน
3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้
 - ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเช่นการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
 - ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆอย่างรอบคอบ
 - การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล
4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานกล่าวคือ
 - เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการ

วางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

- เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ประมวลคำในพระบรมราโชวาท พอเพียง

อันนี้เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้ แต่ขายในที่ ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจ ที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียงเสียกว่า ไม่หรูหรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้ (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียกว่า “Trade Economy” ไม่ใช่ “แบบพอเพียง” ซึ่งฝรั่งเรียก “Self Sufficient Economy” คือเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ ไม่ต้องเดือดร้อน(พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา : ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐)

3. แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

เมื่อมนุษย์มีการตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งตามสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ มนุษย์จะพัฒนาวิถีปฏิบัติของตนขึ้นให้ทุกคนยอมรับและมีการถ่ายทอดเรียกวิธีปฏิบัตินี้ว่า วัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งระดับกว้างและแคบ เช่น กลุ่มคนชุมชนสิ่งมีชีวิตมีการดำรงเผ่าพันธุ์ของตนด้วยการถ่ายทอดประสบการณ์ให้สมาชิกใหม่ ดังเช่นเสื่อสอนลูกให้ล่าเหยื่อ นกสอนลูกให้บินหาอาหาร แต่มนุษย์มีการดำรงเผ่าพันธุ์ที่สลับซับซ้อนกว่าสัตว์มาก ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ต่อมนุษย์มิได้เป็นไปตามธรรมชาติล้วน ๆ แต่เกิดขึ้นจากการกำหนดขึ้น ของมนุษย์เพื่อประโยชน์คือช่วยส่งเสริมวิธีทำมาหากินการสร้างสุขแก่หมู่คณะและการรักษาหมู่คณะให้ปลอดภัย ความรู้และประสบการณ์ที่มนุษย์ถ่ายทอดให้แก่กันและกันนี้ แบ่งเป็นด้านที่เกี่ยวกับความรู้ ความชำนาญในการทำมาหาเลี้ยงชีพ และด้านที่เป็นอุดมการณ์หรือวัฒนธรรม

หากให้คำนิยาม “วัฒนธรรม” ว่าเป็นปฏิกริยาการตอบสนองของประชาชนในรูปแบบต่างๆ ที่พยายามแก้ไขปัญหของตน การตอบสนองที่ได้รับผลสำเร็จก็จะถูกเก็บรักษาไว้ ทั้งในรูปแบบของแนวความคิดและแนวปฏิบัติ รวมทั้งมีกระบวนการสืบทอดในรูปแบบการตอบสนอง อันยืนยาวต่อไปในชั้นลูกหลาน ในระดับของแนวคิดชาวบ้านได้สร้างผลึกทางความคิดที่เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายเอาไว้ว่า “พริกอยู่บ้านเหนือ เกลืออยู่บ้านใต้” “น้ำทิ้งเรือ เสือทิ้งป่า” เป็นส่วนในภาคปฏิบัติ ได้มีการสร้างธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมหลายอย่างเพื่อเป็นเงื่อนไขให้เกิดโอกาสที่จะได้พบปะกัน รู้จักหน้ากัน รู้ทุกข์รู้สุขและข่าวคราวของกันและกัน รวมทั้งการสืบทอดคนรุ่นใหม่ให้ดำรงรักษาเครือข่ายเอาไว้ด้วย เช่น การแข่งเรือ การทำบุญพระเวส การแห่ไม้ค้ำโพธิ์ ประเพณีดังกล่าวเป็นโอกาสให้เราได้มีการตรวจสอบว่าเครือข่ายของเรายังอยู่ในสถานที่พร้อมจะทำงานกันหรือไม่ เช่น เวลามีนงานศพจะเป็นโอกาสที่จะระดมคนทั้งชุมชนรวมทั้งญาติมิตรที่อยู่ห่างไกลให้มาพร้อมหน้าพร้อมตากัน

วัฒนธรรมของชุมชนชนบทก่อตัวขึ้นจากการต่อสู้เพื่อให้ทุกคนมีอยู่มีกิน และจากการที่ต้องอยู่ร่วมกันสัมพันธ์กันเป็นสังคมชุมชน การต่อสู้เพื่อการมีอยู่มีกินจึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการผลิตแบบกสิกรรม เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีต่าง ๆ เกิดการจัดระบบความสัมพันธ์กับธรรมชาติประกอบกับความต้องการเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัว ความเป็นมาและเป็นไปของจักรวาทโลกและชีวิต พัฒนาขึ้นเป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อ เกิดระบบคุณค่าและเกิดการรับศาสนาเข้ามาในชุมชนพร้อมกับพิธีกรรมที่จำทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน เกิดเป็นจารีตประเพณี ระบบกฎเกณฑ์และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นแนวสังคมชุมชน การต่อสู้เพื่อการมีอยู่มีกินจึงก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการผลิตแบบกสิกรรม เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ เกิดการจัดระบบความสัมพันธ์กับธรรมชาติประกอบกับความต้องการเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัวความเป็นมาและเป็นไปของจักรวาทโลกและชีวิตพัฒนาขึ้นเป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อ เกิดระบบคุณค่า และเกิดการรับศาสนาเข้ามาในชุมชนพร้อมกับพิธีกรรมต่างๆ และการที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนจำเป็นต้องการจัดระบบความสัมพันธ์ที่จะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมสัมพันธ์ที่จะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน เกิดเป็นจารีตประเพณี ระบบกฎเกณฑ์และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นแนวทางให้สมาชิกในชุมชนทั้งรุ่นปัจจุบันและรุ่นต่อไป ได้ยึดถือปฏิบัติและสั่งสมจนกลายเป็นผลึกทางความคิด

บุญเทียม ทองประสาน (2542) ได้กล่าวว่า ในระบบการทางวัฒนธรรมนั้นเมื่อเกิดวิกฤติการณ์ทางสังคม ชุมชนก็จะมีการปรับหรือสร้างอุดมการณ์ใหม่อยู่เสมอ ซึ่งการปรับหรือการ

สร้างใหม่นี้อาจออกมาในรูปของการปรับทั้งหมด หรือปรับบางส่วนต่อต้านหรือปฏิเสธและรับแต่รูปแบบแต่ไม่รับเนื้อหา

4. แนวคิดประชาสังคม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับสังคมวิทยาและพฤติกรรมของมนุษย์นั้นมีอยู่จำนวนมาก จากนักวิชาการ และผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญทั้งต่างประเทศและในประเทศ แนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ นั้น ต่างมีความสำคัญต่อการนำไปศึกษาต่อหรือนำไปเป็นพื้นฐานในการคิดหรือการวิจัย

4.1 ประชาสังคม ทูททางสังคมโรเบิร์ต คี พัทนัม (1975 : 5, อ้างถึงใน สุธรรมรัตน์โชติ 2550:33) เป็นนักวิชาการที่มีชื่อเสียงและเป็นเจ้าของทฤษฎีมากมายที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในเรื่องทุนทางสังคมนี้ท่านผู้นี้ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง(Social capital and public life) ซึ่งมีใจความสำคัญดังนี้ กล่าวไว้ว่า ทุนทางสังคมอย่าง Favor Bank เป็นลักษณะหนึ่งที่มีมานานในสังคมเกษตรกรรมทุกแห่งในโลก นั่นคือการช่วยเหลือกันในลักษณะ “ลงแขก” หรือ”ปลาหนึ่งตัวกินให้นานที่สุด” แต่ปัจจุบันที่ชีวิตของแต่ละคนค้ำนึ่งถึงสิทธิส่วนตัวมากขึ้น ค้ำนึ่งถึงแต่การจัดการส่วนบุคคล ลดความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ เป็นของคนอื่นหรือส่วนรวม ทำให้มีชีวิตที่ห่างกันมากขึ้น ทำให้ ทุนทางสังคมลดลง ทุนทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญที่มีส่วนเพิ่มทุนผลประโยชน์ในเชิงทุนอื่น ๆ คือ ทุนที่เป็นกลไกสิ่งของ (Physical capital) ทุนในเชิงเศรษฐกิจหรือทุนในเชิงมนุษย์ (Human capital) สำหรับทุนในเชิงมนุษย์ การเพิ่มความสามารถของส่วนบุคคลในการสร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับ เครื่องมือและการฝึกฝนอบรม แต่การเพิ่มทุนทางสังคมขึ้นอยู่กับศักยภาพขององค์กรทางสังคม (Social organization) ซึ่งประกอบด้วย เครือข่าย (Networks) บรรทัดฐาน (Norms) และความไว้วางใจ (Trust) เป็นผลมาจากการศึกษาในอิตาลีช่วงปี ค.ศ. 1970 ข้อพิพาทนี้มีปรากฏในกรณีศึกษาของอิตาลีปี 1970 เป็นปีที่อิตาลีเข้มแข็งมาก ความเข้มแข็งที่พบไม่ได้เกี่ยวข้องกับพรรคการเมืองหรือความเป็นเอกภาพของแนวคิดทางการเมืองรวมทั้งไม่ได้เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวในเชิงประชากร(Population movement) แต่เป็นไปตามข้อสังเกต ที่ว่าความเข้มแข็งดังกล่าวเป็นผลขึ้นอยู่กัวัฒนธรรมที่เข้มแข็งเกี่ยวกับสัญญาประชาคม (Strong tradition of civic engagement) การลงมติ จำนวนคนอ่านหนังสือพิมพ์ (Newspaper readership) จำนวนสมาชิกในชมรม สโมสร สมาคม ชุมชนต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนตัวชี้วัด

บางเขตในอิตาลีมีองค์กรชุมชนอยู่เป็นจำนวนมากที่มีความตื่นตัวและ พลเมืองมีใจเชื่อมโยงกัน (Engaged) ด้วยประเด็นสาธารณะ (Public Issue) ไม่ได้เชื่อมโยงกันด้วยระบบอุปถัมภ์ พวกเขามีความไว้วางใจ (Trust) ในคนอื่นว่าจะมีใจเป็นธรรม (Fairly) และทำตามกฎหมาย ตามลักษณะของผู้นำที่มีความซื่อสัตย์ และค้ำนึ่งถึงความเท่าเทียม ทำให้การทำงาน

เครือข่ายทางสังคมและการเมืองเป็นไปในแนวราบเป็นข้อสรุปว่า Civic communities เป็นตัวเพิ่มค่าความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว(Solidarity) ความร่วมมือของพลเมือง (Civic participation) และบูรณภาพ (Integrity) ซึ่งที่นี้ประชาธิปไตยดำเนินไปด้วยดีตรงข้ามในเขตอิทธิพลซึ่งความสัมพันธ์ของพลเมืองไม่ใช่แบบแนวราบแต่เป็นแบบอุปถัมภ์สภาพประชาธิปไตยจะมีปัญหาและรัฐบาลไม่มีการทำงานที่มีประสิทธิภาพ เขตที่เต็มไปด้วย Civic communities

ความเป็นมาของ Civic communities มีมานาน ยืนยาวเป็นธรรมเนียม (Tradition) ของกลุ่มพลเมือง และ ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในสังคม โดยมีรากฐานมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 11 ที่กลุ่มชุมชนต่าง ๆ เข้ามาตั้งรกรากในเมืองใหญ่ที่ปัจจุบัน กลายเป็นชุมชนที่มีสัญญาประชาคมเหนียวแน่น (Civil engagement) สิ่งเหล่านี้เป็นรากฐานที่ส่งผลให้มีรัฐบาลที่ประสบความสำเร็จ และมีเศรษฐกิจที่รุ่งเรืองในปัจจุบัน ซึ่งแก่นของมันก็คือ การเกิดเป็นเครือข่ายที่หนาแน่นไปด้วยการสานประโยชน์ของทุกฝ่ายเข้าด้วยกัน เช่น สมาคมช่วยเหลือกัน (Guild) กลุ่มศาสนา สโมสรชมรม, กลุ่มป้องกันตนเองของชุมชนในสมัยกลาง ความช่วยเหลือกันของเพื่อนบ้าน (Mutual aid societies) หรือสมาคมต่าง ๆ เช่น สมาคมต่าง ๆ เช่น สมาคมฟุตบอล สมาคมปะการัง ในศตวรรษที่ 20 ซึ่งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์นี้ชี้ว่าการเกิดประชาสังคม ไม่ใช่เป็นเพราะพวกเขาเพียงพร้อมด้วย ปัจจัยทางเศรษฐกิจ แต่เป็นเพราะพวกเขามีลักษณะที่เป็นประชาสังคม จึงนำไปสู่ความร่ำรวยในปัจจุบัน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ กลไกการทำงานของทุนทางสังคมซึ่งนักเศรษฐศาสตร์เรียกว่า (Civil Matter)

โรเบิร์ต ดี พัทนัม(1995)ได้กล่าวไว้ในเรื่องนี้ว่ากลไกการทำงานของCivic communities จะนำไปสู่ความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและการเมือง ประกอบด้วย 3 กระบวนการคือ

1. การเกิดขึ้นของเครือข่ายที่มีบรรทัดฐานที่แข็งแกร่งในสัญญาประชาคม ที่ใช้เป็นหลักในการช่วยเหลือกัน จะเกิดสภาพของ Favor bank ซึ่งเป็นหลักการในสังคมเกษตรกรรมดังที่กล่าวไว้ตอนต้น โดยหลักการนี้สามารถนำมาใช้กับทางเศรษฐกิจได้ ซึ่งความไว้วางใจ (Trust) จะเป็นตัวอำนวยความสะดวกให้กลไกนี้ดำเนินไปโดยสะดวก กลายเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการดำรงชีวิตทางสังคม (Social life)

2. เครือข่ายของสัญญาประชาคม จะนำไปสู่ความร่วมมือ (Coordination) การสื่อสารและการกระจายข้อมูลข่าวสารสู่ผู้อื่นที่เน้นความไว้วางใจกัน ที่จะมีกลไกต่าง ๆ ในสังคมที่ซับซ้อนในการพิสูจน์ความไว้วางใจดังกล่าว ซึ่งเป็นการง่ายที่จะเกิดความร่วมมือกันด้วยกระบวนการที่เคยเกิดมาแล้ว (Repeat play) และจะถูกฝังเป็นส่วนหนึ่งของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนั้น

3. สุกท้ายรูปแบบความร่วมมือต่าง ๆ จะเปรียบเสมือนรูปแบบทางวัฒนธรรมที่สำเร็จรูป (Cultural template) ที่ผ่านการเรียนรู้ฝึกถูก ที่แพร่กระจายให้พลเมืองสำหรับความ

ร่วมมือในอนาคต ในลักษณะเครือข่าย ซึ่งก็คือกลายมาเป็นรูปแบบทางประเพณี (Tradition) ทั้งหมดนี้คือใจความสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยในเรื่องทุนทางสังคมที่ โรเบิร์ต ดี พัทธัม ได้กล่าวไว้

สำนักพิมพ์มติชน ซึ่งเป็นผู้จัดพิมพ์หนังสือ “ประชาสังคม” ในปี 2540 ได้เขียนไว้ในคำนำว่าการที่คนไทยเริ่มพูดถึงคำว่า ประชาสังคม น่าจะสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยได้เริ่มตระหนักถึงพลังและบทบาทของสิ่งที่เรียกว่า ประชาสังคมต่อสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม บทสัมภาษณ์นักคิดทางสังคมหลายท่านที่มีอิทธิพลต่อการใช้คำว่า “ประชาสังคม” ในสังคมไทย ได้สะท้อนให้เห็นความแตกต่างในมุมมองของแต่ละท่าน ซึ่งอาจสรุปเป็น 3 แนวทางดังนี้คือ

1. การใช้คำว่า “ประชาสังคม” ในฐานะเป็นพลังประชาชนที่เข้มแข็งทางการเมืองที่มีอำนาจในการต่อรองกับรัฐ

2. การใช้คำว่า “ประชาคม” ในความหมายของ “พลังสามัคคี – สมานฉันท์” ทั้งในแนวราบและแนวตั้งของสังคม

3. การใช้คำว่า “ประชาสังคม” ในความหมายของ “พลังชุมชน”

การใช้คำว่า “ประชาสังคม” ในฐานะเป็นพลังประชาชนที่เข้มแข็งทางการเมืองที่มีอำนาจในการต่อรองกับรัฐ ข้อเสนอในแนวนี้นั้นเห็นได้ชัดเจนในการนำเสนอของ อาจารย์ธีรยุทธ บุญมี เรื่อง “สังคมเข้มแข็ง” เมื่อเดือนตุลาคม 2536 ซึ่งจะสังเกตได้ นำเสนอแนวคิดเรื่องนี้หลังเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535

ธีรยุทธ บุญมี (2537:33) แยกแยะแนวความคิดระหว่าง “จิตสำนึกในระดับชุมชน” กับ “จิตสำนึกในระดับสังคม” ซึ่งเขามีความเห็นว่ “จิตสำนึกในระดับชุมชน” เกิดจากความผูกพันร่วมกันในสังคมขนาดเล็กซึ่งสมาชิกรู้จักคุ้นเคยกัน อย่างไรก็ตาม ในสังคมที่มีขนาดใหญ่ขึ้นไม่ได้เกิดขึ้นเพราะคนรู้จักกัน แต่เกิดขึ้นจากความตระหนักว่าแต่ละคนมีผลได้ผลเสียร่วมกันอันเนื่องมาจากการเป็นสมาชิกในสังคมเดียวกับ ธีรยุทธ กล่าวว่ “เราเกิดจิตสำนึกระดับสังคมขึ้นเมื่อได้ทำการพัฒนาเศรษฐกิจไปช่วงหนึ่ง และเกิดปัญหาซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ตามหลังมา เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาแรงงานเด็ก ปัญหาสตั้ม ปัญหาสภาพแวดล้อม เราเริ่มเรียกสิ่งเหล่านี้ว่ “ปัญหาสังคม” ซึ่งถือได้ว่เป็นการเกิดจิตสำนึกร่วมกันเป็นครั้งแรกของคนไทยว่ ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่ใหญ่กว่าชุมชนแต่ดั้งเดิม คือวิถีชีวิตสังคมซึ่งทุกคนมีความรับผิดชอบร่วมกันที่จะต้องแก้ไขปัญหาและทุกคนก็มีสิทธิเรียกร้องเพื่อให้ส่วนรวมดีขึ้น” (ธีรยุทธ บุญมี, ใน ชูชัย สุภวงศ์ และ ชูวดี คาคการณ์ไกล, บรรณาธิการ 2540 :154)

ธีรยุทธ บุญมี (2537:34) กล่าวว่า “จิตสำนึกในระดับสังคม” นี้เป็นขั้นแรกของการเกิดขึ้น/ก่อตัวของ civil society ที่เขาเรียกว่า “สังคมเข้มแข็ง” ขั้นที่ 2, 3 และ 4 ของพัฒนาการสู่ civil society ในทัศนะของธีรยุทธ ได้แก่ “การเกิดขององค์กรสังคม” “การเกิดอุดมการณ์ร่วมของสังคม” และ “การตกผลึกเป็นสถาบันของอุดมการณ์สังคมและกลุ่มองค์กรต่างๆ”

ในขั้นตอนที่ 2 คือ “การเกิดขององค์กรสังคม” นั้น ธีรยุทธ ก่อนข้างให้ความสำคัญต่อองค์กรในเมือง และกล่าวว่า “หากดูโดยประวัติศาสตร์เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นการปลดปล่อยชนชั้นกลางให้ตระหนักถึงเสรีภาพของตน เพียงไม่ถึง 20 ปีให้หลัง พวกเขาก็เป็นพลังสำคัญที่คานอำนาจกับทหารได้” โดย ธีรยุทธ กล่าวว่า ในแง่ของ “ชาวบ้าน” นั้น จะต้องมีการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น จะได้ช่วยให้ “ชาวบ้าน” ตระหนักถึงสิทธิและเสียงของตนเอง

ซึ่งทั้งหมดนี้จะนำไปสู่ “การตกผลึกเป็นสถาบันของอุดมการณ์สังคมและกลุ่มองค์กรต่างๆ” ซึ่งแม้ยังไม่ถึง แต่ถ้าเกิดกลุ่มองค์กรย่อยๆ หลากหลาย (ส่วนใหญ่ ธีรยุทธ ให้ตัวอย่างในเมือง) ซึ่งถ้า “มีวุฒิภาวะและบทบาทหน้าที่ที่เป็นประโยชน์ เป็นที่ยอมรับของสังคมก็จะกลายเป็นสถาบันหรืออนุสถาบันที่แพร่หลายกว้างขวาง จะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่ทำให้การเมืองไทยสมดุล ปราศจากการปฏิวัติรัฐประหารต่อไป”

ในความเห็นของ เกษียร เตชะพีระ (2540) “ประชาสังคมคือ สถาบันอิสระที่อยู่นอกรัฐ สถาบันอิสระที่อยู่นอกรัฐคงกล่าวไม่ได้เป็นของประชาชนทั้งหมด มีที่เป็นของเอกชนด้วยธุรกิจ เอกชนก็รวมด้วย รากเหง้า หรือที่มาของคำคำนี้ ขอเพียงแต่เป็นเหล่าสถาบันที่อยู่นอกรัฐก็นับว่าเป็นประชาสังคม” (เกษียร เตชะพีระ, ใน ชูชัย สุภวงส์ และ ยุวดี คาคการณ์ไกล, บรรณาธิการ 2540: 123)

เกษียร เตชะพีระ (2540) ขยายแนวความคิดของเขาว่า กลุ่มคน/สถาบัน “นอกรัฐ” เหล่านี้หมายถึง “ตลาด” ในความหมายของ “เวทีการบริโภค” (เกษียร เตชะพีระ, ใน ชูชัย สุภวงส์ และ ยุวดี คาคการณ์ไกล, บรรณาธิการ 2540:124) “สถาบันที่มีหน้าที่บ่มเพาะฝึกฝน เลี้ยงดู กล่อมเกลาคคนในสังคม” เช่น ครอบครัว โรงเรียน วัด และ “ประชาสังคม” ซึ่งรวม “การเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อเรียกร้องในประเด็นปัญหาต่างๆ ของคนในสังคม โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นคนรวย คนจน หรือคนละชนชาติ ศาสนา”

แตกต่างจาก ธีรยุทธ บุญมี (2537) ซึ่งมอง “สังคมเข้มแข็ง” ภายใต้อ “เสรีนิยมประชาธิปไตย” เกษียร แท้ความว่า เขาคิดว่าคนที่ใช้คำว่า civil society ครั้งแรกในเมืองไทยคือ สุรพงษ์ ชัยนาม เจ้าของบทความ “อันโดนิโย กรัมซี กับทฤษฎีว่าด้วยการครองความเป็นใหญ่” ซึ่งตีพิมพ์ใน ปารจารย์สาร ปีที่ 8 ฉบับที่ 6 ซึ่งเกษียร คิดว่า “มันเป็นข้อเสนอในท่ามกลางความพังทลายของพรรคคอมมิวนิสต์ไทย” หาก “ข้อเขียนนี้ออกมาในจังหวะที่เหมือน

กำลังจะบอกกับนักกิจกรรม หรือคนที่กำลังทำงานเพื่อสังคม เพื่อประชาชน ก็พูดตรง ๆ พวกที่เป็นฝ่ายซ้ายหรือยังมีความสนใจในเรื่อง marxism ว่ามันมีหนทางอื่นที่ไม่ต้องใช้อาวุธ มีหนทางสันติที่จะทำการเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น” (เกษียร เตชะพีระ, ใน ชูชัย สุภวงค์ และ ชูวดี คาคการณ์ไกล, บรรณาธิการ 2540:122) และการมองปัญหาสังคมไทย หรือ “พลัง” ที่จะแก้ปัญหาสังคมไทยอาจจะไม่จำเป็นต้องถูกจำกัดด้วยกรอบคิด “ชนชั้น” แบบที่พรรคคอมมิวนิสต์ไทยใช้

เกษียร เตชะพีระ (2540) เสนอแนะแนวความคิดที่น่าสนใจว่า ในตะวันตก bourgeois สร้าง civil society ของคนขึ้นมาคานอำนาจรัฐ ทั้งที่ bourgeois นั้นเป็นชนชั้นหลักที่ได้รับการยอมรับอยู่แล้ว ในสังคมไทย civil society เกิดจากกลุ่มที่ถูกกีดกันจากรัฐ เกษียร ยกตัวอย่าง “เจ๊ก” ในสมัยรัชกาลที่ 5 และ 6 มีปัญหาเกี่ยวกับแหล่งที่เหมาะสมในสังคมไทย

เกษียร เตชะพีระ (2540) ยังมองว่าสื่อมวลชนโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ของไทยก็มีประวัติศาสตร์ของการอยู่นอกการควบคุมของรัฐ เพราะหนังสือพิมพ์ฉบับแรกเป็นของฝรั่ง เป็น “alternative source of truth” ที่รัฐควบคุมไม่ได้

สำหรับในทัศนะของ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2540) นั้น เขามองว่า “civil society เป็น concept ของสังคมเมือง คำว่า “civil” ก็คือ “เมือง” หรือ “อารยะ” ฉะนั้น คำนี้จะสื่อความหมายของสังคมขนาดใหญ่ ซับซ้อนกว่า community” (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, ใน ชูชัย สุภวงค์ และ ชูวดี คาคการณ์ไกล, บรรณาธิการ 2540:75) อย่างไรก็ตาม เขาเชื่อว่าการพัฒนาความคิดในเรื่องสิทธิของ citizen หรือประชาชนจะทำให้คน “พร้อมที่จะเข้าไปแทนรัฐ ไม่ใช่รู้สึกแต่อาศัยพึ่งพิงรัฐ” (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, ใน ชูชัย สุภวงค์ และ ชูวดี คาคการณ์ไกล, บรรณาธิการ 2540:77) ดังนั้น ในพื้นที่ชนบทการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นก็จะทำให้เกิดความรู้สึกเป็น citizen ได้มากขึ้น

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2540) คิดว่าทัศนะการมอง civil society จะมีทั้งผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มและผลประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งจะต้องประสานทั้ง 2 สิ่ง เข้าด้วยกันให้ได้ กล่าวคือใช้ “ทางสายกลาง” คือให้ civil society ทำเพื่อส่วนรวม และเพื่อ enlightened self-interest” (อเนก ใน ชูชัย และชูวดี บก.) 2540: 80) แต่ทั้งนี้ต้องอยู่บนมาตรฐานของความสุภาพ อ่อนน้อม รับผิดชอบต่อส่วนรวม หรือ “มีมารยาท” (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, ใน ชูชัย สุภวงค์ และ ชูวดี คาคการณ์ไกล, บรรณาธิการ 2540: 89)

ชัชอนันต์ สมุทวณิช (2540:39) อธิบายว่า civil society มีที่มาจากสังคมตะวันตก “หมายถึง ส่วนของสังคมทุกส่วนที่ไม่ใช่ภาครัฐ” “ส่วนอื่น ๆ ของสังคมที่อยู่นอกรัฐก็คือ ภาคที่ไม่ใช่ประชาชนทั่วไป แต่เป็นประชาชนที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่เห็นได้ชัดในส่วนที่เป็นพาณิชย์การ เกษตรกรรม เพราะฉะนั้น civil society จึงหมายความว่าถึง

นอกภาครัฐจริงๆ แล้วถ้าจะหมายถึงองค์กรก็เป็นองค์กรที่จัดตั้งโดยไม่ใช่อำนาจรัฐ ไม่มีอำนาจรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง”

ชยอนันต์ สมุทวณิช (2540) สรุปว่า “ประชาสังคม” ในความเห็นของเขา “หมายถึง ทุกๆ ส่วนของสังคม โดยรวมถึงภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนด้วย ถือว่าทั้งหมดเป็น civil society แต่ถ้าถือตามแบบตะวันตก civil society คือส่วนที่อยู่นอก State นอกภาครัฐ แต่ทุกฝ่ายเข้ามาเป็น partnership กัน”.

Uphoff (1998, อ้างถึงใน ประเวศ วะสี 2540) ซึ่งกล่าวว่า หัวใจของการพัฒนาแบบยั่งยืนอยู่ที่ community organization และนอกเหนือจากองค์กรแล้วจะต้องมีการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ที่อยู่ตลอดเวลา

5. การเมืองภาคประชาชน

การเมืองภาคประชาชนมีความหมายกว้างขวางและมากกว่าการเมืองแบบเลือกตั้งที่ถือเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทนเพราะ (1) เป็นการใช้อำนาจของประชาชน ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ (2) เป็นการใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง ของประชาชน (3) เป็นเรื่องของกระบวนการทั้งระบบ ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบกระบวนการ ซึ่งทำให้เป็นการยกระดับความคิดประชาธิปไตย และเป็นการพัฒนาสมาชิกของสังคมให้มีคุณภาพ และจะทำให้สังคมมีคุณภาพตามมา อันจะเป็นการเสริมฐานะและบทบาทของประชาธิปไตยให้มั่นคงถาวรแนวความคิดการเมืองภาคประชาชน มีหลักการสำคัญ ก็คือ การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาชน ให้กับชุมชน และกลุ่มคนที่หลากหลาย ทำให้เป็นกลุ่มองค์กรที่มีคุณภาพ และมีพลังเข้มแข็งเพียงพอที่จะไปต่อกรกับพรรคการเมือง หรืออำนาจทางการเมือง-เศรษฐกิจ-และสังคม ที่จะมาแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ และผลประโยชน์ของประชาชนไป รวมทั้งการตรวจสอบควบคุมนักเลือกตั้งอย่างเป็นทางการตั้งแต่การสมัคร การหาเสียง และรวมทั้งเมื่อได้ตำแหน่งทางการเมืองทั้งในระดับประเทศและ ท้องถิ่น ก็เสนอให้มีการออกนโยบาย หรือกฎหมายให้อยู่ในแนวทาง และทิศทางที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศ ทำให้การเมืองภาคประชาชนเข้มแข็ง และมีคุณภาพอย่างแท้จริง การเปลี่ยนแปลงคุณภาพของพรรคการเมือง และนักการเมืองจึงจะเกิดขึ้น ได้จริง และจะทำให้พรรคการเมือง และนักการเมือง มีความคิดและการกระทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน และประเทศได้

มดิชนรายวัน (2547:บทนำ) ได้นำเสนองานทางวิชาการของนายเสกสรรค์ ประเสริฐกุล อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในหัวข้อ "การเมืองภาคประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย"เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน ในโอกาสวันคล้ายวันสถาปนาคณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แม้จะเป็นเพียงเสียงหนึ่งของพลเมืองไทย 60 ล้านคน แต่พรรคและ มุมมองอย่างเป็นอิสระ ตรงไปตรงมาของนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ผู้นี้ก็น่าสนใจอย่างยิ่ง

นายเสกสรรค์นำเสนอว่า เมื่อผลประโยชน์ของชาติถูกถือครองโดยบริษัทข้ามชาติ รัฐไม่สามารถอ้างความชอบธรรมในการดำเนินการเรื่องต่างๆ โดยเฉพาะการพัฒนาประเทศ ก่อให้เกิดปัญหาความไม่ชอบธรรมของรัฐในการใช้อำนาจบริหารประเทศแม้จะผ่านการเลือกตั้งมา จากประชาชนก็ตาม การเมืองภาคประชาชนจะมีส่วนช่วยแก้ปัญหาได้ เนื่องจากเป็นกระบวนการ ประชาธิปไตยทางตรงหรือแบบการมีส่วนร่วม ซึ่งช่วยจัดการปัญหาที่ระบอบประชาธิปไตยแบบ ผู้แทนก่อกำขึ้นหรือรับผิดชอบได้ไม่ทั่วถึงได้ โดยเข้ามาเติมช่องว่างได้ว่า ปัญหาคืออะไร จะแก้ อย่างไร ซึ่งจะเป็นการโอนอำนาจธิปไตยที่ตกค้างอยู่กับรัฐมาสู่ประชาชนและช่วยขยายระบอบ ประชาธิปไตย ออกไปให้ประชาชนมีอำนาจจริงมากขึ้นความจริงประการหนึ่งที่ไม่อาจปฏิเสธได้ก็คือ นักการเมืองที่ผ่านการเลือกตั้งจากประชาชนไปเป็นรัฐบาลและเป็นฝ่ายค้านล้วนแต่เคยพร่ำพูด ถึงความยิ่งใหญ่ความ สำคัญของประชาชนที่จะต้องให้การดูแลแก้ไขปัญหา นำพาประชาชนไปสู่ ความมั่งมีศรีสุข พ้นจากความยากจนและความยุติธรรมทั้งปวง แต่นักการเมืองกลับไม่พูดให้ชัดเจน ว่า ประชาชนจะเข้ามีส่วนร่วมในการเมืองและกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจอย่างไร โดยเฉพาะองค์กรภาคประชาชนที่รวมตัวเพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ก็ไม่มีท่าทีว่าจะให้อินอยู่ในจุด ไหน จึงพบว่า หลังจากนักการเมืองมีอำนาจรัฐแล้วกลับผลัก โสไสร้ายองค์กรภาคประชาชนให้หลุด ไปจากวงจรของการเข้ามีส่วนร่วมทาง การเมืองและการตรวจสอบ

การแก้ไขปัญหาประเทศชาติและประชาชนโดยรัฐบาลไม่อาจสัมฤทธิ์ผลได้โดยง่าย แก้ปัญหาหนึ่งก็ไปสร้างปัญหาใหม่ขึ้น ท่าทีที่แข็งกร้าวของรัฐบาลที่จะลงโทษข้าราชการที่ไม่ คอบสนองนโยบายและคำสั่งของรัฐบาลก็ดี ท่าทีที่ดูจะเป็นนักบุญ ผู้ใจดี เอาปัญหาความยากจนมา ดูแล้วประกาศจะขจัดความยากจนให้สิ้นภายในเวลาเท่านั้นเท่านั้นก็ดี สุดท้ายก็ยังไม่มีแว้วว่าจะทำได้ จริง มีหน้าซ้ำเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน เรื่องการทุจริตคอร์รัปชัน เรื่องการเกณฑ์พวกพ้อง เรื่องการ ใช้นโยบายแก้ไขปัญหาที่ผิดพลาด ฯลฯ ก็ยังเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับการบริหารประเทศ ใครที่ ออกมาวิพากษ์วิจารณ์เสนอแนะ ใครที่ออกมาตรวจสอบกลับถูกตอบโต้ให้หงายหลังทุกที ไม่เว้น แม้แต่นักวิชาการ นักการเมืองฝ่ายค้าน องค์กรภาคประชาชน ฯลฯ

นายเสกสรรค์ชี้ว่า อิทธิพลภายนอกประเทศภายใต้ระบบทุนโลกาภิวัตน์ โดยบริษัท ข้ามชาติที่เข้ามาคุกคามประเทศไทยนั้นไม่อาจจะแก้ไขปัญหของประชาชนได้ จุดนี้จะนำไปสู่การ ก่อตัวเป็นวิกฤตที่ใหญ่มาก จะพบการทะเลาะกันเป็นประจำ เกิดสภาพระส่ำระสายไปทุกหย่อม หย้า คนเกิดความสงสัยในความชอบธรรมในการใช้อำนาจ ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐ เว้น แต่จะมีการปรับแนวคิดและการค้นหากระบวนการทางการเมืองมารองรับปัญหาได้อย่างทันการณ์

จึงนับเป็นข้อคิดและข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ขณะนี้ใกล้จะครบเทอมของรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรที่จะมีการเลือกตั้งใหม่และตั้งรัฐบาล หากนักการเมืองมัวเมาอยู่กับวังวนการเมืองแบบเก่าๆ ที่มองไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนก็น่าเป็นห่วงสังคมไทย การปรับแนวคิดและการค้นหากระบวนการทางการเมืองแบบใหม่ออกจะเป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง นี่เองที่ทำให้ภาคประชาชนต้องยกระดับการเคลื่อนไหวให้มีคุณภาพ และมีพลังเพื่อให้ผู้มีอำนาจหันมาศรัทธาฟังให้ได้ ทั้งนี้ มิใช่เพื่อประโยชน์ขององค์กรภาคประชาชน หากแต่เป็นประโยชน์ของประเทศและประชาชนในระยะยาว

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับการพึ่งตนเองของชุมชน: ศึกษากรณีเบ็ญจกุ่ม จังหวัดยโสธร

จุฬารัตน์ แสงปัสสา (2544 : บทคัดย่อ) การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษารูปแบบการพึ่งตนเองต่อกรณีการใช้เบ็ญจกุ่มรวมถึงเพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ของรัฐต่อการพึ่งตนเองของชุมชน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพึ่งตนเองนั้นมีหลากหลายรูปแบบ การใช้เบ็ญจกุ่มเป็นรูปแบบหนึ่งของการพึ่งตนเองของชุมชน ที่เกิดจากการเรียนรู้ และรวมกลุ่มเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาและหาทางออกให้กับชุมชนของตนเอง และภายหลังการใช้เบ็ญจกุ่มไประยะหนึ่งชุมชนก็พบว่า การใช้เบ็ญจกุ่มนั้นสามารถที่จะทำให้ชุมชน ทำให้ชุมชนมีเงินออก

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชุมชนนั้นพบว่า รัฐยังคงมองบทบาทของตนเองว่าเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่รวมศูนย์อำนาจ หน้าที่และโครงสร้างไว้เพื่อที่จะใช้ปฏิบัติได้อย่างทั่วถึงทุกด้านและมีฐานสูงกว่าองค์กรอื่นในสังคม ดังจะเห็นได้จากการสั่งระงับเบ็ญจกุ่ม โดยใช้กฎหมายแต่ไม่ได้มองที่เจตนารมณ์ของการกระทำ

2. งานวิจัยเรื่อง ทูตทางสังคมในชุมชนชนบทภาคเหนือ

จตุเทพ ยาสุมทร (2544 : บทคัดย่อ) การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับทูตทางสังคมและทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน และสภาพการปรับตัวของกลุ่มทูตทางสังคมที่เกิดขึ้นมาจากอดีต และสามารถดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบันโดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ 2 ประการ คือ เพื่อศึกษาความหลากหลายของทูตทางสังคม ในชุมชนชนบทภาคเหนือ ปัจจัยที่ทำให้ทูตทางสังคมดำรงอยู่ได้ และการนำเอาทูตทางสังคมไปใช้ในงานพัฒนาท้องถิ่นของตน

วิธีการศึกษาและรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์และสังเกตโดยอาศัยแนวทางการวิเคราะห์ สังเคราะห์และการค้นหาสาเหตุของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และการวิเคราะห์สาเหตุเบื้องหลังปรากฏการณ์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ผลการวิจัย พบว่า ทูททางสังคมในชุมชนแม่ทามีอยู่หลายประเภททั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ทูทที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ (1) ทูทที่เป็นธรรมชาติ คือ ดิน น้ำและป่าไม้ ซึ่งก่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำ มีดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยแร่ธาตุต่าง ๆ (2) ทูทที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ ได้แก่ ผู้นำของชุมชนทั้งที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติหรือที่เรียกว่าปราชญ์ของชาวบ้าน และชาวบ้านผู้เป็นสมาชิกของกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ (3) ทูททางด้านการเงิน ได้แก่ การระดมทุนในชุมชนเพื่อร่วมกันจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ ทำให้เกิดการหมุนเวียนของกระแสเงิน ช่วยสร้างเศรษฐกิจของชุมชนให้ดีขึ้น

3. งานวิจัยยุทธศาสตร์การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน : บทเรียนจากตำบลบางพระ จังหวัดฉะเชิงเทรา

แดงอ่อน มั่นใจคน (2545 : บทคัดย่อ) บทความนี้ มุ่งศึกษายุทธศาสตร์ในการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลบางพระ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยประเด็นที่นำมาเป็นกรอบในการศึกษา ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิตที่ได้ (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบที่เกิดขึ้น (Impact) สำหรับวิธีการศึกษาใช้การศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้นำ และผู้รู้ควบคู่กับการใช้ข้อมูลทุติยภูมิ และการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน

ผลการศึกษาเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ การสร้างความเข้มแข็งที่ทำให้ตำบลบางพระได้รับรางวัลธรรมมาภิบาลดีเด่น มีดังนี้ คือ 1. การสร้างผู้นำที่มีศักยภาพ โดยการใช้การศึกษาดูงาน การอบรม และการปฏิบัติจริง เป็นหลัก 2. พัฒนากลุ่ม / องค์กรและพัฒนางานโดยยึดหลักการเรียนรู้ร่วมกันและยึดหลักธรรมาภิบาล โดยเฉพาะความโปร่งใส ความยุติธรรม และความเป็นประชาธิปไตย 3. สร้างความสามัคคี ความเอื้ออาทรและเกื้อกูล สร้างสำนึกท้องถิ่นและสำนึกเพื่อส่วนรวมให้เกิดขึ้นในทุกกลุ่มคน 4. สร้างการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนให้เกิดขึ้นในกลุ่มประชาชน / สมาชิก 5. สร้างพฤติกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นวัฒนธรรม 6. สร้าง ใช้ และร่วมมือกับเครือข่ายในการพัฒนาในโอกาสที่เหมาะสม

4. งานวิจัยความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

จำลอง โพธิ์บุญ (2545 : บทคัดย่อ) การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินการด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนตัวอย่าง และเพื่อศึกษาถึงความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม และปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนโดยได้ศึกษาใน 3 ชุมชนคือ ชุมชน

วัดพระประธานพร และชุมชนบ้านนาเก่า ในเขตเทศบาลแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี และชุมชนวัดกลาง เขตบางกะปิ การวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธีการหลักคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจะใช้การสัมภาษณ์และการสังเกต ซึ่งในการสัมภาษณ์นั้นได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อในระดับแกนนำของชุมชนและประชาชนในชุมชนรวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้องซึ่งปฏิบัติงานในเทศบาลตำบลแหลมฉบังและสำนักงานบางกะปิ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ตัวชี้วัดที่พัฒนาขึ้น และวิเคราะห์โดยใช้ SWOT Analysis ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนที่มีความเข้มแข็งในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับสูงคือชุมชนวัดกลาง โดยมีปัจจัยภายในที่สำคัญคือ ผู้นำของชุมชน ความร่วมมือของประชาชนในชุมชน และความสามารถในการสร้างรายได้ของชุมชนจากการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับปัจจัยภายนอก มีช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดกลางคือ หน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรพัฒนาเอกชน และการสนับสนุนทางด้านงบประมาณจากหน่วยงานต่าง ๆ สำหรับชุมชนในเขตเทศบาลตำบลแหลมฉบัง 2 ชุมชนนั้น ถึงแม้ว่าในปัจจุบันระดับความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมยังไม่สูงนักแต่ก็มีโอกาสที่จะพัฒนาความเข้มแข็งได้ เนื่องจากปัจจัยภายในที่สำคัญคือ ผู้นำชุมชนมีความตั้งใจในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมและปัจจัยภายนอกที่ช่วยส่งเสริมคือ การที่เทศบาลมีนโยบาย / แผน และการดำเนินการเสริมสร้างความร่วมมือของประชาชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม

5. งานวิจัยรัฐกับความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย

เมธี ครองแก้ว (2547: บทคัดย่อ) ในบทความนี้ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงให้เห็นว่าแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจไทยที่ยั่งยืนในอนาคต แต่ในความหมายหรือความเข้าใจโดยทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองดังกล่าวยังไม่พอเพียงที่จะเป็นทางเลือกในการพัฒนาที่จะนำมาทดแทน หรือสับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาที่เราได้เดินมาตลอด 40 ปีที่ผ่านมา ความจำเป็นของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองเกิดขึ้นเพราะประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่แตกต่างกันต้องเผชิญกับความเสี่ยงทางเศรษฐกิจมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน ความสามารถที่จะรับมือกับความเสี่ยงที่เพิ่มมากขึ้นนี้คือความสามารถที่ต้องสร้างขึ้นเฉพาะตัว เป็นความสามารถที่ต้องพึ่งตนเอง แต่ความเพียงพอของการพึ่งตนเองนั้นจะต้องเกิดขึ้นจากการมีบทบาทสนับสนุนของภาคที่สำคัญที่สุดของระบบเศรษฐกิจด้วย คือภาครัฐ การพึ่งตนเองโดยปราศจากการมีส่วนร่วมของภาครัฐ นอกจากจะเป็นไปไม่ได้ในโลกปัจจุบันแล้ว ยังเป็นอันตรายอย่างยิ่งต่ออนาคตของประชาชนในระบบเศรษฐกิจด้วย

ส่วนที่ 2 ของบทความนี้กล่าวถึงความหมายและข้อกำหนดที่เหมาะสมของเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ส่วนที่ 3 กล่าวถึงรัฐและบทบาทของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในอดีตที่ผ่านมา

มา และส่วนที่ต้องถือว่าเป็นความล้มเหลวของภาครัฐซึ่งนำมาสู่การนำเสนอแนวทางเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ส่วนที่ 4 เป็นบทสรุปที่จะได้กล่าวถึงนโยบายส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของรัฐบาลปัจจุบันด้วย

6. การวิจัยการเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง

นภาพรณี หะวานนท์ (2549: บทคัดย่อ) โครงการวิจัยนี้เป็นโครงการนำร่องเพื่อศึกษาว่าชุมชนมีกระบวนการสร้างและสะสมทุนทางสังคมอย่างไร มีทุนทางสังคมใดบ้างที่มีความสำคัญต่อความเข้มแข็งของชุมชนทั้งนี้เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดและดัชนีที่จะนำไปใช้ในการทำแผนที่ทุนทางสังคมของชุมชนต่าง ๆ ของสังคมไทย ชุมชนในพื้นที่ภาคกลาง ได้ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตไปสู่การผลิตที่หลากหลายเพื่อความยั่งยืน โดยอาศัยทุนธรรมชาติซึ่งมีความหลากหลาย ทั้งเรื่องของที่ดิน น้ำ ป่าชายเลน พันธุ์พืช และสัตว์นานาชนิด ทำให้เกิดการสร้างอาชีพหลากหลาย เพื่อลดการพึ่งพิงการผลิตเพียงอย่างเดียวที่ละมาก ๆ ตามแนวคิดของการผลิตแบบนำเข้าทรัพยากรจากภายนอก นอกจากนี้ยังอาศัยทุนทางสังคม ในการแก้ปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชน ในรูปของการรวมกลุ่มรวมทุน และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยมีทุนมนุษย์ทั้งที่เป็นผู้นำชุมชน และชาวบ้านที่มีจิตสาธารณะ ร่วมกันแก้ปัญหา และพยายามสร้างทางเลือกใหม่ ๆ ร่วมกันในชุมชน

7. การวิจัยทุนทางสังคมของชุมชนกับการจัดการกองทุนหมู่บ้าน

สุเทพ วงศ์สุภา (2548: บทคัดย่อ) การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมของชุมชนและเพื่อศึกษาทุนทางสังคมกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านของชุมชนบ้านสามขา

วิธีการศึกษาใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีผสมผสานกัน ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยดำเนินการศึกษาในหมู่บ้านสามขา หมู่ 6 ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้ ทุนทางสังคมของชุมชนประกอบด้วย ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมด้านต่าง ๆ ของชุมชน การมีกลุ่ม/องค์กรเพื่อแก้ปัญหาของชุมชน การมีความเครือข่ายความสัมพันธ์ชุมชนมีภูมิปัญญาในการจัดการเรื่องต่าง ๆ ภายในชุมชน และการมีผู้นำ ปราชญ์ คู่มือความสงบสุขและนำการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ชุมชน

8. การวิจัยบทบาทของนักพัฒนาชุมชนที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง จากทัศนะของผู้นำชุมชน : ศึกษากรณี เขตอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย

ชัยวัฒน์ วาจาสิทธิ์ (2548:บทคัดย่อ) การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาบทบาทของนักพัฒนาชุมชนที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังจากทัศนะของผู้นำชุมชน 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของนักพัฒนาชุมชนที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวังในทัศนะของผู้นำชุมชน 3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติตามบทบาทของนักพัฒนาชุมชนในทัศนะของผู้นำชุมชน เครื่องมือที่

ใช้ในการศึกษาได้แก่ แบบสอบถาม โดยทำการเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 308 คน สถิติที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและทำการทดสอบสมมติฐานด้วย t-test และ F-test

9. การวิจัยการศึกษาองค์กรอาสาสมัครประชาชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม : กรณี จังหวัดสงขลา

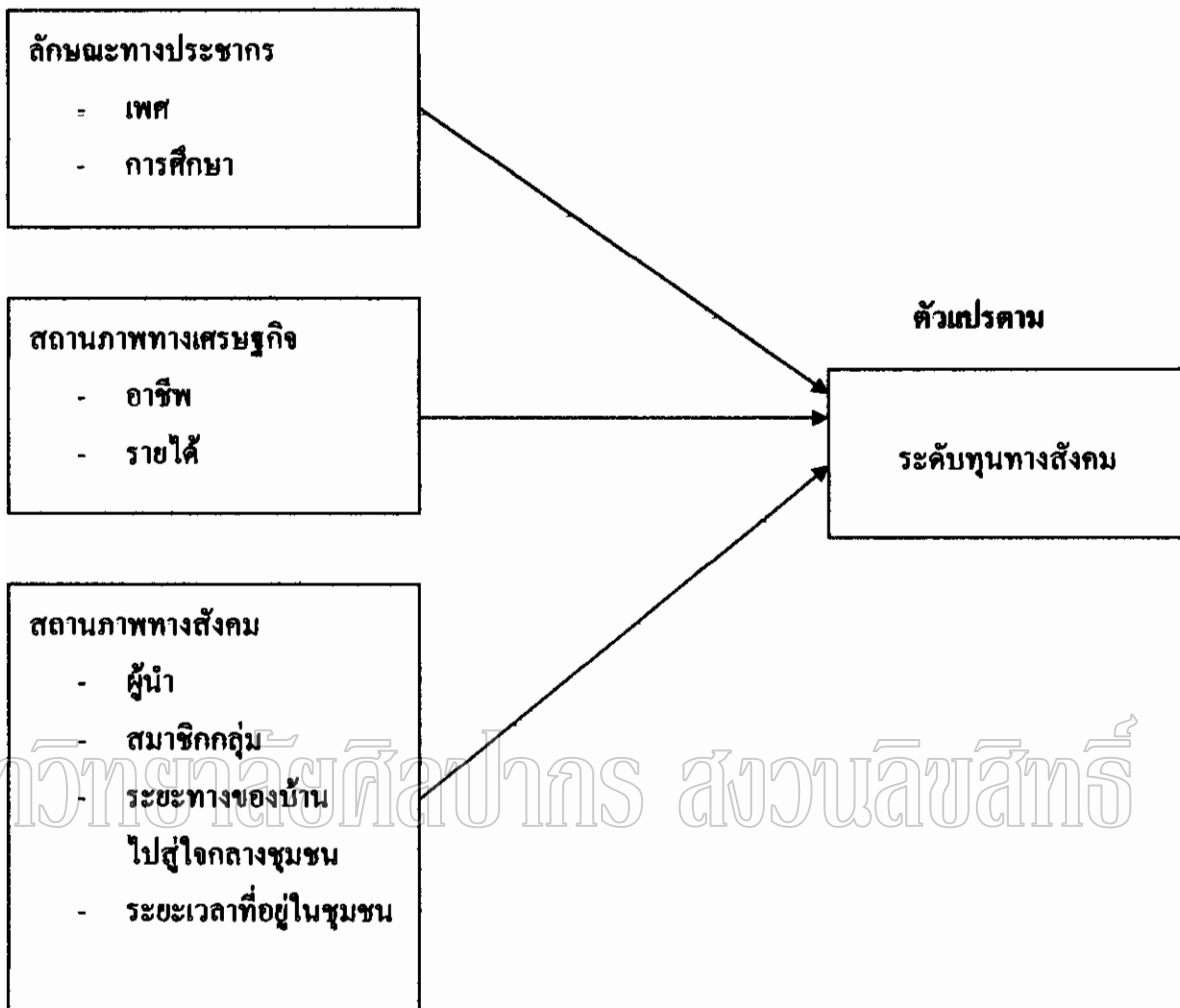
วิชัย กาญจนสุวรรณ (2547 : บทคัดย่อ) การศึกษาขององค์กรอาสาสมัครประชาชนในการพัฒนาสังคม ได้วิเคราะห์การกำเนิด การทำงานและการทำกิจกรรมของสามองค์กรหลักในจังหวัดสงขลา คือ สมัชชาจังหวัดสงขลาเพื่อการปฏิรูปการเมือง สงขลาประชาคม และวิสัยทัศน์สงขลา 2555 โดยสมัชชาจังหวัดสงขลา ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2539 เพื่อให้ประชาชนและกลุ่มพลังทางสังคมมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางพัฒนาและการบริหารงานของจังหวัด ส่วนวิสัยทัศน์สงขลา 2555 เป็นการวางแผนระยะ 15 ปี ของผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลาที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และกำหนดแผนร่วมกัน

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บุคคลที่ทำงานอยู่ในสามสิบองค์กร จำนวน 202 คน ที่มาช่วยงานของสามองค์กรหลัก ที่กล่าวมา โดยพบว่า ความสำเร็จของสมัชชาจังหวัดสงขลาเพื่อการปฏิรูปการเมือง และสงขลาประชาคมมาจากปัจจัยภายนอกเกื้อหนุน ส่วนความสำเร็จของวิสัยทัศน์สงขลา 2555 มาจากการผลักดันของผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลา โดยผู้วิจัยได้ประเมินศักยภาพของสามสิบองค์กร ที่มาเกี่ยวข้องกับสามองค์กรหลัก ทั้งในด้านการเป็นผู้นำ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความเป็นอิสระขององค์กร ความเป็นปึกแผ่น และความสามารถในการปรับตัวขององค์กรเหล่านี้ โดยพบว่า มี 12 องค์กร ที่บริหารแบบเน้นผู้นำมากกว่าการบริหารแบบคณะกรรมการ และโดยทั่วไป องค์กรเหล่านี้มีความเป็นอิสระมีความเป็นปึกแผ่น และมีความสามารถในการปรับตัวอยู่ในระดับปานกลาง

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยนี้ ใช้ระดับทุนทางสังคมซึ่งประกอบไปด้วยด้านความผูกพัน การเชื่อมโยง การเกี่ยวพันเป็นตัวแทน และให้สถานภาพทางประชากร ได้แก่ เพศ และการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ สถานภาพทางสังคม ได้แก่ ผู้นำ สมาชิกกลุ่ม ระยะทางของบ้านไปสู่ใจกลางชุมชน ระยะเวลาที่อยู่ชุมชน เป็นตัวแทนอิสระ โดยคาดว่าตัวแทนเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่จะมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลตามแผนภาพที่ 1 คือ

ตัวแปรอิสระ

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ โดยเริ่มจากแหล่งข้อมูล ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

แหล่งข้อมูล

การวิจัยนี้ได้ข้อมูลมาจาก 2 แหล่ง คือ ข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติภูมิ คือ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

การเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือนในชุมชนสามพระยา ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ด้วยการออกวิจัยภาคสนาม (Field Research) ที่ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นหลัก โดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนตามแบบสอบถามที่บ้านพักอาศัยหรือที่ทำงาน

2. ข้อมูลทุติภูมิ (Secondary Data)

ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร วารสารและหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ทุนทางสังคม รายงานการวิจัย การจัดทำแผนที่ชุมชนอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี การจัดทำแผนที่ข้อมูลทุนทางสังคมจังหวัดกาญจนบุรี การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง เอกสารจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนชุมชน เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาแบบงานวิจัยให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยการทำการศึกษา ค้นคว้าให้ครอบคลุมถึงเนื้อหาเกี่ยวกับ

1.ความเป็นมาและปัญหาของทุนทางสังคมของชุมชนชนบท

2.แนวคิดและทฤษฎีของทุนทางสังคม

3.งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม

4.ระดับทุนทางสังคมของบุคคลในชนบท

5.ปัจจัยที่มีผลต่อระดับทุนทางสังคม ได้แก่ เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ ผู้นำ สมาชิกกลุ่ม ระยะทางของบ้านไปศูนย์กลางชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่เป็นเป้าหมายของการวิจัย คือ ประชากรชุมชนบ้านสามพระยา ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี จำนวนครัวเรือน 130 ครัวเรือน เพื่อสำรวจทุนทางสังคมในระดับของหัวหน้าครัวเรือน

3. วิธีการเก็บข้อมูล

1. ใช้แบบสอบถามมาลองทดสอบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาจากประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล

2. ใช้แบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปสัมภาษณ์ประชากร ประชากรกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

4. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลมี 2 วิธี คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถาม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพทั่วไปของชุมชน ใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างคือหัวหน้าครัวเรือน ผู้อาวุโสในชุมชน โดยกำหนดประเด็นกรอบคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ตามวัตถุประสงค์ ได้แก่

- ชุมชนบ้านสามพระยามีประวัติความเป็นมาอย่างไร
- มีปัญหาอะไรหรือไม่ อย่างไร จึงได้รวมตัวกันของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน
- ใครเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำชุมชนบ้านสามพระยา
- มีกลุ่มองค์กรหรือบุคคลใดบ้างที่เข้ามามีส่วนร่วมหรือเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนบ้านสามพระยา
- ในอดีตกับปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตความเป็นอยู่หรือไม่ อย่างไร

สำหรับแบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวบุคคล ประกอบด้วยคำถามที่เกี่ยวกับเพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ในครัวเรือน ผู้นำ สมาชิกกลุ่ม ระยะทางของบ้านไปสู่ใจกลางชุมชน ระยะเวลาที่ตั้งบ้านเรือนในชุมชน เป็นลักษณะคำถามปิดทั้ง 8 ข้อ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลส่วนตัวบุคคลวัดระดับทุนทางสังคม โดยวัดตามระดับทุนทางสังคม เป็นลักษณะคำถามเปิด 16 ข้อ

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามในการวิจัยนี้ มีขั้นตอนการสร้างดังนี้

1. นำวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้มาเป็นตัวกำหนดเนื้อหาและตัวชี้วัดโดยศึกษาทฤษฎี แนวความคิด วรรณกรรม ตำรา เอกสารอ้างอิงต่าง ๆ ผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง
2. นำวัตถุประสงค์มาแจกแจงข้อคำถาม ซึ่งคำถามเนื้อหาเพิ่มเติมจากวรรณกรรม แนวความคิด วรรณกรรม ตำรา เอกสารอ้างอิงต่าง ๆ ผลงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องแล้ว ประยุกต์เป็นคำถาม
3. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นหาความตรงของเนื้อหา โดยปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
4. นำแบบสอบถามไปทดลอง ใช้กับชาวบ้านในชุมชนบ้านสามพระยา จำนวน 10 คน เน้นเฉพาะหัวหน้าครัวเรือน

การสร้างแบบหาความแม่นยำตรงตามเนื้อหา (Content Validity) มีขั้นตอนดังนี้

1. นำเสนอปัญหาของการวิจัย กรอบแนวความคิดของการวิจัย และแบบสอบถามที่เตรียมไว้ให้ ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา จำนวน 3 คน

2. พิจารณาแบบสอบถามโดยรวมว่ามีความพอเพียงด้านเนื้อหา โดยเปรียบเทียบขอบเขตของปัญหาและกรอบแนวความคิดของการวิจัย

3. แนะนำให้มีการแก้ไข ลดหรือเพิ่มแบบสอบถาม

4. ปรับปรุงแบบสอบถาม

5. พิจารณาความแม่นยำตรงตามเนื้อหาใหม่

6. ได้ค่าความแม่นยำตรงตามเนื้อหา

การหาความเชื่อมั่น

1. นำแบบสอบถามเฉพาะส่วนที่วัด แนวความคิดสร้าง

2. ทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 30 คน

3. ประมวลผลและหาค่า r และ t

4. ปรับปรุงแบบสอบถามเป็นรายคำถาม

5. หาค่า r และ t ใหม่จากการใช้แบบสอบถามจริง

6. ได้ความเชื่อมั่น เป็นแบบสอบถามฉบับปรับปรุงใหม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้

1. นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษากับชุมชนบ้านสามพระยา ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
2. นำแบบสอบถาม แจกให้กลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองได้แบบสอบถาม 130 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่าง
3. แบบสอบถามระดับทุนทางสังคมของบุคคลในชุมชนบ้านสามพระยา ผู้วิจัยใช้เป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ค่า ความหมายแต่ละค่าดังนี้ 1 = น้อยที่สุด, 2 = น้อย, 3 = ปานกลาง, 4 = มาก, 5 = มากที่สุด

การวิเคราะห์ทางสถิติ

1. ใช้ครัวเรือนเป็นหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) โดยสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือน
2. บรรยายลักษณะตัวแปรด้วยสถิติเชิงบรรยาย (descriptive) เช่น ความถี่(Frequency) ร้อยละ(Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนS.D. Mode, Median, Range
3. ทดสอบสมมติฐานด้วยสถิติอนุมาน (inferential statistics) โดยทดสอบสมมติฐานแบบแตกต่างกันด้วย t-test, F-test และทดสอบสมมติฐานสหสัมพันธ์ด้วย r
4. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ด้วยสูตร Multiple Linear Regression

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสำรวจทุนทางสังคมของชุมชนในชนบท : กรณีศึกษาชุมชนบ้านสามพระยา ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนทางสังคมในชุมชนบ้านสามพระยา ตำบลสามพระยา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี และศึกษาระดับทุนทางสังคมของบุคคลและเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมที่แตกต่างไปตาม เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ ผู้นำ สมาชิกกลุ่ม ระยะทางของบ้านไปสู่ใจกลางชุมชน และ ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางสังคม เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 130 ครั้วเรือน โดยสัมภาษณ์หัวหน้าครั้วเรือน นำเสนอผลการวิจัยเป็น 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1. ทุนทางสังคมของชุมชน

ส่วนที่ 2. ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

ส่วนที่ 3. ระดับทุนทางสังคมของบุคคลในชุมชนบ้านสามพระยา

ส่วนที่ 4. ทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับระดับทุนทางสังคมของบุคคลในชุมชนสามพระยา ตามตัวแปรอิสระ

ส่วนที่ 5. ตัวแบบการถดถอยเชิงเส้นตรงพหุคูณ(สมการทำนาย)

ส่วนที่ 1. ทุนทางสังคมของชุมชน

ประชากรชุมชนบ้านสามพระยามีพื้นเพเดิมเป็นคน อำเภอ บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ได้ย้ายถิ่นฐานมาตั้งบ้านเรือนและประกอบอาชีพ ประมาณปี พ.ศ. 2513 โดยเริ่มจากการประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำไร่ข้าวโพด ไร่มันสำปะหลัง ไร่สับปะรด แล้วต่อมาสภาพดินไม่สมบูรณ์ จึงมีการเปลี่ยนอาชีพจากการเกษตรกรรม เป็นการทำอาชีพปลูกสัตว์ เลี้ยงสัตว์ ได้แก่ แพะเนื้อ แพะนม ไก่เนื้อ โดยประชากรมีทั้งหมด 633 คน โดยมีเพศชาย 309 คน เพศหญิง 324 คน โดยประชากร 99% นับถือศาสนาอิสลาม มีผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ นายกริชา ชบเอี่ยม โดยลักษณะทางกายภาพของชุมชน ทิศเหนือ ติดต่อกับ หมู่ 8 บ้านโครงการพัฒนา ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลหินเหล็กไฟ เขตอำเภอหัวหิน ทิศตะวันออก ติดต่อกับ เทศบาลตำบลชะอำ ทิศตะวันตก ติดต่อกับ หมู่ที่ 4 บ้านหนองไทรตำบลสามพระยา โดยชุมชนสามพระยามีมัสยิด 2 แห่ง แต่เดิมสร้างแบบ

ง่าย ๆ มีหลังคามุงแฝก และได้รับการปรับปรุงเรื่อย ๆ จนในปี พ.ศ. 2530 นายประวิทย์ เสงซอ ได้ก่อสร้างมัสยิดหลังใหม่ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน นับเป็นวัดอุทิศวัฒนธรรมที่ควรแก่การใช้ประโยชน์ และทำนุบำรุง ในด้านการทำกิจกรรมร่วมกัน ชุมชนบ้านสามพระยาไม่มีการลงแขกอีกแล้ว แต่มีงานรียอช และงานค้ำน้ำชา ซึ่งมีลักษณะคล้ายกันกับการลงแขก โดยงานรียอช จะมีชาวมุสลิมมาทำความสะอาดมัสยิดเป็นประจำปีละหลายครั้ง ส่วนงานค้ำน้ำชาเป็นการรวบรวมเงินทำบุญโดยจ่ายเป็นค่าน้ำชา จำนวนเงินตามความสมัครใจ

ส่วนที่ 2. สถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม

สถานภาพทางประชากร ประกอบด้วย เพศ การศึกษา

สถานภาพทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย อาชีพ รายได้ในครัวเรือน

สถานภาพทางสังคม ประกอบด้วย ผู้นำ สมาชิกกลุ่ม ระยะทางของบ้านไปตู้โงกลางชุมชน ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน

ตารางที่ 1 ลักษณะประชากร เศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม	N	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	114	87.7
หญิง	16	12.3
รวม	130	100
2. การศึกษา		
ประถมศึกษาและต่ำกว่า	91	70.0
มัธยมศึกษาปวช.	38	29.2
อนุปริญญาปวท./ปวศ.	1	0.8
รวม	130	100
3. อาชีพ		
ปลูกพืชอุตสาหกรรม	0	0
ทำการเกษตรแบบผสมผสาน	4	3.1
เลี้ยงสัตว์	77	59.2
ค้าขาย	27	20.8
รับจ้าง	22	16.9
รวม	130	100
4. รายได้ในครัวเรือน		
1-100,000 บาท	63	48.5
100,001-200,000 บาท	27	20.8
200,001-300,000 บาท	22	16.9
300,001-400,000 บาท	4	3.1

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม	N	ร้อยละ
400,001 ขึ้นไป	14	10.8
รวม	130	100
5. ผู้นำและไม่เป็นผู้นำ		
ผู้นำอย่างเป็นทางการ	17	13.1
ผู้นำไม่เป็นทางการ	27	20.8
ไม่เป็นผู้นำ	86	66.2
รวม	130	100
6. สมาชิกกลุ่ม		
เป็นสมาชิกกลุ่ม	85	65.4
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	45	34.6
รวม	130	100
เป็นสมาชิกกลุ่ม		
กลุ่มเลี้ยงโคนม	65	50
กลุ่มเลี้ยงแพะนม	9	6.9
กลุ่มเลี้ยงแพะเนื้อ	11	8.5
รวม		
7. ระยะทางของบ้านไปสู่ใจกลางชุมชน		
0-500 เมตร	39	30.0
501-1,000 เมตร	45	34.6
1,001-1,500 เมตร	19	14.6
1,501 เมตรขึ้นไป	27	20.8
รวม	130	100
8. ระยะเวลาที่อยู่ชุมชน		
1-10 ปี	30	23.1
11-20 ปี	33	25.4
21-30 ปี	43	33.1
31-40 ปี	23	17.7
41 ปีขึ้นไป	1	0.8
รวม	130	100

จากตารางที่ 1

เพศ จากกลุ่มตัวอย่าง 130 คน เป็นเพศชาย 114 คน หรือร้อยละ 87.7 และเป็นเพศหญิง 16 คน หรือร้อยละ 12.3 กล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นชายมากกว่าหญิงเพราะกลุ่มตัวอย่างเป็นหัวหน้าครัวเรือนซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ซึ่งเวลาประชุมกันในหมู่บ้านและกลุ่มอาชีพก็จะให้หัวหน้าครัวเรือนเป็นตัวแทนครอบครัวมาประชุม

การศึกษา จากกลุ่มตัวอย่างระดับการศึกษา ประถมศึกษาและต่ำกว่า มีมากที่สุด คือ จำนวน 91 คน หรือร้อยละ 70.0 รองลงมา ระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช. จำนวน 38 คน หรือร้อยละ 29.2 และรองลงมาอีกคือระดับการศึกษานุปริญญา/ปวท./ปวส. จำนวน 1 คน หรือร้อยละ 0.8 และที่น้อยที่สุด คือระดับการศึกษาปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี ซึ่งมีจำนวน 0 คน หรือร้อยละ 0 ซึ่งเป็นระดับการศึกษาที่ไม่มีกลุ่มตัวอย่างจบการศึกษาในระดับนี้เลย จึงสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มที่เป็นผู้จบการศึกษาก่อนข้างต่ำ คือ อยู่ในระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าถึงร้อยละ 70.0

อาชีพ จากกลุ่มตัวอย่าง อาชีพเลี้ยงสัตว์มีจำนวนมากที่สุด คือ จำนวน 77 คน หรือร้อยละ 59.2 รองลงมาอาชีพค้าขาย จำนวน 27 คน หรือร้อยละ 20.8 รองลงมาอีกคือ อาชีพรับจ้าง, ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ซึ่งมีจำนวน 22 คนและ 4 คน หรือร้อยละ 16.9 และ 3.1 ตามลำดับ และที่น้อยที่สุด คือ อาชีพปลูกพืชอุตสาหกรรม, ธุรกิจชุมชน, รับราชการและรัฐวิสาหกิจ จำนวน 0 คน คิดเป็นร้อยละ 0 ซึ่งไม่มีกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบอาชีพนี้เลย จึงสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีอาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นส่วนมากคือจำนวน 77 คน หรือร้อยละ 59.2

รายได้ จากกลุ่มตัวอย่าง 130 คน มีรายได้ในครัวเรือน 1-100,000 บาท มากที่สุดคือ จำนวน 63 คน หรือร้อยละ 48.5 รองลงมาคือ 100,001-200,000 บาท จำนวน 27 คน หรือร้อยละ 20.8 รองลงมาอีกคือ 200,001-300,000 บาท, ระดับ 400,001 ขึ้นไป มีจำนวน 22 คนและ 14 คน หรือร้อยละ 16.9 และ 10.8 ตามลำดับ และที่น้อยที่สุด คือ รายได้ 300,001-400,000 บาท ซึ่งมีจำนวน 4 คน หรือร้อยละ 3.1 จึงสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ในช่วง 1-100,000 บาท จำนวน 63 คน หรือร้อยละ 48.5

ผู้นำ จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 130 คน กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีผู้นำมีมากที่สุด คือ 86 คน หรือร้อยละ 66.2 รองลงมาเป็นผู้ไม่มีเป็นทางการ จำนวน 27 คน หรือร้อยละ 20.8 รองลงมาอีก คือ ผู้นำอย่างเป็นทางการ คือ 17 คน หรือร้อยละ 13.1 จึงสรุป กลุ่มตัวอย่างจะเป็นสมาชิกกลุ่มจำนวน 85 คนหรือร้อยละ 65.4

สมาชิกกลุ่ม จากกลุ่มตัวอย่าง เป็นสมาชิกกลุ่มมากที่สุด จำนวน 85 คน หรือร้อยละ 65.4 โดยส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มเลี้ยงโคนม, กลุ่มเลี้ยงแพะเนื้อ, กลุ่มเลี้ยงแพะนม คือ จำนวน 65, 11, 9 หรือ ร้อยละ 50, 8.5, 6.9 ตามลำดับ รองลงมาอีก ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวน 45 คน หรือร้อยละ 34.6 จึงสรุปได้ว่า ส่วนมากกลุ่มตัวอย่างจะเป็นสมาชิกกลุ่มจำนวน 85 คน หรือร้อยละ 65.4

ระยะทางของบ้านไปสู่ใจกลางชุมชน จากกลุ่มตัวอย่าง ระยะทางของบ้านไปสู่ใจกลางชุมชน ระยะ 501-1,000 เมตร มากที่สุด คือ 45 คน หรือร้อยละ 34.6 รองลงมา ระยะ 0-500 เมตร จำนวน 39 คน หรือร้อยละ 30.0 รองลงมาอีกคือระยะ 1,501 เมตรขึ้นไป จำนวน 27 คน หรือร้อยละ

ละ 20.8 และที่น้อยที่สุดคือ ระยะ 1,001-1,500 เมตร จำนวน 19 คนหรือ ร้อยละ 14.6 จึงสรุปได้ว่า ระยะทางของบ้าน ไปสู่ใจกลางชุมชนของกลุ่มตัวอย่างจะอยู่ในช่วง ระยะ 501- 1,000 เมตร เป็น ส่วนใหญ่โดยมี จำนวน 45 คน หรือ ร้อยละ 34.6

ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน จากกลุ่มตัวอย่าง ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชนมากที่สุด คือ 21-30 ปี จำนวน 43 คน หรือร้อยละ 33.1 รองลงมา คือ 11-20 ปี จำนวน 33 คน หรือร้อยละ 23.1 และ 17.7 ตามลำดับและที่น้อยที่สุดคือ 41 ปีขึ้นไป มีจำนวน 1 คน หรือร้อยละ 0.8 จึงสรุปได้ว่า กลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนประมาณ 21-30 ปี คือ จำนวน 43 คน หรือร้อยละ 33.1

ส่วนที่ 3. ระดับทุนทางสังคมของบุคคล

3.1. ระดับทุนทางสังคมของบุคคลแบ่งตามด้านของทุนทางสังคม

ตารางที่ 2 ระดับทุนทางสังคมของบุคคลแบ่งตามด้านของทุนทางสังคม

ทุนทางสังคม	ระดับทุนทางสังคม		
	N	\bar{X}	ความหมาย
1.ด้านความผูกพัน	130	3.00	ระดับปานกลาง
1.1. ท่านมีญาติที่ดั่งบ้านเรือนอยู่ในชุมชนบ้านสามพระยา		2.76	ระดับปานกลาง
1.2. ในเครือญาติของท่านหรือมีที่ช่วยเหลือท่าน		3.06	ระดับปานกลาง
1.3. ท่านมีเพื่อนในสมัยชุมชนบ้านสามพระยา		2.76	ระดับปานกลาง
1.4. ท่านมีเพื่อนในชุมชนบ้านสามพระยาที่ช่วยเหลือท่าน		3.20	ระดับปานกลาง
1.5. ถ้าท่านกู้เงิน ธกส. ท่านจะมีผู้ค้ำประกัน		3.23	ระดับปานกลาง
2. ด้านการเชื่อมโยง	130	2.72	ระดับปานกลาง
2.1. ในการประกอบอาชีพท่านคิดช่วยเหลือกับองค์กร		3.13	ระดับปานกลาง
2.2. ท่านเคยให้ความช่วยเหลือกลุ่มอื่น ๆ		2.87	ระดับปานกลาง
2.3. ท่านเคยได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มอื่น ๆ		2.75	ระดับปานกลาง
2.4. ท่านเคยไปดูงานหรือเยี่ยมชมกลุ่มอื่น ๆ		2.30	ระดับน้อย
2.5. ท่านเคยมีการแลกเปลี่ยนความรู้กับองค์กรอื่น ๆ		2.56	ระดับปานกลาง
3. ด้านการเกื้อหนุน	130	2.91	ระดับปานกลาง
3.1. ท่านเคยติดต่อกับผู้นำชุมชน		3.00	ระดับปานกลาง
3.2. ท่านสนิทสนมกับผู้นำชุมชน		3.40	ระดับปานกลาง
3.3. ท่านติดต่อกับส่วนราชการ		3.13	ระดับปานกลาง
3.4. ท่านสนิทสนมกับข้าราชการต่าง ๆ		2.84	ระดับปานกลาง
3.5. ท่านติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร		2.66	ระดับปานกลาง
3.6. ท่านรู้จักและสนิทสนมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร		2.43	ระดับน้อย
รวม	130	2.87	ระดับปานกลาง

จากตารางที่ 2

ระดับทุนทางสังคมของบุคคลกับทุนทางสังคมด้านความผูกพัน

กลุ่มตัวอย่างมีระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันโดยรวมมีค่า $\bar{X} = 3.00$ จากคะแนนเต็ม 5 หรืออยู่ในระดับปานกลาง ตามเกณฑ์ที่กำหนดและพิจารณารายคำถาม พบว่ามีระดับทุนทางสังคมปานกลางทุกข้อ โดยมากที่สุด คือ การกู้เงิน ธกส. ที่มีผู้ค้าประกัน โดยมีค่า $\bar{X} = 3.23$ และรองลงมาคือ เพื่อนในชุมชนบ้านสามพระยาที่ช่วยเหลือท่าน โดยมีค่า $\bar{X} = 3.20$ รองลงมาอีก คือ เครือญาติที่พร้อมจะช่วยเหลือ มีค่า $\bar{X} = 3.06$ และที่น้อยที่สุด คือ ญาติที่คั่งบ้านเรือนอยู่ในชุมชน, เพื่อนสนิทในชุมชน, เพื่อนสนิทในชุมชน โดยมีค่า $\bar{X} = 2.76$ จึงสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันในระดับปานกลาง

ระดับทุนทางสังคมของบุคคลกับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยง

จากกลุ่มตัวอย่าง มีระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงโดยรวมอยู่ในระดับ 2.72 จากคะแนนเต็ม 5 หรืออยู่ในระดับปานกลางตามเกณฑ์ที่กำหนดและพิจารณารายคำถามพบว่า มีระดับทุนทางสังคมปานกลางเกือบทุกข้อ คือ ในการประกอบอาชีพมีการติดต่อช่วยเหลือกับองค์กร โดยมีค่ามากที่สุด คือ $\bar{X} = 3.13$ รองลงมาคือ การให้ความช่วยเหลือกลุ่มอื่น โดยมีค่า $\bar{X} = 2.87$ รองลงมาอีก การได้รับการช่วยเหลือจากกลุ่มอื่น ๆ และการแลกเปลี่ยนความรู้กับองค์กรอื่น โดยมีค่า $\bar{X} = 2.75, 2.56$ ตามลำดับ ยกเว้นการไปร่วมงานหรือเยี่ยมชมกลุ่มอื่น ๆ ที่อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่า $\bar{X} = 2.30$ จึงสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงในระดับปานกลาง ยกเว้นการไปร่วมงานหรือเยี่ยมชมกลุ่มอื่น ๆ ที่กลุ่มตัวอย่างมีระดับน้อย

ระดับทุนทางสังคมของบุคคลกับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพัน

จากกลุ่มตัวอย่าง มีระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันโดยรวมอยู่ในระดับ 2.91 จากคะแนนเต็ม 5 หรืออยู่ในระดับปานกลางตามเกณฑ์ที่กำหนดและพิจารณารายคำถามพบว่า มีระดับปานกลางเกือบทุกข้อ คือ กลุ่มตัวอย่างสนิทสนมกับผู้นำชุมชน โดยมีค่า $\bar{X} = 3.00$ รองลงมา คือ การมีการติดต่อกับส่วนราชการมีค่า $\bar{X} = 3.13$ รองลงมาอีก คือ มีการติดต่อกับผู้นำชุมชน, สนิทสนมกับข้าราชการต่างๆ, มีการติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยมีค่า $\bar{X} = 3.00, 2.84, 2.66$ ยกเว้น การรู้จักและสนิทสนมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่อยู่ในระดับน้อย โดยมีค่า $\bar{X} = 2.43$ จึงสรุปได้ว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันระดับปานกลาง ยกเว้นการรู้จักและสนิทสนมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มีระดับน้อย

3.2. ระดับทุนทางสังคมแบ่งตามสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม

ตารางที่ 3 แบ่งตามสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม

สถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	ระดับทุนทางสังคม		
	N	\bar{X}	ความหมาย
1. เพศ			
ชาย	114	2.91	ระดับปานกลาง
หญิง	16	2.64	ระดับปานกลาง
รวม	130	2.77	ระดับปานกลาง
2. การศึกษา			
ประถมศึกษาและต่ำกว่า	91	2.87	ระดับปานกลาง
มัธยมศึกษาปวช.	38	2.90	ระดับปานกลาง
อนุปริญญาปวท.ปวศ.	1	2.93	ระดับปานกลาง
รวม	130	2.91	ระดับปานกลาง
3. อาชีพ			
ทำการเกษตรแบบผสมผสาน	4	2.60	ระดับปานกลาง
เลี้ยงสัตว์	77	2.97	ระดับปานกลาง
ค้าขาย	27	2.79	ระดับปานกลาง
รับจ้าง	22	2.72	ระดับปานกลาง
รวม	130	2.88	ระดับปานกลาง
4. รายได้ในครัวเรือน			
1-100,000 บาท	63	2.81	ระดับปานกลาง
100,001-200,000 บาท	27	2.85	ระดับปานกลาง
200,001-300,000 บาท	22	2.81	ระดับปานกลาง
300,001-400,000 บาท	4	2.98	ระดับปานกลาง
400,001 ขึ้นไป	14	3.27	ระดับปานกลาง
รวม	130	2.88	ระดับปานกลาง
5. ผู้นำและไม่เป็นผู้นำ			
ผู้นำอย่างเป็นทางการ	17	3.04	ระดับปานกลาง
ผู้นำไม่เป็นทางการ	27	3.05	ระดับปานกลาง
ไม่เป็นผู้นำ	86	2.79	ระดับปานกลาง
รวม	130	2.88	ระดับปานกลาง
6. สมาชิกกลุ่ม			
เป็นสมาชิกกลุ่ม	85	2.96	ระดับปานกลาง
ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	45	2.72	ระดับปานกลาง
รวม	130	2.88	ระดับปานกลาง
7. ระยะทางของบ้านไปตู้ไปรษณีย์			
0-500 เมตร	39	2.90	ระดับปานกลาง

ตารางที่ 3 (ต่อ)

สถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม	ระดับทุนทางสังคม		
	N	\bar{X}	ความหมาย
501-1,000 เมตร	45	2.83	ระดับปานกลาง
1,001-1,500 เมตร	19	2.78	ระดับปานกลาง
1,501 เมตรขึ้นไป	27	2.99	ระดับปานกลาง
รวม	130	2.88	ระดับปานกลาง
8. ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน			
1-10 ปี	30	2.97	ระดับปานกลาง
11-20 ปี	33	2.89	ระดับปานกลาง
21-30 ปี	13	2.79	ระดับปานกลาง
31-40 ปี	23	2.93	ระดับปานกลาง
41 ปีขึ้นไป	1	2.31	ระดับปานกลาง
รวม	130	2.88	ระดับปานกลาง

จากตารางที่ 3

เพศกับระดับทุนทางสังคม เพศมีระดับทุนทางสังคมโดยรวมปานกลาง โดยเพศชายมีค่า $\bar{X} = 2.91$ รองลงมาเพศหญิง มีจำนวน 16 คน มีค่า $\bar{X} = 2.64$ จึงสรุปได้ว่า เพศชายและเพศหญิงมีระดับทุนทางสังคมแตกต่างกัน

การศึกษากับระดับทุนทางสังคม การศึกษาโดยรวมกับระดับทุนทางสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่า $\bar{X} = 2.91$ พิจารณาจากรายคำถาม การศึกษาระดับอนุปริญา/ปวท/ปวส มีค่า $\bar{X} = 2.93$ รองลงมาระดับมัธยมศึกษา/ปวช มีค่า $\bar{X} = 2.90$ และรองลงมาอีกระดับประถมศึกษาและต่ำกว่าที่ค่า $\bar{X} = 2.87$ จึงสรุปได้ว่าระดับทุนทางสังคมของบุคคลจะสูงขึ้นตามระดับการศึกษา

อาชีพกับระดับทุนทางสังคม โดยอาชีพโดยรวมกับระดับทุนทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่า $\bar{X} = 2.88$ พิจารณาจากรายคำถาม อาชีพเลี้ยงสัตว์มีค่ามากที่สุดที่ค่า $\bar{X} = 2.97$ รองลงมาคือ อาชีพค้าขาย $\bar{X} = 2.79$ รองลงมาอีก คือ อาชีพรับจ้าง และทำการเกษตรแบบผสมผสานที่ค่า $\bar{X} = 2.79$ และ 2.72 ตามลำดับ จึงสรุปได้ว่า อาชีพกับระดับทุนทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง

รายได้กับระดับทุนทางสังคม โดยรายได้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 2.88$ พิจารณาจากรายคำถาม รายได้ตั้งแต่ 400,001 ขึ้นไป มีค่า $\bar{X} = 3.27$ รองลงมารายได้ตั้งแต่ 300,001-400,000 บาท ค่า $\bar{X} = 2.98$ รองลงมาอีก คือ 100,001-200,000 บาท, 100,001-200,000 บาท, 200,001-300,000 บาท, 1-100,000 บาท โดยมีค่า $\bar{X} = 2.89$, $\bar{X} = 2.81$, $\bar{X} = 2.81$ ตามลำดับ จึงสรุปได้ว่า ระดับทุนทางสังคมแบ่งตามรายได้อยู่ในระดับปานกลาง

ผู้นำกับระดับทุนทางสังคม โดยผู้นำและไม่เป็นผู้นำโดยรวมมีระดับทุนทางสังคมระดับปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 2.88$ โดยพิจารณาตามรายละเอียด ผู้นำไม่เป็นทางการมีระดับทุนทางสังคมปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 3.05$ รองลงมา ผู้นำอย่างเป็นทางการ มีระดับทุนทางสังคมปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 3.04$ รองลงมาอีก ผู้ที่ไม่เป็นผู้นำมีระดับทุนทางสังคมปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 2.88$ จึงสรุปได้ว่า ผู้นำและไม่เป็นผู้นำมีระดับทุนทางสังคมระดับปานกลาง

สมาชิกกลุ่มกับระดับทุนทางสังคม โดยสมาชิกกลุ่มโดยรวมกับระดับทุนทางสังคมอยู่ในระดับปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 2.88$ โดยพิจารณาตามรายละเอียด กลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีระดับทุนทางสังคมปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 2.96$ และผู้ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มมีระดับทุนทางสังคมปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 2.78$ จึงสรุปได้ว่า ผู้เป็นสมาชิกกลุ่มและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มมีระดับทุนทางสังคมปานกลาง

ระยะทางจากบ้านไปตู้ใจกลางชุมชน โดยระยะทางจากบ้านไปตู้ใจกลางชุมชนโดยรวมกับระดับทุนทางสังคม อยู่ในระดับปานกลาง โดยพิจารณาตามรายละเอียด ระยะทาง 1,501 เมตร ขึ้นไปมีระดับทุนทางสังคมปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 2.99$ รองลงมา ระยะทาง 0-500 เมตร มีระดับทุนทางสังคมปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 2.90$ รองลงมาอีก ระยะทาง 501-1,000 เมตร มีระดับทุนทางสังคมปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 2.83$ ที่น้อยที่สุด คือ ระยะทาง 1,001-1,500 เมตร มีระดับทุนทางสังคมปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 2.78$ จึงสรุปได้ว่า ระยะทางจากบ้านไปตู้ใจกลางชุมชนมีระดับทุนทางสังคมปานกลาง

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนกับระดับทุนทางสังคม โดยระยะเวลาโดยรวมกับระดับทุนทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง โดยพิจารณารายละเอียด ระยะเวลา 1-10 ปี เป็นระยะที่มีระดับทุนทางสังคมปานกลาง ที่ค่า $\bar{X} = 2.97$ รองลงมา ระยะเวลา 31-40 ปี มีระดับทุนทางสังคมปานกลางที่ค่า $\bar{X} = 2.93$ รองลงมาอีก ระยะเวลา 11-20 ปี, 21-30 ปี, 41 ปีขึ้นไป โดยมีค่า $\bar{X} = 2.89, 2.79, 2.31$ ตามลำดับ จึงสรุปได้ว่า ระยะเวลาที่กลุ่มตัวอย่างอาศัยอยู่ในชุมชนมีระดับทุนทางสังคมปานกลาง

ส่วนที่ 4. ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจและสังคม

1. เพศและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

สมมติฐานที่ 1 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานทางเลือก (H_1) ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานที่ 1.1 ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามเพศ

สมมติฐานทางเลือก(H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามเพศ
 สมมติฐานที่ 1.2 ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามเพศ
 สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันไปตามเพศ
 สมมติฐานทางเลือก(H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามเพศ
 สมมติฐานที่ 1.3 ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามเพศ
 สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันไปตามเพศ
 สมมติฐานทางเลือก(H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามเพศ
 ทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 4 เพศกับระดับทุนทางสังคมของบุคคล

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	S.D.	F,t	Sig
1. ระดับทุนทางสังคมโดยรวม	เพศ				2.34	0.03
	ชาย	114	2.91	0.44		
	หญิง	16	2.64	0.43		
	รวม	130	2.77			
2. ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพัน	เพศ				0.480	0.63
	ชาย	114	2.98	0.83		
	หญิง	16	3.12	1.08		
	รวม	130				
3. ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยง	เพศ				1.41	0.17
	ชาย	114	2.76	0.86		
	หญิง	16	2.41	0.95		
	รวม	130				
4. ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพัน	เพศ				2.94	0.008
	ชาย	114	2.97	0.68		
	หญิง	16	2.43	0.69		
	รวม	130				

หมายเหตุ : กำหนดให้ $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 4

เพศกับระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม พบว่า t มีค่า sig = 0.03 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ที่ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า

$\alpha = 0.05$ ซึ่งพิจารณาจากตาราง เพศชายมีค่า $\bar{X} = 2.91$ ส่วนเพศหญิงมีค่า $\bar{X} = 2.64$ ซึ่งเพศชายจะมีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าเพศหญิง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเพศชายส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือน ซึ่งมีการพบปะและทำกิจกรรมในหมู่บ้านมากกว่าเพศหญิง ดังนั้น เพศจึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม

เพศกับระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพัน พบว่า t มีค่า $sig = 0.63$ ซึ่งมีค่ามากกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามเพศ

เพศกับระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยง พบว่า t มีค่า $sig = 0.17$ ซึ่งมีค่ามากกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันไปตามเพศ

เพศกับระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพัน พบว่า t มีค่า $sig = 0.008$ ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ที่ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $\alpha = 0.05$

2. การศึกษาและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

สมมติฐานที่ 1 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามการศึกษา

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกันไปตามการศึกษา

สมมติฐานทางเลือก(H_1) ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามการศึกษา

สมมติฐานที่ 1.1 ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามการศึกษา

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามการศึกษา

สมมติฐานเลือก(H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามการศึกษา

สมมติฐานที่ 1.2 ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามการศึกษา

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันไปตามการศึกษา

สมมติฐานเลือก (H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามการศึกษา

สมมติฐานที่ 1.3 ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามการศึกษา

สมมติฐานว่าง (H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันไปตามการศึกษา

สมมติฐานเลือก(H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามการศึกษา
การทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 5 การศึกษาและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	S.D.	F,t	Sig
1. ระดับทุนทางสังคมโดยรวม	การศึกษา				0.06	0.94
	ประถมศึกษาและต่ำกว่า	91	2.87	0.45		
	มัธยมศึกษาไปว	38	2.90	0.47		
	อนุปริญญาโท.ปวส.	1	2.93	0		
	ปริญญาตรี	0	0	0		
	สูงกว่าปริญญาตรี	0	0	0		
	รวม	130	2.88	0.45		
2. ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพัน	การศึกษา				0.55	0.57
	ประถมศึกษาและต่ำกว่า	91	2.96	0.83		
	มัธยมศึกษาไปว	38	3.12	0.94		
	อนุปริญญาโท.ปวส.	1	2.60	0		
	รวม	130	3.00	0.86		
3. ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยง	การศึกษา				0.28	0.75
	ประถมศึกษาและต่ำกว่า	91	2.75	0.93		
	มัธยมศึกษาไปว	38	2.67	0.73		
	อนุปริญญาโท.ปวส.	1	2.20	0		
	ปริญญาตรี	0	0	0		
	สูงกว่าปริญญาตรี	0	0	0		
รวม	130	2.72	0.07			
4. ระดับทุนทางสังคมด้านการเกื้อหนุน	การศึกษา				0.85	0.42
	ประถมศึกษาและต่ำกว่า	91	2.90	0.67		
	มัธยมศึกษาไปว	38	2.91	0.77		
	อนุปริญญาโท.ปวส.	1	3.83	0		
	ปริญญาตรี	0	0	0		
	สูงกว่าปริญญาตรี	0	0	0		
	รวม	130	2.91	0.70		

หมายเหตุ : กำหนดให้ $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 5

การศึกษาและระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม พบว่า F มีค่า sig = 0.94 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกันไปตามการศึกษา ดังนั้น การศึกษาไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม

การศึกษาและระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านความผูกพัน พบว่า F มีค่า $sig = 0.57$ ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ขอมรับว่า ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามการศึกษา ดังนั้น การศึกษาไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านความผูกพัน

การศึกษาและระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเชื่อมโยง พบว่า F มีค่า $sig = 0.75$ ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ขอมรับว่า ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันไปตามการศึกษา ดังนั้น การศึกษาไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเชื่อมโยง

การศึกษาและระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเกี่ยวพัน พบว่า F มีค่า $sig = 0.42$ ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ขอมรับว่า ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันไปตามการศึกษา ดังนั้น การศึกษาไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเกี่ยวพัน

3. อาชีพและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

สมมติฐานที่ 1 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานว่าง (H_0) ระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานทางเลือก (H_1) ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานที่ 1.1 ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานว่าง (H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานทางเลือก (H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานที่ 1.2 ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานว่าง (H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานทางเลือก (H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานที่ 1.3 ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานว่าง (H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันไปตามอาชีพ

สมมติฐานทางเลือก (H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามอาชีพ

การทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 6 อาชีพกับระดับทุนทางสังคมของบุคคล

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	S.D.	F,t	Sig
1. ระดับทุนทางสังคมโดยรวม	อาชีพ				2.89	0.03
	ทำการเกษตรแบบผสมผสาน	4	2.60	0.34		
	เลี้ยงสัตว์	77	2.97	0.47		
	ค้าขาย	27	2.79	0.43		
	รับจ้าง	22	2.72	0.45		
	รวม	130	2.88			
2. ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพัน	อาชีพ				0.15	0.92
	ปลูกพืชอุตสาหกรรม	0	0	0		
	ทำการเกษตรแบบผสมผสาน	4	2.80	0.76		
	เลี้ยงสัตว์	77	3.04	0.90		
	ค้าขาย	27	2.98	0.86		
	รับจ้าง	22	2.94	0.77		
รวม	130	3.00	0.86			
3. ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยง	ปลูกพืชอุตสาหกรรม	0	0	0	2.56	0.05
	ทำการเกษตรแบบผสมผสาน	4	2.25	0.52		
	เลี้ยงสัตว์	77	2.89	0.90		
	ค้าขาย	27	2.57	0.82		
	รับจ้าง	22	2.41	0.78		
	รวม	130	2.72	0.87		
4. ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพัน	ปลูกพืชอุตสาหกรรม	0	0	0	0.71	0.54
	ทำการเกษตรแบบผสมผสาน	4	2.75	0.75		
	เลี้ยงสัตว์	77	2.98	0.70		
	ค้าขาย	27	2.82	0.76		
	ธุรกิจชุมชน	0	0	0		
	รับราชการและรัฐวิสาหกิจ	0	0	0		
	รับจ้าง	22	2.78	0.65		
	รวม	130	2.91	0.70		

หมายเหตุ : กำหนดให้ $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 6

อาชีพกับระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม พบว่า F มีค่า sig = 0.03 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ที่ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $\alpha = 0.05$ ดังนั้น อาชีพจึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม

อาชีพกับระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันของ พบว่า F มีค่า sig = 0.92 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามอาชีพ ดังนั้น อาชีพไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านความผูกพัน

อาชีพกับระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยง พบว่า F มีค่า sig = 0.05 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ที่ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $\alpha = 0.05$ ดังนั้น อาชีพจึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเชื่อมโยง

อาชีพกับระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพัน พบว่า F มีค่า sig = 0.54 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันไปตามอาชีพ ดังนั้น อาชีพไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเกี่ยวพัน

4. รายได้และระดับทุนทางสังคมของบุคคล

สมมติฐานที่ 1 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามรายได้

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกันไปตามรายได้

สมมติฐานทางเลือก(H_1)ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามรายได้

สมมติฐานที่ 1.1 ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามรายได้

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามรายได้

สมมติฐานทางเลือก(H_1)ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามรายได้

สมมติฐานที่ 1.2 ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามรายได้

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันไปตามรายได้

สมมติฐานทางเลือก(H_1)ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามรายได้

สมมติฐานที่ 1.3 ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามรายได้

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันไปตามรายได้

สมมติฐานทางเลือก(H_1)ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างไปตามรายได้
การทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 7 รายได้และระดับทุนทางสังคมของบุคคล

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	S.D.	F,t	Sig
1. ระดับทุนทางสังคม โดยรวม	รายได้				3.33	0.01
	1-100,000 บาท	63	2.81	0.45		
	100,001-200,000 บาท	27	2.85	0.42		
	200,001-300,000 บาท	22	2.81	0.46		
	300,001-400,000 บาท	4	2.98	0.32		
	400,001 ขึ้นไป	14	3.27	0.36		
	รวม	130	2.88	0.43		
2. ระดับทุนทางสังคมด้าน ความผูกพัน	รายได้				0.36	0.81
	1-100,000 บาท	63	3.07	0.82		
	100,001-200,000 บาท	27	2.84	0.79		
	200,001-300,000 บาท	22	3.02	0.96		
	300,001-400,000 บาท	4	3.15	1.24		
	400,001 ขึ้นไป	14	2.92	0.96		
	รวม	130	3.00	0.86		
3. ระดับทุนทางสังคมด้านการ เชื่อมโยง	รายได้				3.58	0.00
	1-100,000 บาท	63	2.60	0.82		
	100,001-200,000 บาท	27	2.59	0.95		
	200,001-300,000 บาท	22	2.67	0.83		
	300,001-400,000 บาท	4	3.0	0.34		
	400,001 ขึ้นไป	14	3.50	0.81		
	รวม	130	2.72	0.87		
4. ระดับทุนทางสังคมด้านการ เกี่ยวพัน	รายได้				2.79	0.02
	1-100,000 บาท	63	2.76	0.71		
	100,001-200,000 บาท	27	3.0	0.74		
	200,001-300,000 บาท	22	2.84	0.63		
	300,001-400,000 บาท	4	2.79	0.55		
	400,001 ขึ้นไป	14	3.38	0.53		
	รวม	130	2.91	0.70		

หมายเหตุ : กำหนดค่าให้ $\alpha = 0.05$

อาคารางที่ 7

รายได้และระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม พบว่า F มีค่า sig = 0.01 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ที่ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $\alpha = 0.05$ ดังนั้น รายได้จึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม

รายได้และระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันของบุคคล พบว่า F มีค่า sig = 0.81 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามรายได้ ดังนั้น รายได้ไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านความผูกพัน

รายได้และระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงของบุคคล พบว่า F มีค่า sig = 0.00 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ที่ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $\alpha = 0.05$ ดังนั้น รายได้จึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเชื่อมโยง

รายได้และระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันของบุคคล พบว่า F มีค่า sig = 0.02 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ที่ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามรายได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $\alpha = 0.05$ ดังนั้น รายได้จึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเกี่ยวพัน

5. ผู้นำและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

สมมติฐานที่ 1	ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามผู้นำ
สมมติฐานว่าง(H_0)	ระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกันไปตามผู้นำ
สมมติฐานเลือก(H_1)	ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามผู้นำ
สมมติฐานที่ 1.1	ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามผู้นำ
สมมติฐานว่าง(H_0)	ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามผู้นำ
สมมติฐานเลือก(H_1)	ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามผู้นำ
สมมติฐานที่ 1.2	ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามผู้นำ
สมมติฐานว่าง(H_0)	ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันไปตามผู้นำ
สมมติฐานเลือก(H_1)	ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามผู้นำ
สมมติฐานที่ 1.3	ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามผู้นำ

สมมติฐานว่าง (H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันไปตามผู้นำ
สมมติฐานเลือก (H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามผู้นำ
การทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 8 ผู้นำและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	S.D.	F,t	Sig
1. ระดับทุนทางสังคม โดยรวม	ผู้นำ				4.92	0.009
	ผู้นำอย่างเป็นทางการ	17	3.04	0.46		
	ผู้นำไม่เป็นทางการ	27	3.05	0.50		
	ไม่เป็นผู้นำ	86	2.79	0.41		
	รวม	130	2.88	0.45		
2. ระดับทุนทางสังคมด้าน ความผูกพัน	ผู้นำ				0.27	0.75
	ผู้นำอย่างเป็นทางการ	17	2.94	1.12		
	ผู้นำไม่เป็นทางการ	27	2.91	0.86		
	ไม่เป็นผู้นำ	86	3.04	0.81		
	รวม	130	3.00	0.86		
3. ระดับทุนทางสังคมด้านการ เชื่อมโยง	ผู้นำ				7.21	0.001
	ผู้นำอย่างเป็นทางการ	17	3.17	0.83		
	ผู้นำไม่เป็นทางการ	27	3.07	0.69		
	ไม่เป็นผู้นำ	86	2.52	0.87		
	รวม	130	2.72	0.87		
4. ระดับทุนทางสังคมด้านการ เกี่ยวพัน	ผู้นำ				2.77	0.06
	ผู้นำอย่างเป็นทางการ	17	3.01	0.70		
	ผู้นำไม่เป็นทางการ	27	3.16	0.80		
	ไม่เป็นผู้นำ	86	2.81	0.65		
	รวม	130	2.91	0.70		

หมายเหตุ : กำหนดให้ $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 8

ผู้นำและระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม พบว่า F มีค่า sig = 0.009 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ขอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ที่ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $\alpha = 0.05$ ดังนั้น ผู้นำจึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม

ผู้นำและระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันของบุคคล พบว่า F มีค่า sig = 0.75 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ขอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันตามผู้นำ ดังนั้น ผู้นำไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านความผูกพัน

ผู้นำและระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงของบุคคล พบว่า F มีค่า sig = 0.001 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ขอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ที่ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันตามผู้นำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $\alpha = 0.05$ ดังนั้น ผู้นำจึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเชื่อมโยง

ผู้นำและระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันของบุคคล พบว่า F มีค่า sig = 0.06 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ขอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันตามผู้นำ ดังนั้น ผู้นำไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเกี่ยวพัน

6. สมาชิกกลุ่มและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

สมมติฐานที่ 1 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่ม

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่ม

สมมติฐานทางเลือก(H_1)ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่ม

สมมติฐานที่ 1.1 ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่ม

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่ม

สมมติฐานทางเลือก(H_1)ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่ม

สมมติฐานที่ 1.2 ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่ม

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่ม

สมมติฐานทางเลือก(H_1)ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่ม

สมมติฐานที่ 1.3 ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่ม

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพัน ไม่แตกต่างกันไปตามสมาชิก
กลุ่ม

สมมติฐานทางเลือก(H_1)ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามสมาชิก
กลุ่ม

การทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 9 สมาชิกกลุ่มและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	S.D.	F,t	Sig
1. ระดับทุนทางสังคมโดยรวม	สมาชิกกลุ่ม				9.04	0.003
	เป็นสมาชิกกลุ่ม	85	2.96	0.47		
	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	45	2.72	0.36		
	รวม	130	2.88	0.45		
2. ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพัน	สมาชิกกลุ่ม				0.12	0.72
	เป็นสมาชิกกลุ่ม	85	3.02	0.91		
	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	45	2.96	0.77		
	รวม	130	3.00	0.86		
3. ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยง	สมาชิกกลุ่ม				10.04	0.002
	เป็นสมาชิกกลุ่ม	85	2.89	0.86		
	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	45	2.40	0.81		
	รวม	130	2.72	0.87		
4. ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพัน	สมาชิกกลุ่ม				2.14	0.14
	เป็นสมาชิกกลุ่ม	85	2.97	0.70		
	ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม	45	2.78	0.70		
	รวม	130	2.91	0.70		

หมายเหตุ : กำหนดให้ $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 9

สมาชิกกลุ่มและระดับทุนทางสังคมโดยรวม พบว่า F มีค่า sig = 0.003 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า
ค่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ขอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ที่
ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ค่า $\alpha = 0.05$ ดังนั้น สมาชิกกลุ่มจึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม

สมาชิกกลุ่มและระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพัน พบว่า F มีค่า sig = 0.72 ซึ่งมีค่า
มากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ขอมรับว่าระดับทุน

ทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันตามสมาชิกกลุ่ม ดังนั้น สมาชิกกลุ่มไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านความผูกพัน

สมาชิกกลุ่มและระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยง พบว่า F มีค่า sig = 0.002 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ยอมรับสมมติฐานทางเลือก (H_1) ที่ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันตามสมาชิกกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $\alpha = 0.05$ ดังนั้น สมาชิกกลุ่มจึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเชื่อมโยง

สมาชิกกลุ่มและระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพัน พบว่า F มีค่า sig = 0.14 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันตามสมาชิกกลุ่ม ดังนั้น สมาชิกกลุ่มไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเกี่ยวพัน

7. ระยะทางและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

สมมติฐานที่ 1 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันตามระยะทาง

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกันตามระยะทาง

สมมติฐานทางเลือก(H_1) ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันตามระยะทาง

สมมติฐานที่ 1.1 ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันตามระยะทาง

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันตามระยะทาง

สมมติฐานทางเลือก(H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันตามระยะทาง

สมมติฐานที่ 1.2 ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันตามระยะทาง

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันตามระยะทาง

สมมติฐานทางเลือก(H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันตามระยะทาง

สมมติฐานที่ 1.3 ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันตามระยะทาง

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันตามระยะทาง

สมมติฐานทางเลือก(H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันตามระยะทาง

การทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 10 ระยะทางและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	S.D.	F,t	Sig
1. ระดับทุนทางสังคมโดยรวม	ระยะทางจากบ้านไปตู้ใจกลางชุมชน				1.01	0.39
	0-500 เมตร	39	2.90	0.44		
	501-1,000 เมตร	45	2.83	0.44		
	1,001-1,500 เมตร	19	2.78	0.55		
	1,501 เมตรขึ้นไป	27	2.99	0.40		
	รวม	130	2.88	0.45		
2. ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพัน	ระยะทางจากบ้านไปตู้ใจกลางชุมชน				2.98	0.03
	0-500 เมตร	39	3.17	0.70		
	501-1,000 เมตร	45	2.78	0.86		
	1,001-1,500 เมตร	19	2.77	0.91		
	1,501 เมตรขึ้นไป	27	3.28	0.95		
	รวม	130	3.00	0.86		
3. ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยง	ระยะทางจากบ้านไปตู้ใจกลางชุมชน				0.96	0.41
	0-500 เมตร	39	2.58	0.90		
	501-1,000 เมตร	45	2.84	0.91		
	1,001-1,500 เมตร	19	2.55	0.89		
	1,501 เมตรขึ้นไป	27	2.82	0.75		
	รวม	130	2.72	0.87		
4. ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพัน	ระยะทางจากบ้านไปตู้ใจกลางชุมชน				0.13	0.94
	0-500 เมตร	39	2.94	0.75		
	501-1,000 เมตร	45	2.87	0.70		
	1,001-1,500 เมตร	19	2.98	0.77		
	1,501 เมตรขึ้นไป	27	2.88	0.60		
	รวม	130	2.91	0.70		

หมายเหตุ : กำหนดให้ $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 10

ระยะทางและระดับทุนทางสังคมของบุคคล พบว่า F มีค่า sig = 0.39 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกันไปตามระยะทาง ดังนั้น ระยะทางไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม

ระยะทางและระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพัน พบว่า F มีค่า sig = 0.03 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) ยอมรับสมมติฐานทางเลือก

(H_1) ที่ค่า $\alpha = 0.05$ หมายความว่า ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามระยะเวลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ค่า $\alpha = 0.05$ ดังนั้น ระยะเวลาจึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านความผูกพัน

ระยะเวลาและระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยง พบว่า F มีค่า sig = 0.41 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ขอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันไปตามระยะเวลา ดังนั้น ระยะเวลาไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเชื่อมโยง

ระยะเวลาและระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพัน พบว่า F มีค่า sig = 0.94 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ขอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันไปตามระยะเวลา ดังนั้น ระยะเวลาไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเกี่ยวพัน

8. ระยะเวลาและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

สมมติฐานที่ 1 ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตาม ระยะเวลา

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกันไปตามระยะเวลา

สมมติฐานทางเลือก(H_1)ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามระยะเวลา

สมมติฐานที่ 1.1 ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามระยะเวลา

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามระยะเวลา

สมมติฐานทางเลือก(H_1)ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันแตกต่างกันไปตามระยะเวลา

สมมติฐานที่ 1.2 ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามระยะเวลา

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันไปตามระยะเวลา

สมมติฐานทางเลือก (H_1)ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงแตกต่างกันไปตามระยะเวลา

สมมติฐานที่ 1.3 ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามระยะเวลา

สมมติฐานว่าง(H_0) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันไปตามระยะเวลา

สมมติฐานทางเลือก(H_1) ระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันแตกต่างกันไปตามระยะเวลา

การทดสอบสมมติฐาน

ตารางที่ 11 ระยะเวลาและระดับทุนทางสังคมของบุคคล

ตัวแปรตาม	ตัวแปรอิสระ	N	\bar{X}	S.D.	F,t	Sig
1. ระดับทุนทางสังคมโดยรวม	ระดับทุนทางสังคมแบ่งตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน				1.17	0.32
	1-10 ปี	30	2.97	0.48		
	11-20 ปี	33	2.89	0.44		
	21-30 ปี	13	2.79	0.41		
	31-40 ปี	23	2.93	0.48		
	41 ปีขึ้นไป	1	2.31	0		
	รวม	130	2.88	0.45		
2. ระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพัน	ระดับทุนทางสังคมแบ่งตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน				1.27	0.28
	1-10 ปี	30	3.17	0.84		
	11-20 ปี	33	3.18	0.84		
	21-30 ปี	13	2.82	0.90		
	31-40 ปี	23	2.87	0.82		
	41 ปีขึ้นไป	1	2.80	0		
	รวม	130	3.00	0.86		
3. ระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยง	ระดับทุนทางสังคมแบ่งตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน				0.75	0.55
	1-10 ปี	30	2.89	0.99		
	11-20 ปี	33	2.62	0.86		
	21-30 ปี	13	2.63	0.88		
	31-40 ปี	23	2.84	0.73		
	41 ปีขึ้นไป	1	2.00	0		
	รวม	130	2.72	0.87		
4. ระดับทุนทางสังคมด้านการเกื้อหนุน	ระดับทุนทางสังคมแบ่งตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน				0.55	0.69
	1-10 ปี	30	2.86	0.78		
	11-20 ปี	33	2.88	0.56		
	21-30 ปี	13	2.90	0.69		
	31-40 ปี	23	3.05	0.83		
	41 ปีขึ้นไป	1	2.16	0		
	รวม	130	2.91	0.70		

หมายเหตุ : กำหนดให้ $\alpha = 0.05$

จากตารางที่ 11

ระยะเวลาและระดับทุนทางสังคมของบุคคล พบว่า F มีค่า sig = 0.32 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมไม่แตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ดังนั้น ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลโดยรวม

ระยะเวลาและระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านความผูกพัน พบว่า F มีค่า sig = 0.28 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพันไม่แตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ดังนั้น ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านความผูกพัน

ระยะเวลาและระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเชื่อมโยง พบว่า F มีค่า sig = 0.55 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านการเชื่อมโยงไม่แตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ดังนั้น ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเชื่อมโยง

ระยะเวลาและระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเกี่ยวพัน พบว่า F มีค่า sig = 0.69 ซึ่งมีค่ามากกว่า $\alpha = 0.05$ จึงยืนยันได้ว่า ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานว่าง (H_0) คือ ยอมรับว่าระดับทุนทางสังคมด้านการเกี่ยวพันไม่แตกต่างกันไปตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ดังนั้น ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคลด้านการเกี่ยวพัน

ส่วนที่ 5. ตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคมกับระดับทุนทางสังคมของบุคคล สร้างตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมกับระดับทุนทางสังคมโดยใช้สถิติ Multiple Linear Regression จากสมการทั่วไป ดังนี้ $\hat{y} = \alpha + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_n x_n$

จากการคำนวณได้ค่า $\alpha = 3.222$

$$\beta_1 = 0.204$$

$$\beta_2 = -0.172$$

แทนสูตรแล้วได้เป็น ตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางประชากร เศรษฐกิจ และสังคม

กับระดับทุนทางสังคม ดังนี้ $\hat{y} = 3.22 + 0.204 x_1 - 0.172 x_2$

เมื่อ \hat{y} = ค่าทำนายระดับทุนทางสังคมของบุคคล

x_1 = รายได้

x_2 = ระดับความเป็นผู้นำ

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาทุนทางสังคมในชุมชน 2.เพื่อศึกษาระดับทุนทางสังคมของบุคคล 3.เพื่อเปรียบเทียบตามเพศ การศึกษา อาชีพ รายได้ ผู้นำ สมาชิกกลุ่ม ระยะทางของบ้านไปสถานีกลางชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน 4.เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาชุมชนโดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับทุนทางสังคม โดยมีประชากรทั้งหมด 130 คน ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ส่วนบุคคลที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่า S.D. ค่า t-test ค่า F-test Multiple Linear Regression

ต่อไปนี้จะได้สรุปผลการวิจัย โดยเริ่มจากสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สรุประดับทุนทางสังคมของบุคคล สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน ดังนี้

สรุปผลการวิเคราะห์ทุนทางสังคมของชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างสรุปได้ดังนี้ ประชาชนมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งในครอบครัวและสังคมมีการรวมกลุ่มกันทำงานและประชาชนมีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจำนวนมาก เช่น กลุ่มเลี้ยงโคนม กลุ่มเลี้ยงแพะนม กลุ่มเลี้ยงแพะเนื้อ ลักษณะประชากร กลุ่มตัวอย่างชายจะมีมากกว่ากลุ่มตัวอย่างหญิง กลุ่มตัวอย่างอยู่ในช่วงการศึกษาประถมศึกษาและต่ำกว่ามากที่สุด รองลงมา มัธยมศึกษา/ปวช. ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์มากที่สุด รองลงมาอาชีพค้าขาย รายได้ต่อปี ช่วงรายได้ 1-100,000 บาทมีมากที่สุด รองลงมาช่วงรายได้ 100,001-200,000 บาท ประชากรเป็นผู้ตามมากที่สุด รองลงมาเป็นผู้นำ ประชากรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม ด้าน ระยะทางจากบ้านไปสถานีกลางชุมชน ระยะ 501-1,000 เมตร มีประชากรอาศัยอยู่มากที่สุด รองลงมา ระยะ 0-500 เมตร ระยะเวลาที่อยู่ในชุมชน 21-30 ปี มากที่สุด รองลงมา 11-20 ปี

สรุปผลการวิเคราะห์ระดับทุนทางสังคมของบุคคล

จากการศึกษา พบว่า ระดับทุนทางสังคมของบุคคลอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาแล้วระดับทุนทางสังคมด้านความผูกพัน มีค่ามากที่สุด รองลงมาด้านการเกี่ยวพัน

รองลงมาอีกด้านการเชื่อมโยง เมื่อพิจารณาทุนทางสังคมตามเพศ เพศชายมีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าเพศหญิง เมื่อพิจารณาตามระดับการศึกษา ระดับอนุปริญญา/ปวท./ปวศ. มีค่ามากที่สุด รองลงมาในระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช. รองลงมาอีกระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า เมื่อพิจารณาตามอาชีพ อาชีพเลี้ยงสัตว์มีค่ามากที่สุด รองลงมาอาชีพค้าขาย รับจ้าง การเกษตร ตามลำดับ พิจารณาตามรายได้ รายได้ช่วง 400,001 ขึ้นไป มีค่ามากที่สุด รองลงมาช่วง 300,001-400,000 บาท รองลงมาอีก ช่วง 100,001-200,000 บาท, ช่วง 1-100,000, ช่วง 200,001-300,000 บาท ตามลำดับ พิจารณาตามการเป็นผู้นำ ผู้นำไม่เป็นทางการมีค่ามากที่สุด รองลงมาผู้นำอย่างเป็นทางการ รองลงมาอีกไม่ผู้นำ พิจารณาจากระยะทาง ระยะ 1,501 เมตรขึ้นไปมีค่ามากที่สุด รองลงมาระยะทาง 0-500 เมตร รองลงมาอีก 501-1,000 เมตร, 1,001-1,500 เมตร ตามลำดับ พิจารณาตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ระยะ 1-10 ปี มีค่ามากที่สุด รองลงมา ระยะ 31-40 ปี ระยะ 11-20 ปี, ระยะ 21-30 ปี, ระยะ 41 ปีขึ้นไปตามลำดับ

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

เพศ พบว่า เพศมีระดับทุนทางสังคมปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า เพศชายมีระดับทุนทางสังคมมากกว่าเพศหญิง เหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากกระบวนการทางสังคมที่ปลูกฝังให้เพศชายเป็นหัวหน้าครัวเรือน และเป็นผู้นำครัวเรือน ดังที่กล่าวกันว่าการเป็นผู้นำและการทำงานกลุ่มเป็นเรื่องของเพศชาย **อาชีพ** พบว่า อาชีพมีระดับทุนทางสังคมปานกลาง เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามอาชีพ บุคคลที่ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์มีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าอาชีพค้าขาย อาชีพรับจ้างและอาชีพการเกษตร เหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า อาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพที่มีการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองราคาสินค้า จึงทำให้มีการทำกิจกรรมร่วมกันมากกว่าอาชีพอื่น ๆ อาชีพจึงมีผลต่อระดับทุนทางสังคม **รายได้** พบว่า ระดับทุนทางสังคมกับรายได้อยู่ในระดับปานกลาง โดยระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามรายได้ บุคคลที่มีรายได้ต่อปี 300,001 ขึ้นไป มีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าบุคคลที่มีรายได้ ต่ำกว่า 300,000 บาทต่อปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคคลที่มีรายได้ต่อปี 300,001 ขึ้นไป ซึ่งเป็นรายได้ที่ไม่สู้เดือดร้อนในการครองชีพมากนัก ย่อมมีโอกาสที่จะแสวงหาความรู้และสามารถมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่มมากกว่า ส่งผลให้เกิดความผูกพันกันในกลุ่มและชุมชนและความสามัคคี นำไปสู่การมีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าบุคคลที่มีรายได้ ต่ำกว่า 300,000 บาทขึ้นไป ซึ่งโดยทั่วไปบุคคลที่มีรายได้ต่ำเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพรับจ้าง ไม่มีโอกาสและเวลาที่จะทำกิจกรรมของชุมชนและที่สำคัญอาชีพรับจ้างจะไม่ใช่สมาชิกกลุ่มอาชีพของชุมชน จึงสรุปได้ว่า รายได้มีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคล **ผู้นำ** พบว่า ระดับทุนทางสังคมกับผู้นำอยู่ในระดับปานกลาง โดยระดับทุนทางสังคม

แตกต่างกันไปตามความเป็นผู้นำ บุคคลที่เป็นผู้นำ มีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าบุคคลที่ไม่เป็นผู้นำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคคลที่เป็นผู้นำ ย่อมมีโอกาสที่จะแสวงหาความรู้ความสามารถที่ต่าง ๆ รวมถึงร่วมประชุมและการทำกิจกรรมกลุ่มมากกว่าบุคคลที่ไม่เป็นผู้นำ นำไปสู่การมีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าผู้ไม่เป็นผู้นำ จึงสรุปได้ว่า ผู้นำมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคล สมาชิกกลุ่ม พบว่า ระดับทุนทางสังคมกับสมาชิกกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง โดยระดับทุนทางสังคมแตกต่างกันไปตามสมาชิกกลุ่ม บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่มมีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าบุคคลที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคคลที่เป็นสมาชิกกลุ่ม จะมีการพบปะและทำกิจกรรมร่วมกันบ่อยครั้ง ทำให้เกิดความสนิทสนมและวางใจ จึงเป็นความผูกพันกันภายในกลุ่มมากกว่าบุคคลที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม นำไปสู่การมีระดับทุนทางสังคมของบุคคลสูงกว่าผู้ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม ซึ่งโดยทั่วไปบุคคลที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มจะประกอบอาชีพค้าขาย และรับจ้างซึ่งในชุมชนไม่มีการรวมกลุ่มอาชีพนี้ จึงไม่มีโอกาสที่จะทำกิจกรรมร่วมกัน จึงสรุปได้ว่า สมาชิกกลุ่มมีผลต่อระดับทุนทางสังคมของบุคคล จากการใช้ตัวแปร ประกอบด้วย อาชีพ รายได้ ผู้นำ สมาชิกกลุ่ม เป็นตัวแปรร่วมกันพยากรณ์การมีผลต่อระดับทุนทางสังคม พบว่า 1. รายได้ สามารถอธิบายและพยากรณ์การมีระดับทุนทางสังคมได้ที่มีค่า $Beta = 0.204$ 2. ผู้นำ สามารถอธิบายและพยากรณ์การมีระดับทุนทางสังคมได้ที่มีค่า $Beta = -0.172$

อภิปรายผลการวิจัย

ทุนทางสังคมของชุมชน จากการศึกษาทุนทางสังคมของชุมชน พบว่า ประชาชนในชุมชนชนบทค่านิยมวิถีชีวิตประจำวันในลักษณะการรวมกลุ่ม เพื่อทำกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนที่เป็นกิจกรรมส่วนบุคคลและกิจกรรมของส่วนรวมในชุมชนยังคงรูปแบบการรวมกลุ่ม เพื่อให้ชุมชนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ช่วยแก้ปัญหาในชุมชนร่วมกัน โดยการรวมกลุ่มกันเพื่อประกอบอาชีพ เป็นทุนทางสังคมที่ยังคงมีอยู่ในชุมชน โดยสิ่งเหล่านี้ได้แสดงผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน เช่น งานรียอและงานคั้นน้ำชา จะมีประชาชนชาวมุสลิมมาทำความสะอาดสยิดเป็นประจำปีละหลายครั้ง ส่วนงานคั้นน้ำชาเป็นการรวบรวมเงินทำบุญโดยจ่ายเป็นค่าน้ำชา จำนวนเงินตามความสมัครใจ

ระดับทุนทางสังคมของบุคคล ทุนทางสังคมของบุคคลในชุมชนสามพระยาโดยรวมส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ที่ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 ตามเกณฑ์ของเบสท์และคานัน (Best & Kahn, 1933) จึงสรุปได้ว่า บุคคลในชุมชนบ้านสามพระยายังมีทุนทางสังคมเหลืออยู่ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่า ชาวบ้านมีโอกาสไปร่วมงานหรือเยี่ยมกลุ่มอื่นและรู้จักสนิทสนมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรน้อย โดยมีค่าเฉลี่ยของระดับทุนทางสังคมเป็น 2.30 และ 2.43 ตามลำดับ ด้วยเหตุนี้ ผู้ใหญ่บ้านหรือหัวหน้ากลุ่มต่าง ๆ ควรทำกิจกรรมให้ชาวบ้านหรือสมาชิกกลุ่ม

ไปดูงานกลุ่มอื่น ๆ และดูงานต่างจังหวัดบ้าง เพื่อนำความรู้มาพัฒนาตนเองและชุมชนได้ อีกประการหนึ่งประชาชนในชุมชนรู้จักและสนิทสนมกับผู้นำนอกหรือเหนือชุมชนน้อย ในการพัฒนาชุมชนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรควรพบปะชาวบ้านในชุมชนบ้างเพื่อดูความเป็นอยู่ของชาวบ้านและช่วยกันแก้ไขปัญหาค่างๆ ของชาวบ้านในชุมชน กล่าวโดยรวมแล้วระดับทุนทางสังคมของบุคคลในชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งเป็นระดับที่ควรส่งเสริมให้มีระดับทุนทางสังคมสูงขึ้น โดยให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น ผู้นำชุมชนควรให้ชาวบ้านไปดูงานที่อื่น ๆ ให้มากขึ้น รวมถึงควรมีการพบปะและร่วมกันประชุมในหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้งโดยประมาณ เพื่อให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันและสามารถเขียนแผน พัฒนาชุมชนเพื่อนำมาแก้ปัญหาชุมชนต่อไป

ทดสอบสมมติฐาน ระดับทุนทางสังคมของบุคคลในชุมชนตามพระยา แดกต่างไปตามเพศ อาชีพ รายได้ ผู้นำ และสมาชิกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $\alpha = 0.05$ โดยระดับทุนทางสังคมของเพศชายสูงกว่าเพศหญิง เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก กระบวนการทางสังคมที่ปลูกฝังให้เพศชายซึ่งส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือนและเป็นผู้นำมากกว่าเพศหญิงและสอดคล้องกับการวิจัยของ ธวัช สุทธิกุลสมบัติ ที่พบว่า เพศ อาชีพ และรายได้ สัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งยังสอดคล้องกับการวิจัยของ ณม ทรัพย์เจริญ ที่พบว่า เพศ รายได้ มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการวิจัยของ สุรปรีชา ลาภบุญเรือง ที่พบว่า เพศ มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอีกด้วย บุคคลที่ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์มีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าอาชีพค้าขายและรับจ้าง เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากอาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพที่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมร่วมกันมากกว่าอาชีพอื่น ๆ ผู้มีรายได้สูงจะมีระดับทุนทางสังคมสูงไปด้วยและผู้ที่มียาได้ต่ำจะมีระดับทุนทางสังคมต่ำไปด้วยหรือกล่าวได้ว่า ระดับทุนทางสังคมแปรผันอย่างตรงกับรายได้ ผู้นำจะมีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าคนที่ไม่เป็นผู้นำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า บุคคลที่เป็นผู้นำมีโอกาสที่จะดูงานรวมถึงประชุมและทำกิจกรรมมากกว่าบุคคลที่ไม่เป็นผู้นำและคนที่เป็นสมาชิกกลุ่มจะมีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าบุคคลที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาชุมชน

1.1 จากการศึกษาระดับทุนทางสังคมของบุคคล พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง จึงควรจะให้พัฒนาชุมชนโดยเน้นการพัฒนาทุนทางสังคม ด้านความผูกพัน การเชื่อมโยงและการเกี่ยวพัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งควรจะให้ประชาชนในชุมชนได้มีโอกาสไปดูงานหรือทำกิจกรรม

ร่วมกับชุมชนอื่นให้บ่อยขึ้น พร้อมกันนั้นจะก่อให้เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้

1.2 จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ระดับทุนทางสังคมโดยรวมแตกต่างกันไปตามเพศอาชีพ รายได้ การเป็นผู้นำ และการเป็นสมาชิกกลุ่ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ $\alpha = 0.05$ จึงควรได้นำมาพิจารณาและหาทางแก้ไข แต่อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าควรจะมีการแก้ไขในบางเรื่อง เช่น

(1) นอกจากจะปรับปรุงระดับทุนทางสังคมทั้งเพศหญิงและเพศชายแล้ว ควรปรับปรุงทุนทางสังคมของผู้หญิงให้สูงขึ้นพอ ๆ กับเพศชายด้วย โดยส่งเสริมให้มีกลุ่มสังคมต่าง ๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เป็นต้น เพื่อให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมในสังคมมากยิ่งขึ้น

(2) นอกจากจะปรับปรุงทุนทางสังคมของบุคคลตามกลุ่มอาชีพทุกอาชีพแล้ว คนที่มีอาชีพรับจ้างมีระดับทุนทางสังคมต่ำที่สุด จึงควรจะได้ปรับปรุงระดับทุนทางสังคมของกลุ่มที่มีอาชีพรับจ้างให้สูงขึ้นด้วย

(3) มีแนวโน้มว่าผู้ที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจต่ำระดับทุนทางสังคมก็จะต่ำไปด้วย จึงควรจะได้ให้ผู้ที่มีสถานภาพเศรษฐกิจต่ำได้ร่วมกิจกรรมของชุมชนให้มากขึ้นเพื่อเป็นการปรับปรุงระดับทุนทางสังคมให้สูงขึ้น

(4) การวิจัยพบว่าระหว่างผู้นำและผู้ตามมีระดับทุนทางสังคมแตกต่างกัน โดยผู้นำมีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าผู้ตาม จึงควรจะได้ให้ผู้ตามหรือชาวบ้านทั่วไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของชุมชนให้มากขึ้น เพื่อยกระดับทุนทางสังคมให้สูงขึ้น

(5) การวิจัยพบว่าผู้ที่ เป็นสมาชิกกลุ่มมีระดับทุนทางสังคมสูงกว่าผู้ที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม จึงควรจะได้ให้กลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มลงแขก กลุ่มผลิตสินค้า กลุ่มสังคม เหล่านี้เป็นต้น ให้มีสมาชิกเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

2.1 การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะทุนทางสังคม แต่พบว่าทุนทางสังคมมิได้อยู่อย่างโดดเดี่ยวแต่จะสัมพันธ์กับทุนอื่นๆ ด้วย เช่น ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ทุนมนุษย์ เหล่านี้เป็นต้น การวิจัยครั้งต่อไปจึงควรจะได้ศึกษาทุนต่าง ๆ ดังกล่าวด้วย

2.2 การวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะทุนทางสังคมในชุมชนชนบท แต่จากการค้นคว้าเอกสารพบว่าทุนทางสังคมในเมืองก็มีความสำคัญเช่นกัน การวิจัยครั้งต่อไปน่าจะศึกษาเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมของบุคคลในชุมชนชนบทชุมชนเมืองและชุมชนกึ่งชนบทและเมืองเพื่อเปรียบเทียบระดับทุนทางสังคมของบุคคลอันนี้จะนำไปสู่การสร้างแผนพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3 จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มีการศึกษาเกี่ยวกับทุนทางสังคมในเชิงทฤษฎีน้อยโดยเฉพาะในสังคมไทย จึงทำให้ต้องอ้างทฤษฎีของต่างประเทศ จึงควรจะได้ศึกษาทุนทางสังคมในเชิงทฤษฎีให้มากขึ้น จะได้นำมาใช้ได้เหมาะสมในสังคมไทย

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จตุมา ยาสมุทร. “ทุนทางสังคมในชุมชนชนบทภาคเหนือ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขา
วิชาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2543.
- จำลอง โพธิ์บุญ. “ความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม.” วารสารพัฒนบริหารศาสตร์
42, 4 (2545) : 471-508.
- ชูชัย ศุภวงศ์ และยุวดี คาคกาลไกล. ประชาสังคม: วรรณกรรมนักคิดในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์มติชน, 2540.
- ชัยวัฒน์ วาจาสัตย์. “บทบาทของนักพัฒนาชุมชนที่เป็นจริงและบทบาทที่คาดหวัง จากทัศนะของ
ผู้นำชุมชน : กรณีศึกษาเขตอำเภอเมืองเชียงราย จังหวัดเชียงราย.” วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต สาขาพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2548.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. วัฒนธรรมคือทุน. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2540.
- แดงอ่อน มั่นใจคน. “ยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน : บทเรียนจากคำบบางพระ
จังหวัดฉะเชิงเทราและชุมชนไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช.” วารสารพัฒนบริหาร
ศาสตร์ 42, 3 (2545) : 75-115
- ธีรยุทธ บุญมี. จุดเปลี่ยนแห่งยุคสมัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2537.
- นภาพรณี หะวานนท์. “การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง.” ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต สาขา
วิชาพัฒนศึกษาระดับบริหารศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548.
- ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจแห่งการพึ่งพาตนเอง ความเข้มแข็งจากฐานล่าง : หอมอประเวศชี้ทางพ้น
วิกฤต. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2540.
- เมธี ครองแก้ว. “รัฐกับความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนในประเทศไทย.” วารสารพัฒนบริหาร
ศาสตร์ 44, 3 (2547) : 11-26
- “รายงานการเมืองภาคประชาชน.” เอกสารประกอบวิชา 761 506 การจัดการทุนทางสังคมหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร
วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์, 2551.(อัคราเสนา)
- “รายงานชุมชนเข้มแข็ง.” เอกสารประกอบวิชา 761 506 การจัดการทุนทางสังคมหลักสูตรศิลปปะ
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยา
เขตพระราชวังสนามจันทร์, 2551.(อัคราเสนา)

วรวิมล โรมรัตนพันธ์. ทุนทางสังคม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เดือนตุลา, 2548.

_____. ทุนทางสังคม กระบวนทัศน์ใหม่ในการจัดการสิ่งแวดล้อม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

วิชัย กาญจนสุวรรณ. “การศึกษาองค์กรอาสาสมัครประชาชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาสังคม : กรณีจังหวัดสงขลา.” วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ 44, 1 (2547) : 105-143

สุธรรม รัตนโชติ. “ทุนทางสังคม” เอกสารประกอบวิชา 761 506 การจัดการทุนทางสังคมหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี, 2550.(อัคราเนนา)

_____. แผนที่ทุนทางสังคม อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี : คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี, 2551.

สุเทพ วงศ์สุภา. “ทุนทางสังคมของชุมชนกับการจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.

เสกสรร ประเสริฐกุล. “งานวิชาการ” มติชนรายวัน, 17 มิถุนายน 2547, 27.

ภาษาต่างประเทศ

Bourdieu, Pierre. Social capce and symbolic power. In Sociological Theory. Great Britain : Bocardo Press, 1989.

Cohen, Don. and Laurence Prusak. In Good Company. How social capital makes organizations work. Boston: Havard Business School, 2001.

Colemen , James. “Social Capital in the Creation of Human Capital.” American Journal of Sociology 94 (1988): 95-120.

Fukuyama, Francis. Trust: the Social Virtues and the Creation of Prosperity. London: Penguin, 1995.

Putnam, Robert. Making Democracy work: Civic Traditions in Modern Italy. Rome: Princeton University Press, 1993.

_____. “The Prosperous Community-Social Capital and Public Life. American.” Peocpect, 13(1993) :35-42.

_____. Bowling Alone: America’s Declining Social Capital. Newyork: TOUCHSTONE, 1995.

..... Bowling Alone :The Collapse and Revival of American Community. Newyork:

Simon and Schuster, 2000.

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร ภาคผนวก สงวนลิขสิทธิ์

แบบสอบถามที่.....

แบบสอบถาม

การวิจัยเรื่อง “การสำรวจทุนทางสังคมของชุมชน

ในชนบท : กรณีศึกษาชุมชนบ้านไร่ใหม่พัฒนา

ตำบลไร่ใหม่พัฒนา อำเภอระแหง จังหวัดเพชรบุรี

ผู้ตอบแบบสอบถาม : _____

วันตอบแบบสอบถาม : _____

ผู้สัมภาษณ์ : _____

1 2 3 4 5

--	--	--	--	--

โปรดตอบคำถามดังต่อไปนี้

1. ลักษณะทางประชากรของผู้ตอบแบบสอบถาม

6

1.1. เพศ 1. () ชาย

2. () หญิง

1.2. การศึกษา

1. () ประถมศึกษาและต่ำกว่า

2. () มัธยมศึกษา / ปวช.

3. () อนุปริญญา / ปวท. / ปวส.

4. ()ปริญญาตรี

5. () สูงกว่าปริญญาตรี

7

1.3. อาชีพ

8

1. () ปลุกพืชอุตสาหกรรม

2. () ทำการเกษตรแบบผสมผสาน

3. () เลี้ยงสัตว์

4. () ค้าขาย

5. () ธุรกิจชุมชน

6. () รับราชการและรัฐวิสาหกิจ

7. () รับจ้าง

1.4. รายได้ในครัวเรือน

9

15

รายได้ต่อปีโดยเฉลี่ย.....

--	--	--	--	--	--	--	--

16

1.5. ผู้นำและไม่เป็นผู้นำ

1. () คุณเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ
2. () ผู้นำแบบไม่เป็นทางการ(ผู้นำตามธรรมชาติ)
3. () ไม่เป็นผู้นำ

1.6 สมาชิกกลุ่ม

1. () เป็นสมาชิกกลุ่ม

1. () กลุ่มเลี้ยงโคนม
2. () กลุ่มเลี้ยงแพะนม
3. () กลุ่มเลี้ยงแพะเนื้อ
4. () กลุ่มอื่นๆ _____

2. () ไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม

20 21

1.7. ระยะของบ้านไปสู่อุโมงค์กลางชุมชน _____ กม.

--	--

22 23

1.8. ระยะที่ดั่งบ้านเรือนในชุมชน _____ ปี

--	--

2. ระดับทุนทางสังคม

1. ท่านมีญาติที่ดั่งบ้านเรือนอยู่ในชุมชนบ้านสามพระยามากน้อยแค่ไหน

- 5 () มากที่สุด
- 4 () มาก
- 3 () ปานกลาง
- 2 () น้อย
- 1 () น้อยที่สุด

24

มากที่สุด ทำไม _____

--	--	--	--	--

น้อยที่สุด ทำไม _____

--	--	--	--	--

35

2. ในเครือญาติของท่านพร้อมที่จะช่วยเหลือท่านมากน้อยแค่ไหน

--

- 5 () มากที่สุด
 4 () มาก
 3 () ปานกลาง
 2 () น้อย
 1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 36 37 38 39 40

น้อยที่สุด ทำไม _____ 41 42 43 44 45

_____ 46

3. ท่านมีเพื่อนสนิทในชุมชนบ้านสามพระยามากน้อยแค่ไหน

- 5 () มากที่สุด
 4 () มาก
 3 () ปานกลาง
 2 () น้อย
 1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 47 48 49 50 51

น้อยที่สุด ทำไม _____ 52 53 54 55 56

_____ 57

4. ท่านมีเพื่อนในชุมชนบ้านสามพระยาที่ช่วยเหลือท่านมากน้อยแค่ไหน

- 5 () มากที่สุด
 4 () มาก
 3 () ปานกลาง
 2 () น้อย
 1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 58 59 60 61 62

น้อยที่สุด ทำไม _____ 63 64 65 66 67

5. ถ้าท่านกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

ท่านจะมีผู้ค้ำประกันกี่คน

5 () มากที่สุด

4 () มาก

3 () ปานกลาง

2 () น้อย

1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 69 70 71 72 73

น้อยที่สุด ทำไม _____ 74 75 76 77 78

6. ในการประกอบอาชีพท่านติดต่อช่วยเหลือกับองค์กรมากน้อยแค่ไหน

5 () มากที่สุด

4 () มาก

3 () ปานกลาง

2 () น้อย

1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 80 81 82 83 84

น้อยที่สุด ทำไม _____ 85 86 87 88 89

7. ท่านเคยให้ความช่วยเหลือกลุ่มอื่น ๆ บ่อยครั้งแค่ไหน

5 () มากที่สุด

4 () มาก

3 () ปานกลาง

90

- 2 () น้อย
1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 91 92 93 94 95

น้อยที่สุด ทำไม _____ 96 97 98 99 100

8. ท่านเคยได้รับความช่วยเหลือจากกลุ่มอื่น ๆ บ่อยครั้งแค่ไหน 101

- 5 () มากที่สุด
4 () มาก
3 () ปานกลาง
2 () น้อย
1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 102 103 104 105 106

น้อยที่สุด ทำไม _____ 107 108 109 110 111

9. ท่านเคยไปดูงานหรือเยี่ยมกลุ่มอื่นหรือหมู่บ้านอื่นบ่อยครั้งแค่ไหน 112

- 5 () มากที่สุด
4 () มาก
3 () ปานกลาง
2 () น้อย
1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 113 114 115 116 117

น้อยที่สุด ทำไม _____ 118 119 120 121 122

10. ท่านเคยมีการแลกเปลี่ยนความรู้กับองค์กรอื่นหรือคนอื่นบ่อยครั้งแค่ไหน 123

- 5 () มากที่สุด
 4 () มาก
 3 () ปานกลาง
 2 () น้อย
 1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 124 125 126 127 128

น้อยที่สุด ทำไม _____ 129 130 131 132 133

134

11. ท่านเคยติดต่อกับผู้นำชุมชนบ่อยครั้งแค่ไหน/ ถ้าท่านเป็นผู้นำท่านติดต่อกับ
 ลูกน้องบ่อยครั้งแค่ไหน

- 5 () มากที่สุด
 4 () มาก
 3 () ปานกลาง
 2 () น้อย
 1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 135 136 137 138 139

น้อยที่สุด ทำไม _____ 140 141 142 143 144

145

12. ท่านสนิทสนมกับผู้นำชุมชนมากน้อยแค่ไหน/ ถ้าท่านเป็นผู้นำชุมชน
 ท่านสนิทสนมกับชุมชนมากน้อยแค่ไหน

- 5 () มากที่สุด
 4 () มาก
 3 () ปานกลาง
 2 () น้อย
 1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 146 147 148 149 150

น้อยที่สุด ทำไม _____ 151 152 153 154 155

156

13. ท่านติดต่อกับส่วนราชการบ่อยครั้งแค่ไหน

5 () มากที่สุด

4 () มาก

3 () ปานกลาง

2 () น้อย

1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 157 158 159 160 161

น้อยที่สุด ทำไม _____ 162 163 164 165 166

167

14. ท่านสนิทสนมกับข้าราชการต่าง ๆ มากน้อยแค่ไหน

5 () มากที่สุด

4 () มาก

3 () ปานกลาง

2 () น้อย

1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 168 169 170 171 172

น้อยที่สุด ทำไม _____ 173 174 175 176 177

178

15. ท่านติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มากน้อยแค่ไหน

5 () มากที่สุด

4 () มาก

3 () ปานกลาง

2 () น้อย

1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 179 180 181 182 183

น้อยที่สุด ทำไม _____ 184 185 186 187 188

16. ท่านรู้จักและสนิทสนมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มากน้อยแค่ไหน 189

5 () มากที่สุด

4 () มาก

3 () ปานกลาง

2 () น้อย

1 () น้อยที่สุด

มากที่สุด ทำไม _____ 190 191 192 193 194

น้อยที่สุด ทำไม _____ 195 196 197 198 199

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางสาวทิพย์วรรณ ทองสง
ที่อยู่	66 หมู่ 2 ตำบลปริก อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 80240
ประวัติการศึกษา	<p>พ.ศ. 2542 มัธยมศึกษา โรงเรียนนาบอน จังหวัดนครศรีธรรมราช</p> <p>พ.ศ. 2545 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) การบัญชี วิทยาลัยสารพัดช่างจังหวัดนครศรีธรรมราช</p> <p>พ.ศ. 2549 ปริญญาตรี การจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช</p> <p>พ.ศ. 2552 ศึกษาต่อระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร</p>
ประวัติการทำงาน	<p>พ.ศ. 2548 โรงเรียนพณิชยการหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์</p> <p>พ.ศ. 2552 วิทยาลัยการอาชีพวังไกลกังวล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์</p>

มหาวิทยาลัยศิลปากร สงวนลิขสิทธิ์